

BOKSLUT FÖR HÅLLBAR UTVECKLING 2010

ÖREBRO KOMMUN

Innehåll

Inledning	4
På väg mot ett hållbart samhälle?	4
Befolkning	7
Folkmängden fortsätter att öka	7
Socialt hållbar utveckling	10
Delaktighet och inflytande	11
Integration och mångfald	19
Hälsa	23
Trygghet	30
Ekonomiskt hållbar utveckling	34
Arbete	35
Utbildning	36
Inkomst	40
Ekologiskt hållbar utveckling	43
Klimat	44
Hållbara transporter	45
Luft	49
Mark och vatten	51
BILAGOR	
Bilaga 1 – Indikatorer och mått 2010	55
Bilaga 2 – Huvudindikatorer i den nationella strategin för hållbar utveckling	57
Källor	58

Inledning

Bokslut 2010 för hållbar utveckling beskriver utvecklingen för ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart Örebro. Det handlar om att långsiktigt förvalta och investera i mänskliga, sociala och fysiska resurser. I Örebro arbetar vi för att integrera och samordna de tre dimensionerna av hållbar utveckling: Den sociala – ett tryggt Örebro, den ekonomiska – ett attraktivt Örebro, samt den ekologiska – ett hållbart Örebro. Medborgaren är i centrum. Arbetet utgår från att människor är olika, med olika möjligheter och behov.

Örebro kommun har i dag sex övergripande program med politiska mål för demokrati, miljö, folkhälsa, integration, kultur och tillväxt. Bokslut 2010 redovisar resultat och framgång i riktning mot de politiska målen samt prioriteringar enligt Övergripande strategi och budget för 2010.

Syfte

Syftet med bokslutet är att beskriva och följa utvecklingen i Örebro över tid – och därmed ge underlag för prioriteringar och inriktning i kommunens arbete för hållbar utveckling.

Målgrupp

Målgrupp för bokslutet är förtroendevalda och tjänstemän inom kommunen. Bokslutet behandlas i kommunfullmäktige tillsammans med kommunens årsredovisning 2010.

Tre perspektiv i all kommunal planering

Tre perspektiv ska finnas med i all kommunal planering och allt beslutsfattande. Dessa tre perspektiv är prioriterade i all kommunal verksamhet och har sin grund i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter.

Barnperspektivet, där barns rättigheter och möjligheter utifrån FN:s barnkonvention, sätts i centrum.

Genusperspektivet, som pekar mot en organisation som ger alla, oavsett kön, lika möjligheter.

Mångfaldsperspektivet, där olika individer, med olika förutsättningar, bakgrund och etnisk tillhörighet tillmäts samma betydelse.

2010 års bokslut beskriver den sociala och den ekonomiska utvecklingen utifrån de tre perspektiven. Där så är möjligt beskrivs också den ekologiskt hållbara utvecklingen utifrån dessa perspektiv.

Struktur

Resultat och framgång redovisas med indikatorer som beskriver medborgarnas hälsa, livsvillkor och livsmiljö, samt miljötillstånd och miljöpåverkan. Jämförelse görs över tid mellan kön, åldersgrupper och geografiska områden. Förhållandena som återspeglas ska vara möjliga att påverka genom direkta

och/eller indirekta åtgärder. De ska kunna härledas till kommunens verksamhet samt visa utvecklingen över tid. Ett enda värde eller indikator kan inte beskriva i vad mån arbetet har varit framgångsrikt. Analys och värdering måste göras med förståelse för sambanden mellan indikatorerna, uppställda mål och vad som påverkar utvecklingen. Det är därför viktigt att erfarenheter och kunskaper som finns i våra verksamheter tillförs analys av resultaten och blir del i diskussionen om vad som är viktiga prioriteringar för det fortsatta arbetet. Data och statistik som används är den senast redovisade. För vissa data kan det betyda en eftersläpning på 1–2 år, vilket också betyder att en del data är samma som föregående år. De exempel som tas upp på insatser under året är hämtade från verksamheternas rapporter till årsredovisningen för 2010.

På väg mot ett hållbart samhälle?

Några händelser under 2010

- Mänskliga rättighetsdagar (MR-dagar) arrangerades i Örebro med tema ”från ord till handling”.
- Örebro utropas till Europas teckenspråkshuvudstad.
- Medborgarna medverkar till ny översiktsplan ”Vårt framtida Örebro”, med sikte mot år 2030.
- Inrättande av valfrihetssystem som ger den enskilde brukaren större inflytande över servicetjänster.
- Barnens skog – ett träd för varje barn.
- Årets studentstad.
- Äldreveckla och äldrefestival med temat ”leva livet på äldre dagar”.
- Ombyggnad för ett attraktivare och tryggare city.
- En strategisk handlingsplan för klimatfrågor, en ny översiktsplan och ett nytt miljöprogram antogs av fullmäktige.
- Ett nytt linjenät för stadsbusstrafiken med kraftigt utökad trafik togs i bruk.
- Nya vägar har minskat trafiken i centrala Örebro.
- Med 14 nya natur- och kulturresevat beslutade under året har Örebro idag 19 kommunala resevat, vilket är unikt i landet.

Fem år i sammandrag¹

	2010	2009	2008	2007	2006
Befolkning, totalt antal invånare	135 460	134 006	132 277	130 254	128 977
Utrikes födda (andel i %)	14,8	14,5	14,0	13,6	13,1
Barn 0–18 år	29 970	29 832	29 666	29 170	28 895
Ohälsotal (antal dagar/år)					
- kvinnor	32,9	38,3	41,8	44,0	44,6
- utrikes födda kvinnor		43,7	45,7	49,2	48,5
- män	23,9	26,7	28,4	29,4	30,0
- utrikes födda män		33,9	34,6	36,2	36,1
Självskattad hälsa (mycket bra/bra) andel i %					
- kvinnor			72		
- män			74		
- flickor, skolår 7, 9, år 2 på gymnasiet		77,6		81,0	
- pojkar, skolår 7, 9 och år 2 på gymnasiet		90,3		88,6	
Utbildning, minst 3-årig eftergymnasial, andel i %					
- kvinnor		29,0	28,2	27,3	26,2
- män		20,7	20,3	19,7	19,3
Förvärvsarbetande 25–64 år, andel i %					
- kvinnor, totalt		75,3	77,1	77,0	76,6
- män, totalt		77,9	80,7	80,7	79,7
- kvinnor, utrikes födda		49,9	52,5	52,0	52,0
- män, utrikes födda		54,2	58,7	58,8	57,0
Öppet arbetslösa, 18–24 år, andel i %					
- kvinnor	4,4	5,4	4,6	6,1	6,0
- män	6,3	6,8	6,3	7,8	8,0
Låg inkomst, (0–119,9 kr) andel i %					
- kvinnor		18,8	18,2	18,7	18,9
- män		16,7	15,8	15,3	15,3
Barnfattigdomsindex			15,1	14,0	15,2
Segregationsindex bosättningsmönster mellan utrikes födda och befolkningen.		40,6	40,6	39,9	39,7
Ekologisk hållbarhet					
Anlagda och restaurerade våtmarker sedan 2005, hektar	510	410	340	320	260
Andel ekologisk odlad mark %	10	8	8	8	10
Antal cyklar över centrumsnittet, miljoner		4,3	4,7	4,7	4,5
Antal resenärer med stadsbusstrafiken, miljoner	7,4	7,3	7,5	7,2	7,1
Trafik över citysnittet, medeldygn vardag, tusental fordon	160	167	167	170	167
Trafik över Svartåsnittet, medeldygn vardag, tusental fordon	128	124	124	125	122
Tunga fordon, antal förbi tre centrala mätpunkter, medeldygn vardag	1 643	2 016	1 879	2 052	2 869
Partiklar i stadsluften, antal dygn överskridande MKN	9	9	10	29	
Bensen i stadsluften, medelvärde på helår µg/m ³	1,2	1,2	1,0	1,6	
Kvävedioxid i stadsluften, medelvärde på helår µg/m ³	18	17	15	17	19
Klimatbelastning från energi och transporter, ton CO ₂ ekv per invånare	5,9	5,9	6,3		

¹ Värden i fetstil är de senast tillgängliga.

Framgångar och utmaningar för hållbar utveckling i Örebro

SOCIALT – ETT TRYGGT ÖREBRO

+ Framgångar 2010 +

Folkmängden ökar – länder utanför Sverige svarar för den största delen av inflyttningsöverskottet.

Utbildningsmöjligheter, miljö och fritid stärker medborgarnas uppfattning om Örebro som en plats att bo och leva på.

Ohälsotalet sjunker.
Många tecken på bättre hälsa bland barn och ungdomar.

Alkohol och rökning minskar bland ungdomar.

Antalet anmälda brott fortsätter att minska.

EKONOMISKT – ETT ATTRAKTIVT ÖREBRO

+ Framgångar 2010 +

Färre lågutbildade och fler högutbildade.

De flesta barn i Örebro lever i familjer med god ekonomi.
Färre familjer med låg disponibel inkomst.

EKOLOGISKT – ETT HÅLLBART ÖREBRO

+ Framgångar 2010 +

Klimatbelastningen från oljeanvändning minskar.

Antalet tunga fordon i Örebro tätort minskar.

Utbudet i kollektivtrafiken har ökat, liksom resandet.

Andel ekologiskt producerad mat i kommunala verksamheter ökar.

Fjorton nya tätortsnära natur- och kulturresevat har bildats.

Framgångsrikt arbete med våtmarker gynnar både friluftslivet och biologiskt mångfald.

- Utmaningar 2011 -

Att värna om mångfalden i utvecklingen för ett socialt och ekonomiskt hållbart Örebro.

Män är mindre nöjda än kvinnor med Örebro kommun som en plats att bo och leva på.

Medborgarna är mindre nöjda med möjligheterna att kunna påverka kommunala verksamheter och beslut.

Kvinnors ohälsotal är markant högre än för män.
Flickor mår sämre än pojkar.
Den psykiska ohälsan bland flickor ökar.
Socioekonomiska skillnader i hälsa.

Flickors alkoholkonsumtion oroar.

Våldsbrotten ökar.
Hot och våld bland ungdomar ökar.

- Utmaningar 2011 -

Män har lägre utbildningsnivå än kvinnor.

Skillnaderna i förvärvsfrekvens mellan födda i Sverige och födda utrikes samt mellan olika områden består.

Barnfattigdomen oroar.
Större andel låginkomsttagare bland kvinnor än bland män.

- Utmaningar 2011 -

Med nuvarande takt når vi inte målet 40 procent mindre klimatbelastning till 2020.

Vägtrafiken totalt sett ökar eller ligger kvar på oförändrat hög nivå.

Cyklandet minskar.

Med nuvarande takt når vi inte målet för ekologiskt producerad mat.

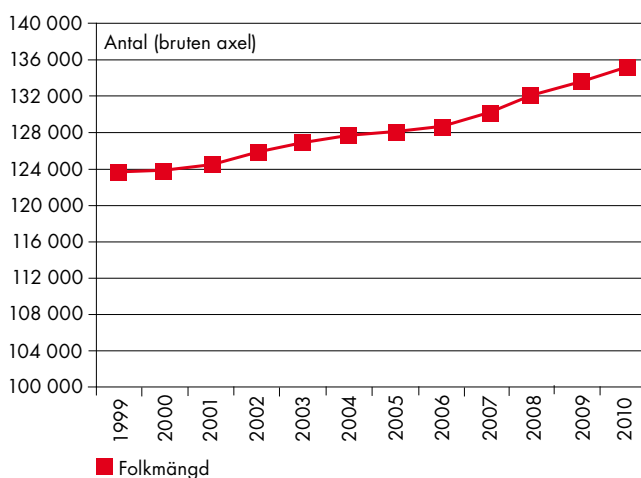
Endast ett fåtal sjöar och vattendrag i kommunen bedöms ha god ekologisk status.

Befolkning

Folkmängden fortsätter att öka

Örebro kommun har 135 460 invånare och är Sveriges sjunde största kommun. Befolkningen har stadigt ökat de senaste åren. Mellan 2009 och 2010 ökade folkmängden med 1 454 personer (diagram 1).

Diagram 1. Folkmängd 1999-2010.

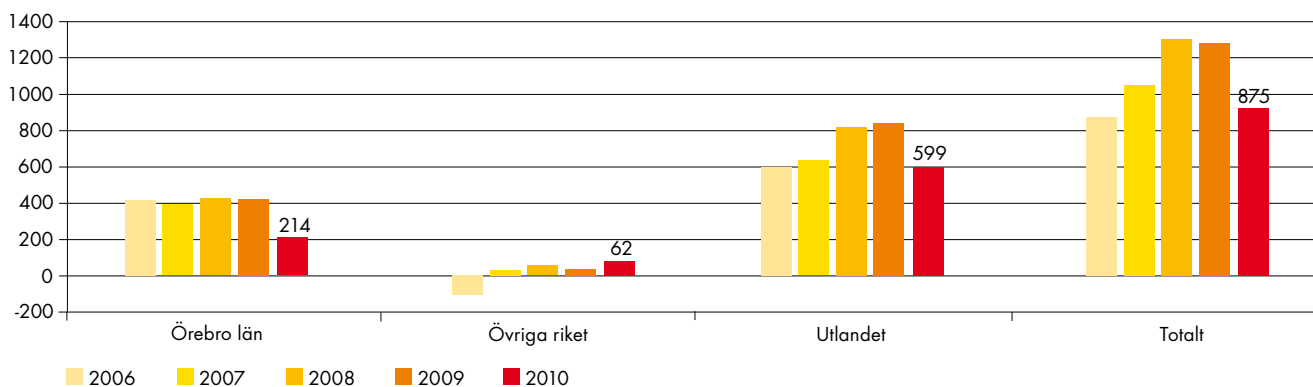

Rekordstort födelseöverskott

1 788 barn föddes i Örebro 2010. Födelseöverskottet blev 571 vilket är en ökning med 144 i jämförelse med föregående år. Störst del av befolkningsökningen svarar inflyttningsöverskottet på totalt 875 personer för (diagram 2).

Inflyttningsöverskottet är betydligt mindre än de senaste åren, främst beroende på en ovanligt stor utflyttning.

Diagram 2. Inflyttningsöverskott 2006-2010.

Fler kvinnor än män

Andel kvinnor i Örebro är 51,2 procent. Omräknat till den totala befolkningsökningen så ökade antalet kvinnor mer än antalet män 2010 (diagram 3). Av totalt 27 474 personer med utländsk bakgrund är 14 048 kvinnor och 13 426 män.

Alltsedan 2003 ökar antalet invånare som är 65 år och äldre. 2010 är ökningen större än någonsin, 677 personer. De är de yngsta i åldersgruppen, men också de allra äldsta, 90 år och äldre, som ökar.

Diagram 3. Befolkningsförändring 2010.

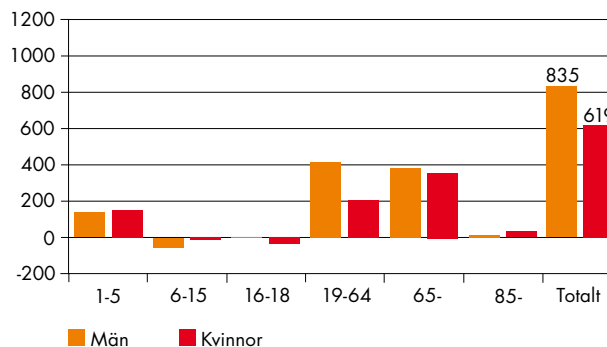
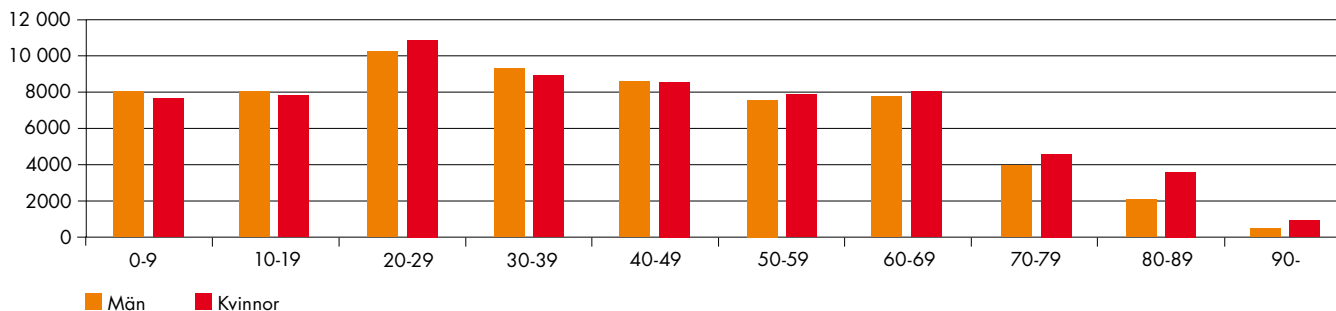

Diagram 4. Antal invånare efter ålder och kön 2010

Många unga i Örebro

Örebro har en ung befolkning. Medelåldern är 39,7 år mot 41,0 år i riket. Det beror främst på en stor andel i åldern 20–30 år och en förhållandevis liten andel invånare 40–80 år (diagram 4).

Många fler förskolebarn och färre grundskolebarn

Antalet barn i förskoleåldern 1–5 år fortsätter att öka kraftigt (276 fler barn under 2010). Gruppen barn i grundskoleåldern 6–15 år minskar något. Minskningen sker i de tre högsta årskurserna.

En femtedel av befolkningen är barn

Det bor närmare 30 000 barn, 0–18 år, i Örebro. Var femte familj i Örebro kommun är en barnfamilj. Variationen är stor mellan kommunens olika bostadsområden, från cirka 8 procent barnfamiljer i innerstaden till 44 procent i Hovsta. De stora barnfamiljerna (fyra barn eller fler) är vanligast i stora hyreshusområden (diagram 5). Andelen stora barnfamiljer har ökat mellan åren 2007 och 2009.

Diagram 5. Andel barnfamiljer med minst 4 barn 2007-2009 av alla barnfamiljer.

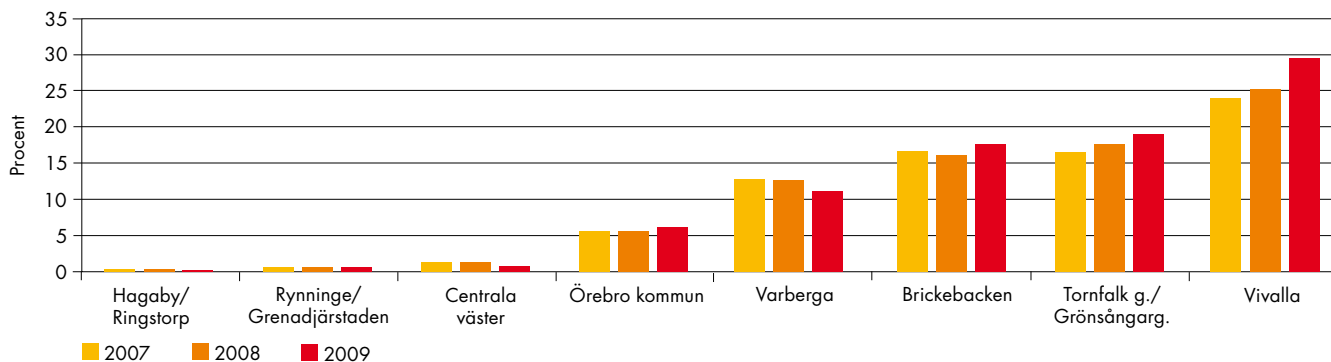
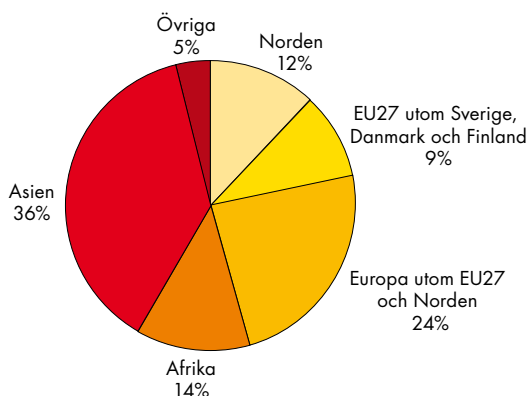

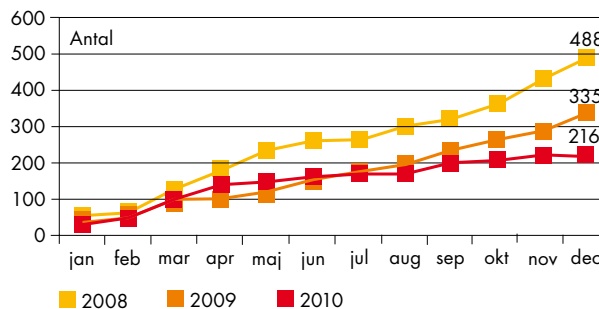
Diagram 6. Medborgare från världens alla delar.

I Örebro finns människor från världens alla delar

Det finns över 160 olika födelseländer bland våra medborgare. De vanligaste födelseländerna är Irak, Finland och Bosnien-Hercegovina. 14,8 procent av Örebros invånare är födda utrikes. Utrikes födda för riket som helhet är 14,3 procent. De senaste årens folkkökning i Örebro består till mer än 75 procent av personer med utländsk bakgrund². Örebro har något större andel invånare, med utländsk bakgrund (21 procent), än riket. En av tre med utländsk bakgrund har sitt ursprung i Asien (diagram 6).

Diagram 7. Antal mottagna flyktingar 2008-2010

Flyktingmottagandet minskade 2010

216 personer mottogs av flyktingmottagandet i Örebro kommun 2010 (diagram 7). Lika stor andel män som kvinnor och 39 procent var barn. Av de 335 personer som mottogs 2009 var 48 procent barn och av de 488 personer som mottogs 2008 var 63 procent barn.

² Med utländsk bakgrund avses de som är födda utrikes eller har två utrikes födda föräldrar.

Socialt hållbar utveckling

”Den sociala dimensionen – ett tryggt Örebro – lyfter arbetet för att skapa en grundläggande trygghet för alla örebroare, det gäller alla oavsett ålder, kön, etnicitet, sexuell läggning eller religiös tillhörighet och oavsett ekonomiska eller andra bakomliggande förhållanden”

Övergripanden strategier ur ett medborgarperspektiv för år 2010

Utgångspunkten för en socialt hållbar utveckling är att välfärdsystemen bidrar till långsiktig stabilitet, flexibilitet och trygghet. Välfärd skapar tillväxt och är ekonomiskt lönsamt för ett samhälle. Beroendet är ömsesidigt, dvs. ett samhälle med stora sociala orättvisor, utslagning och fattigdom har sämre förutsättningar för tillväxt och ekonomisk utveckling än ett samhälle där människor har och upplever lika förutsättningar till socialt och ekonomiskt välbefinnande.

foto Bodil Johansson/Bildarkivet.se

Strategiska utvecklingsområden 2010

- En gemensam värdegrund, som syftar till ökad tolerans, ökad förståelse för mångfald och ökad trygghet.
- En organisation där makt, ansvar och befogenheter ligger nära medborgaren.
- Ett ökat medborgarinflytande över den egna vardagen samt över kommunala verksamheter och beslutsprocesser.
- En trygg kommun.

Medborgaren står i centrum. *Barnperspektivet*, *genusperspektivet* och *mångfaldsperspektivet* ska finnas med i all kommunal planering och allt beslutsfattande.

Det innebär att vi i Örebro arbetar för:

- delaktighet och inflytande
- jämställdhet
- integration och mångfald
- trygghet
- hälsa
- goda uppväxtvillkor.

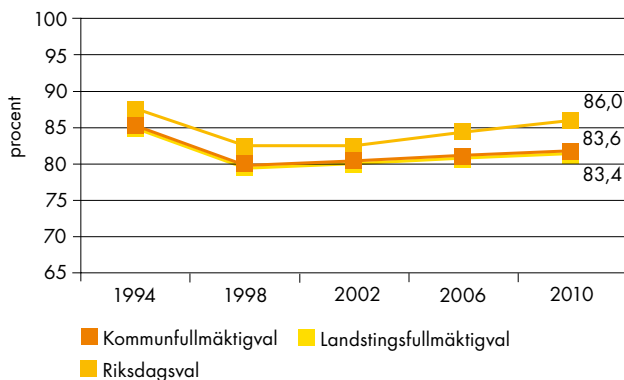
Delaktighet och inflytande

Delaktighet och samhörighet är viktiga förutsättningar för välfärd. Det handlar om ett starkt socialt kitt mellan människor, om gemenskap och solidaritet samt om tillit till både samhället i helhet och till andra människor. Det handlar också om att vara representerad i beslutande församlingar, att kunna påverka och vara delaktig i beslut som berör välfärdsutvecklingen.

Valdeltagandet ökar i Örebro

Valdeltagande i Örebro i val till kommunfullmäktige 2010 var 83,6 procent. Det är en ökning med 2,3 procent jämfört med 2006 års valdeltagande. Valdeltagandet i riksdagsvalet var 86,2 procent och i landstingsvalet 83,4 procent (diagram 8). Andelen röstande är något lägre i de kommunala valen än i riksdagsvalen. Valdeltagandet i kommun och landsting är, generellt sett, betydligt lägre bland utländska medborgare än bland svenska medborgare. KÄLLA 1

Diagram 8. Valdeltagande i riksdagsval, landstingsfullmäktigval och kommunfullmäktigval, Örebro kommun.

Valdeltagandet skiljer sig mellan olika valdistrikt

Valdeltagandet i val till kommunfullmäktige har sammantaget ökat något i de distrikt som 2006 hade lågt valdeltagande, men fortfarande är det närmare 30 procents skillnad mellan valdistrikt med högst och lägst valdeltagande (diagram 9).

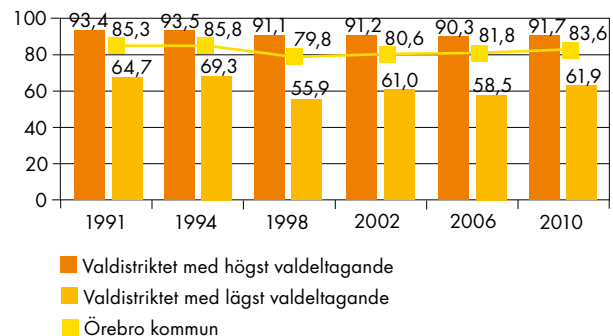
Valdeltagande i valdistrikten påverkas bland annat av andelen utländska medborgare, andelen utrikes födda,

sysselsättningsnivå, inkomst- och utbildningsnivå. Högre sysselsättningsnivå i ett valdistrikt är förknippat med ett högre valdeltagande. Likaså finns ett tydligt samband mellan medelinkomsten i ett valdistrikt och andelen som röstar. Högutbildade röstar i högre grad än övriga.

Generellt sett är valdeltagandet lägst bland de yngsta och de äldsta väljarna. Bland förstagångsväljarna finns stora skillnader; kvinnor röstar i större grad än män och elever som studerat på studieförberedande program röstar i större utsträckning än elever på yrkesinriktade program. De som har föräldrar med högskoleutbildning röstar generellt i högre grad än de som inte har det. Lägst andel röstande finns bland de ungdomar som inte gått på gymnasiet eller som saknar slutbetyg från gymnasiet. KÄLLA 2

Förstagångsväljarnas valdeltagande är lägre än valdeltagandet som helhet. 2006 röstade 71,5 procent av förstagångsväljarna i val till kommunfullmäktige. I de distrikt där valdeltagandet var som lägst röstade cirka 55 procent och i de där valdeltagandet var högt röstade drygt 80 procent av förstagångsväljarna.

Diagram 9. Valdeltagande i Örebro i val till kommunfullmäktige

Makt och inflytande

Människors makt och inflytande påverkas av villkor som utbildning, arbete, ekonomi och sociala nätverk. En av flera åtgärder för att öka medborgarnas möjligheter till inflytande handlar om att förbättra representation i beslutsfattande organ.

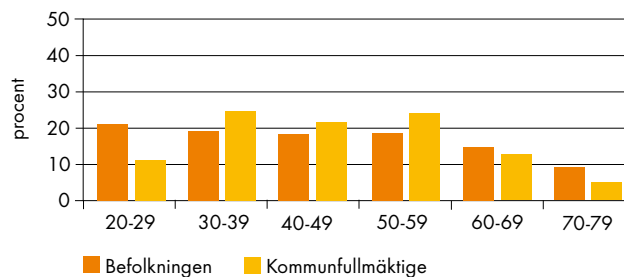
Kvinnors och mäns representation varierar med sakområde

Undersökningar visar att män har större möjligheter till makt och inflytande än kvinnor. Andelen kvinnor och män som är representerade i beslutsfattande organ varierar mellan olika politiska sakområden. Kvinnorepresentationen är ofta högre i nämnder som hanterar "mjuka" frågor som skola, vård och omsorg, medan män är överrepresenterade i nämnder som hanterar teknik, miljö och trafik. I Örebro är andelen kvinnliga ledamöter i "mjuka" nämnder högre än i tekniska nämnder. Andelen män i ordförandeposter är markant högre än för kvinnor (diagram 10).

Unga och personer över 65 år är underrepresenterade i kommunfullmäktige

I Örebro kommun finns cirka 560 politiker som ledamöter i kommunfullmäktige, kommunstyrelse och övriga nämnder. Medelåldern är cirka 50 år. Unga och personer över 65 år är underrepresenterade i kommunfullmäktige (diagram 11). Om man antar att åldersgruppen 30–49 år också representerar barnen (0–17 år) så är den gruppen som helhet exakt

Diagram 11. Ålder i befolkningen och kommunfullmäktige.

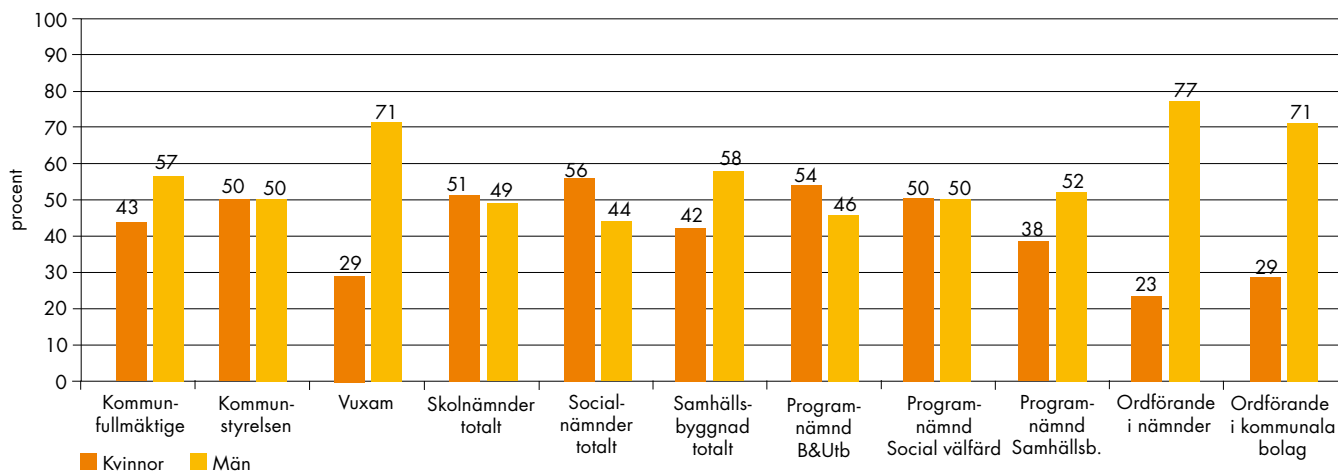
representerad i kommunfullmäktige, 58 procent för respektive befolkningen och kommunfullmäktige. Det är skillnad mot valet 2002 då den åldersgruppen var tydligt underrepresenterad i kommunfullmäktige.

Medborgarnas åsikter om delaktighet och inflytande

"Medborgaren står i centrum. Detta innebär att hon självklart ska vara delaktig i de beslutsprocesser kommunen arbetar med. Väl informerade medborgare, som engagerar sig tidigt i processerna, borgar för en god livskvalitet och en stabil demokrati".

Övergripanden strategier ur ett medborgarperspektiv för år 2010

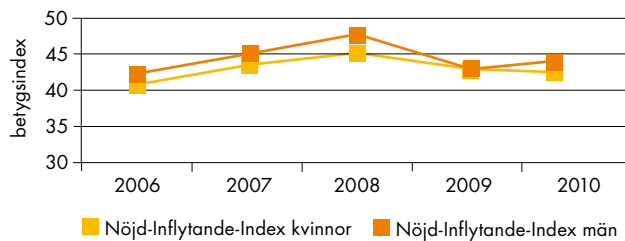
Diagram 10. Andel kvinnor och män per nämnd och ordförandepost, Örebro kommun 2010.

Inflytande

Medborgarnas bedömning av möjligheterna till inflytande på kommunens verksamheter och beslut, uttryckt som "Nöjd Inflytande-Index"³, ligger våren 2010 på ungefär samma nivå som vid tidigare års medborgarundersökning. KÄLLA 3 Kvinnor anger över tid sig vara något mindre nöjda med inflytande än män KÄLLA 4 (diagram 12).

Diagram 12. Nöjd Inflytande-index, kvinnor och män, för Örebro kommun år 2006–2010.

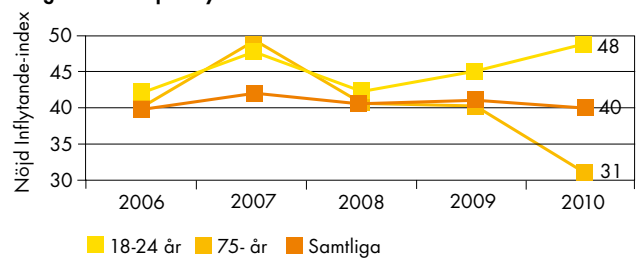

3 För index i medborgarundersökningen används ett värde mellan 0 och 100. Ju högre index desto bättre betyg har kommunens medborgare gett sin kommun. Betygsindex 40 och därunder betraktas som inte godkänt.

Yngre är mer nöjda än äldre

Tidigare år har skillnaderna mellan åldersgrupperna varit liten men i 2010 års undersökning är det stor skillnad. Gruppen 75 år och äldre ger ett klart underbetyg i Nöjd Inflytande-Index. Skillnaderna ökar över åren (diagram 13).

Diagram 13. Nöjd Inflytande-Index.

Information och öppenhet har bästa betyg

Resultaten för 2010 visar att medborgarnas syn på information och öppenhet har bästa betyg. Synen på att kunna påverka har sämsta betygsindex och har inte förändrats sedan föregående år (diagram 14).

Diagram 14. Betygsindex för tillgänglighet, information-öppenhet, påverkan och förtroende samt Nöjd-Inflytande-Index, 2006-2010.

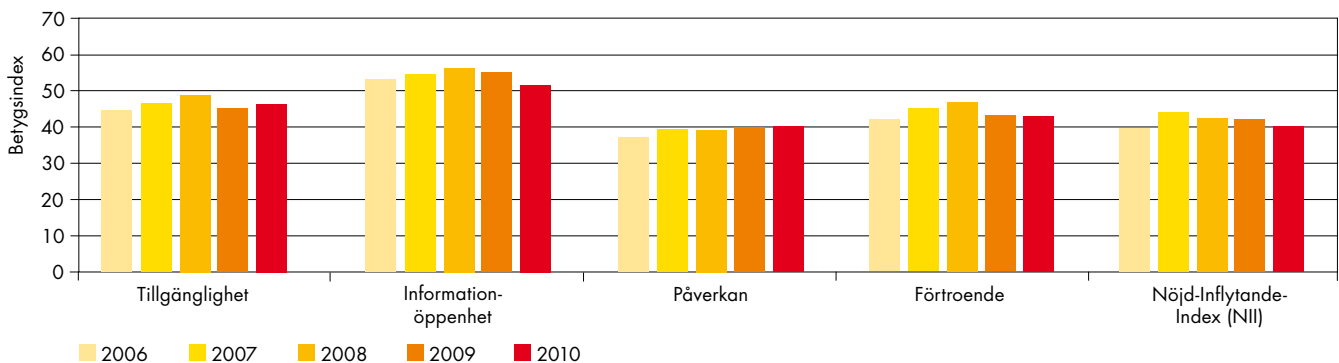
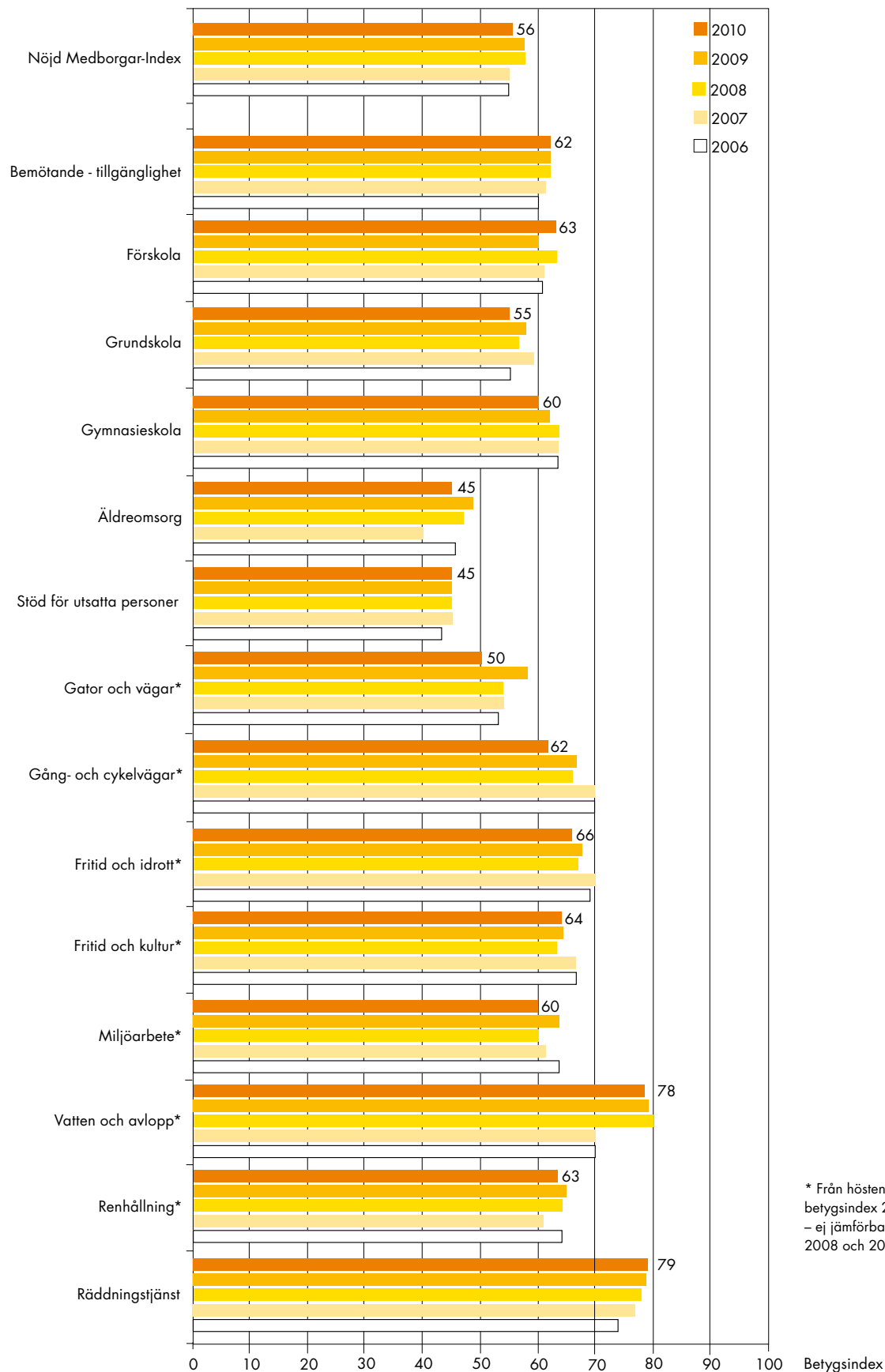

Diagram 15. Nöjd Medborgar-Index och verksamheternas betygsindex för Örebro kommun år 2006-2010.
Fråga: Vad tycker du om din kommuns verksamhet?

Medborgarna synpunkter på den kommunala verksamheten

Högst betyg får Räddningstjänsten

SCB:s medborgarundersökning visar bland annat hur medborgarna bedömer den kommunala verksamheten. 2010 svarade 40 procent av medborgarna att de var mycket nöjda med hur de bemöttes av kommunens personal. Det är en något lägre andel än 2009 då 42 procent svarade att de var nöjda. Det sammanfattande betygsindexet Nöjd Medborgar-Index ligger stabilt över tiden och det är små skillnader mellan kvinnor och mäns betygsättning. I 2010 års undersökning har gator och vägar samt gång- och cykelvägar fått sämre betyg än 2009. Äldreomsorg och stöd för utsatta personer är två betygsindex som bör uppmärksammas. Svaret för frågor inom dessa två områden handlar om vad man tror eller tycker om äldreomsorgen och om det stöd och den hjälp som utsatta individer får av socialtjänsten. Högst betyg ger medborgarna till Räddningstjänsten och till vatten- och avloppshanteringen (diagram 15).

Ålder och kön ger inga stora skillnader

Den åldersgrupp som generellt är minst nöjd med verksamheterna är 45–54-åringar. Skillnaderna mellan åldersgrupperna är dock liten och ur ett undersökningsperspektiv inte statistiskt säkerställd. Även om kvinnor genom åren ger något högre betyg än män för de flesta faktorerna så är skillnaderna så små att inte heller de kan anses vara statistiskt säkerställda (diagram 16).

Landstingets befolkningsundersökning Liv & Hälsa KÄLLA 5 belyser medborgarnas förtroende för delar av den kommunala verksamheten. Resultaten överensstämmer med dem för

SCB:s medborgarundersökning. Mellan åren 2000 och 2008 har förtroendet minskat för socialtjänsten (diagram 16).

Observera att landstinget använder sig av procent, dvs. andel av befolkningen medan medborgarundersökningen uttrycker resultaten i betygsindex. Undersökningar visar att personer som brukar t.ex. socialtjänst och äldreomsorg är mer nöjda än de som inte varit i direkt kontakt med berörd omsorg. Det är viktigt att beakta när resultat från medborgarundersökningar analyseras.

Flickor och pojkar – delaktighet

”Alla barn ska ha rätt till trygghet och arbetsro. Kränkande behandling och mobbning ska aldrig tolereras.”

Övergripande strategier ur ett medborgarperspektiv för år 2010

Elever som känner sig delaktiga och kan påverka sina arbetsförhållanden finner sig bättre till rätta i skolan och trivs. Örebro läns landstings elevenkät 2005, 2007 och 2009 för skolår 7, 9 samt årskurs 2 i gymnasieskolan ger en bild av stora skillnader mellan skolaren i upplevelsen av att kunna påverka och vara delaktiga i skolans arbete. Flickor är överlag mer nöjda med sina möjligheter att påverka än vad pojkar är. Pojkar skolår 9 är minst nöjda enligt landstingets elevenkät. KÄLLA 6

Resultaten från kommunens brukarundersökning bland förskolor och skolor i Örebro kommun ger en liknade bild. Upplevelsen av att ha inflytande är störst i de lägre skolåren och tycks minska i högre skolår KÄLLA 7 (diagram 17).

Diagram 16. Andel 18-79 år, kvinnor och män som säger att de har mycket/ganska stort förtroende för samhällets institutioner.

Fråga: Hur stort förtroende har du för följande institutioner i samhället?

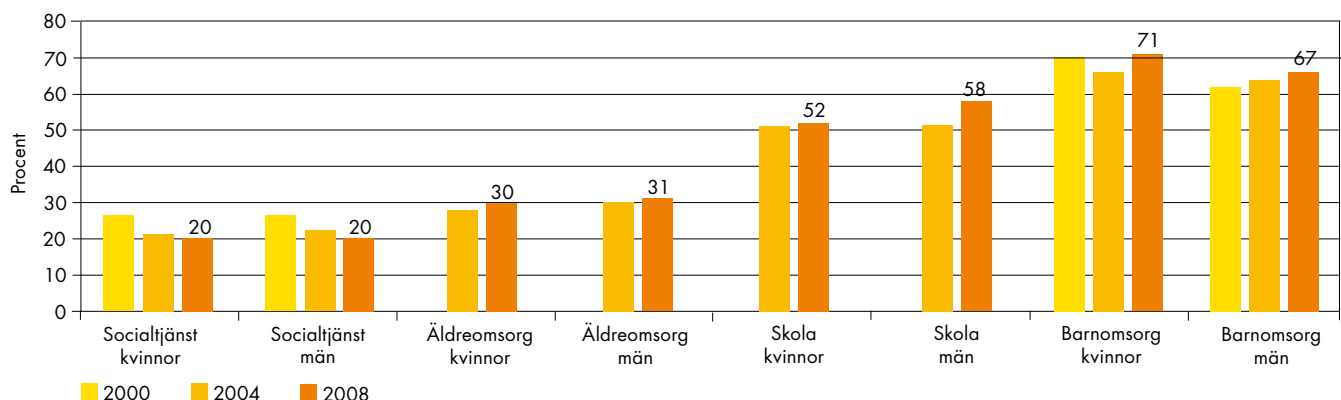
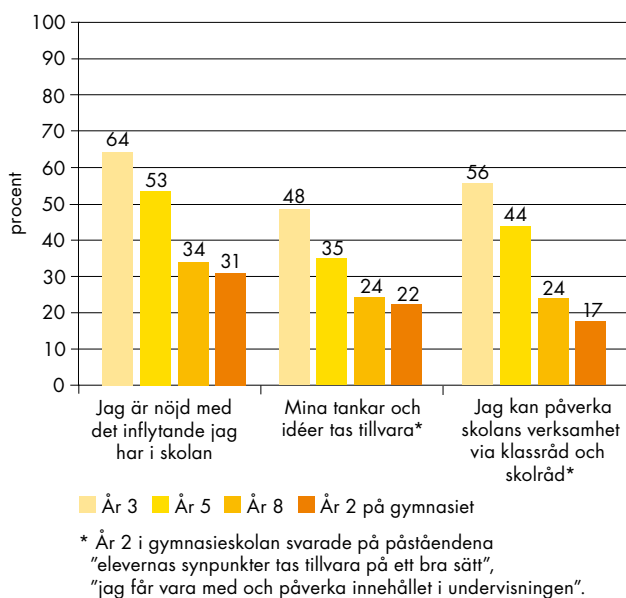

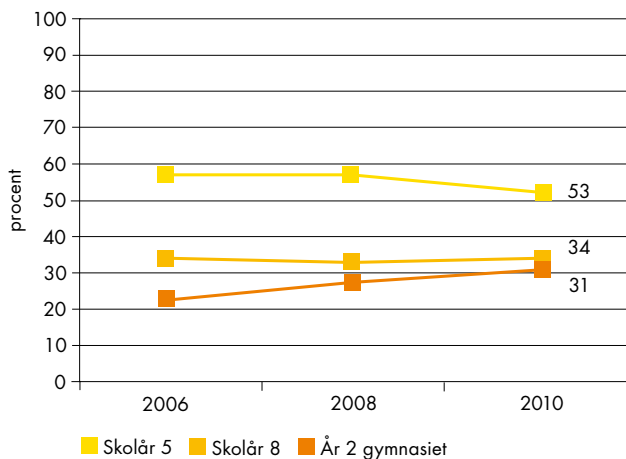
Diagram 17. Svar på frågor om ansvar och inflytande bland elever i Örebro kommun, andel som instämmer helt, våren 2010.

Diagrammet visar andelen som svarat att de "instämmer helt". Lägger man till andelen som svarat "instämmer" så blir skillnaderna mellan skolåren inte så stora. Det är fortfarande så att andelen som är mest nöjda med inflytandet återfinns i de lägre skolåren (83 procent) medan det för årskurs 2 i gymnasieskolan är 75 procent.

Jämförelse över tid visar att det är något färre i skolår 5 som är nöjda med det inflytande de har i skolan i jämförelse med 2006 och 2008. För år 2 i gymnasieskolan har andelen nöjda däremot ökat (diagram 18).

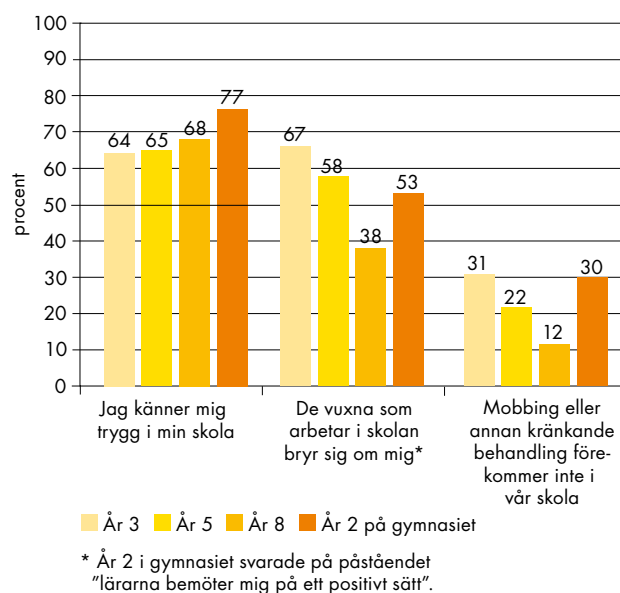
Diagram 18. Andel elever som instämmer helt i att de är nöjda med det inflytande de har i skolan 2006, 2008 och 2010 Örebro kommun.

Upplevelsen av delaktighet och inflytande i skolan handlar om hur eleverna tillåts vara mot varandra och hur de behandlas av skolans personal. Landstingets elevenkät antyder att andelen elever som upplever sig kränkta eller illa behandlade av någon vuxen i skolan har minskat något mellan åren 2007 och 2009. Totalt handlar det om mellan cirka 16–20 procent av eleverna. Flickor i årskurs 2 i gymnasieskolan är den åldersgrupp där andelen kränkta är lägst och minskningen tydligast.

Skolans brukarundersökning våren 2010 belyser också elevers upplevelse mobbning och kränkande behandling. Resultaten visar att upplevelsen av trygghet i skolan ökar med åren. Skolår 8 är det skolår där lägst andel anser att de vuxna "bryr sig om mig". De är också i skolår 8 som lägst andel kan påstå att mobbning inte förekommer i deras skola (diagram 19).

Diagram 19. Svar på frågor om normer och värderingar bland elever i Örebro kommun, andel elever som instämmer helt, vt 2010.

Andelen som helt instämmer i att mobbning inte förekommer tycks ha ökat bland elever år 2 i gymnasieskolan. För skolår 5 andelen minskat från 25 procent 2008 till 22 procent 2010 (diagram 20).

Trivseln i skolan ökar för både flickor och pojkar

Elevernas erfarenheter från sin skola påverkar deras självförtroende, utveckling och hälsovanor. Landstingets elevundersökningar visar att mer än tre fjärdedelar av ungdomarna trivs mycket eller ganska bra i skolan. Flickor och pojkar följs

åt och det är inte så stora skillnader vare sig mellan åldrarna eller över tid. Skolans brukarundersökning har ingen direkt fråga om trivsel i skolan. Frågor om trygghet och om man tycker det är roligt att gå i skolan används här för att ge en bild av trivsel.

Brükarenkäten visar att det är få elever (cirka 7 procent) som "inte alls instämmer" i att de är trygga i skolan eller att de behandlas bra av sina skolkamrater. De flesta barn tycker att det är roligt att gå i skolan (diagram 21).

Diagram 20. Andel elever som instämmer helt att mobbning eller annan kränkande behandling inte förekommer på deras skola, 2006, 2008 och 2010, Örebro kommun.

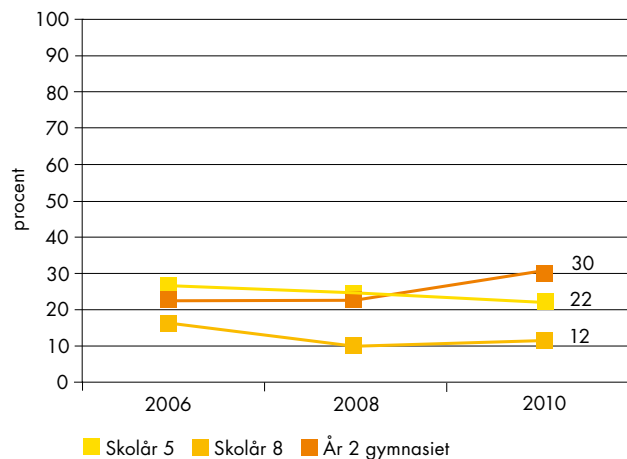
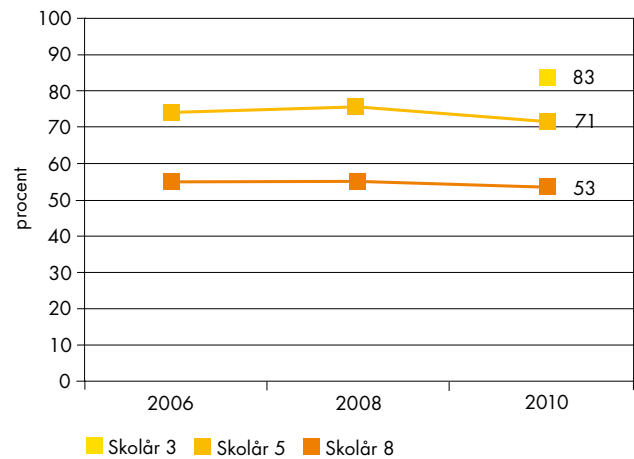

Diagram 21. Andel elever som instämmer helt/instämmer att det är roligt att gå i skolan, 2006, 2008 och 2010, Örebro kommun. För skolår 3 finns bara frågan ställd 2010 och år 2 i gymnasieskolan har inte någon sådan fråga.

Föreningsaktivitet – ett mått på delaktighet och samhörighet

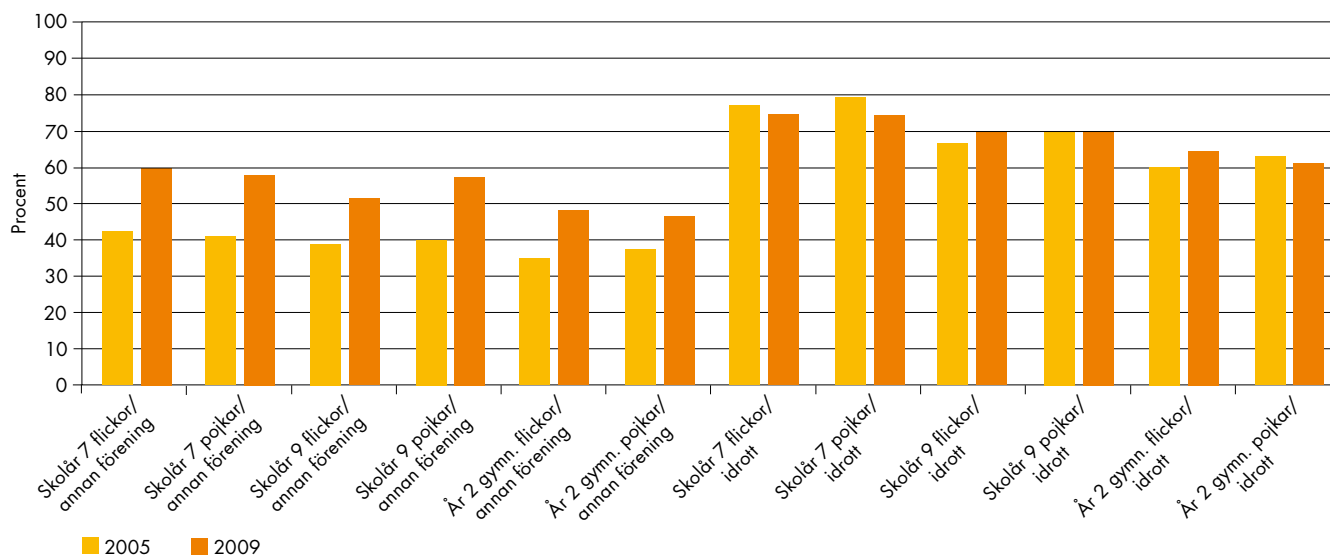
Att vara aktiv i någon förening är ett mått på delaktighet och samhörighet. Att känna sig socialt delaktig är en förutsättning för att kunna förstå det samhälle man lever i. Föreningsaktivitet avtar med stigande ålder, det gäller såväl vuxna som barn och ungdomar. Det är fler män än kvinnor som säger att de inte deltar i aktiviteter eller går på möten i någon grupp, organisation, förening eller samfund. Störst andel som inte är föreningsaktiva finns bland män i hyreshusområden (69 procent). Bland kvinnor boende på landsbygden uppgår 51 procent att de inte är föreningsaktiva.

Flickors och pojkars aktivitet i andra föreningar än idrottsföreningar ökar

Flickors och pojkars aktivitet i organiserad idrott minskade för skolår 7 mellan åren 2005 och 2009. Deltagandet i andra föreningar; klubbar, sällskap eller organisation ökade markant för alla åldersgrupper (diagram 22).

Örebro har i jämförelse med många andra kommuner en stor andel föreningar med flickdominerad verksamhet. Det verkar dock inte vara en garanti för ett högt deltagande av flickor i idrottsaktiviteter. Undersökningen "Väl mätt" visar att Örebro har jämförelsevis låg deltagaraktiviteter bland flickor 7–20 år.

Diagram 22. Andel flickor och pojkar aktiva i idrotts- eller annan förening.

Exempel på insatser 2010 för delaktighet och inflytande:

- Områdesgrupper och bostadsnära nätverk i många stadsdelar, som stimulerat till dialog och samarbete.
- Projektet "Hälsosam stadsdel med fokus på integration" inleds.
- Möten mellan landsbygd och stad i projektet Kulturbroarna.
- Dialogmöten för förbättrad kollektivtrafik.
- Trafikverkets projekt om barn och ungas inflytande i samhällsplaneringen.
- Boende och anhörigas inflytande på äldreboende stärks.
- Ungdomar görs delaktiga i trygghetsfrågor.

Integration och mångfald

”Kommunen ska ständigt fokusera på åtgärder som motverkar och minskar utanförskapet. Örebro kommun ska under mandatperioden 2007–2010 skapa förutsättningar för att integrationen stärks och göra mångfaldsarbetet till en naturlig del av det kommunala beslutsfattandet på alla nivåer”

Övergripanden strategier ur ett medborgarperspektiv för år 2010

Med integration avses att arbeta för ett samhälle med lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Mångfald handlar om samhällets förmåga att leva upp till principen om allas lika värde oavsett etnisk, kulturell eller religiös bakgrund.

Boendesegregationen i Örebro ökar

Boendesegregation förekommer i alla typer av städer och samhällen. Det som vi vanligtvis menar när vi diskuterar boendesegregation är att inrikes födda svenskar bor geografiskt åtskilt från de flesta andra etniska grupper. Boendesegregationen ökar i Örebro (tabell 1). Örebro har också i förhållande till storleksmässigt jämförbara kommuner ett högt segregationsindex (Den etniska boendesegregationen beskrivs med ett segregationsindex; ett mått på skillnaden i bosättningsmönster mellan en befolkningskategori, i detta fall utrikes födda och befolkningen i sin helhet.)

Tabell 1. Segregationsindex Örebro kommun.

År	1997	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Index	38,0	39,0	38,8	39,7	39,9	40,6	40,6

Utvecklingen från 1990 och framåt i Örebro kommun har förstärkt den etniska boendesegregationen. De ”svenskglesa” bostadsområdena har blivit allt mer svenskglesa. Kartan speglar den etniska boendesegregationen i Örebro kommun och visar andelen personer med utländsk bakgrund inom olika bostadsområden i kommunen (karta 1).

Boendesegregationen kan vara av såväl etnisk som socioekonomisk karaktär. En socioekonomisk segregation kan innebära koncentration av arbetslösa eller ekonomiskt resurs-svaga människor till vissa bostadsområden. Ett sådant katego-

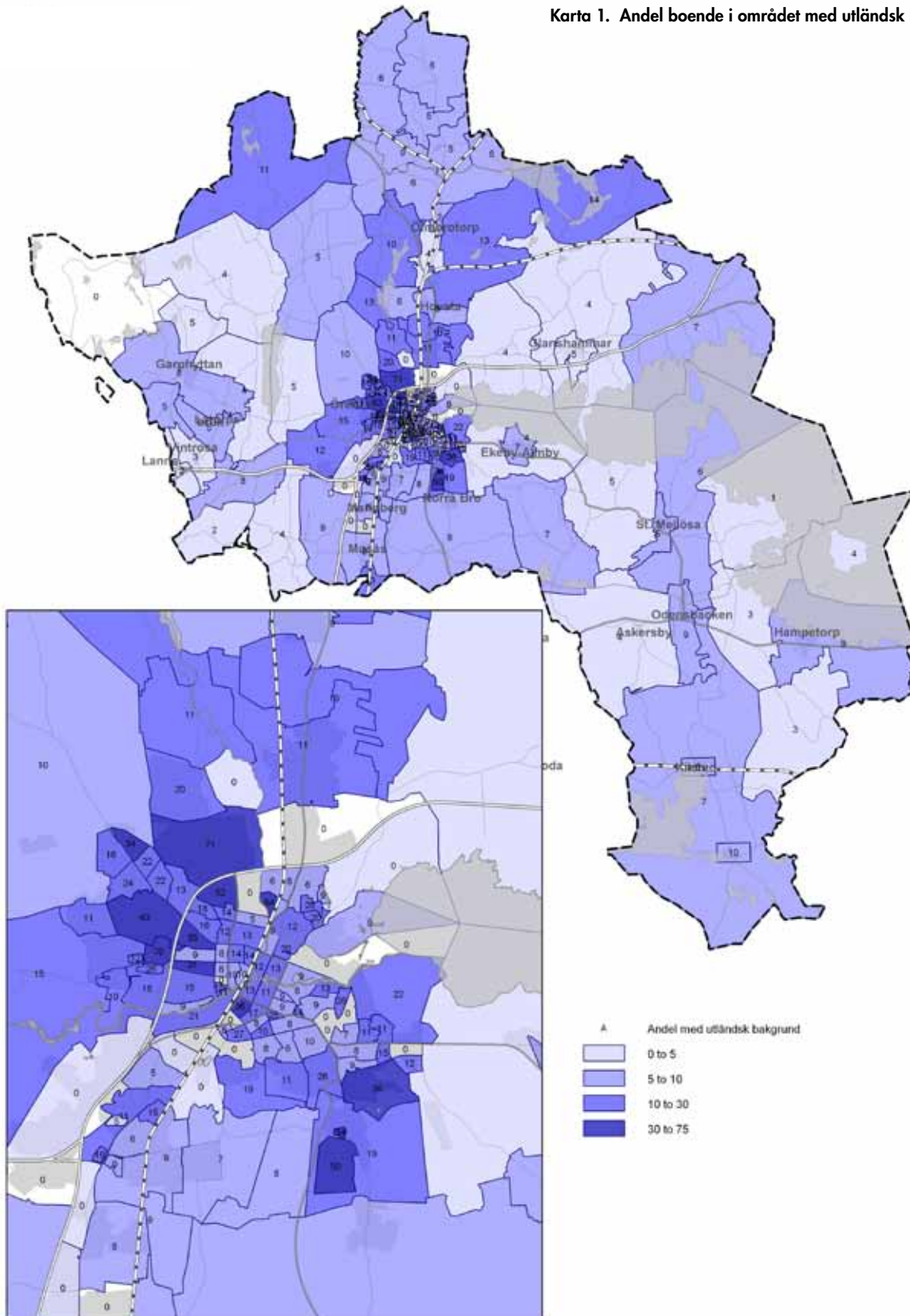

FOTO Leif Johansson/Bildarkivet.se

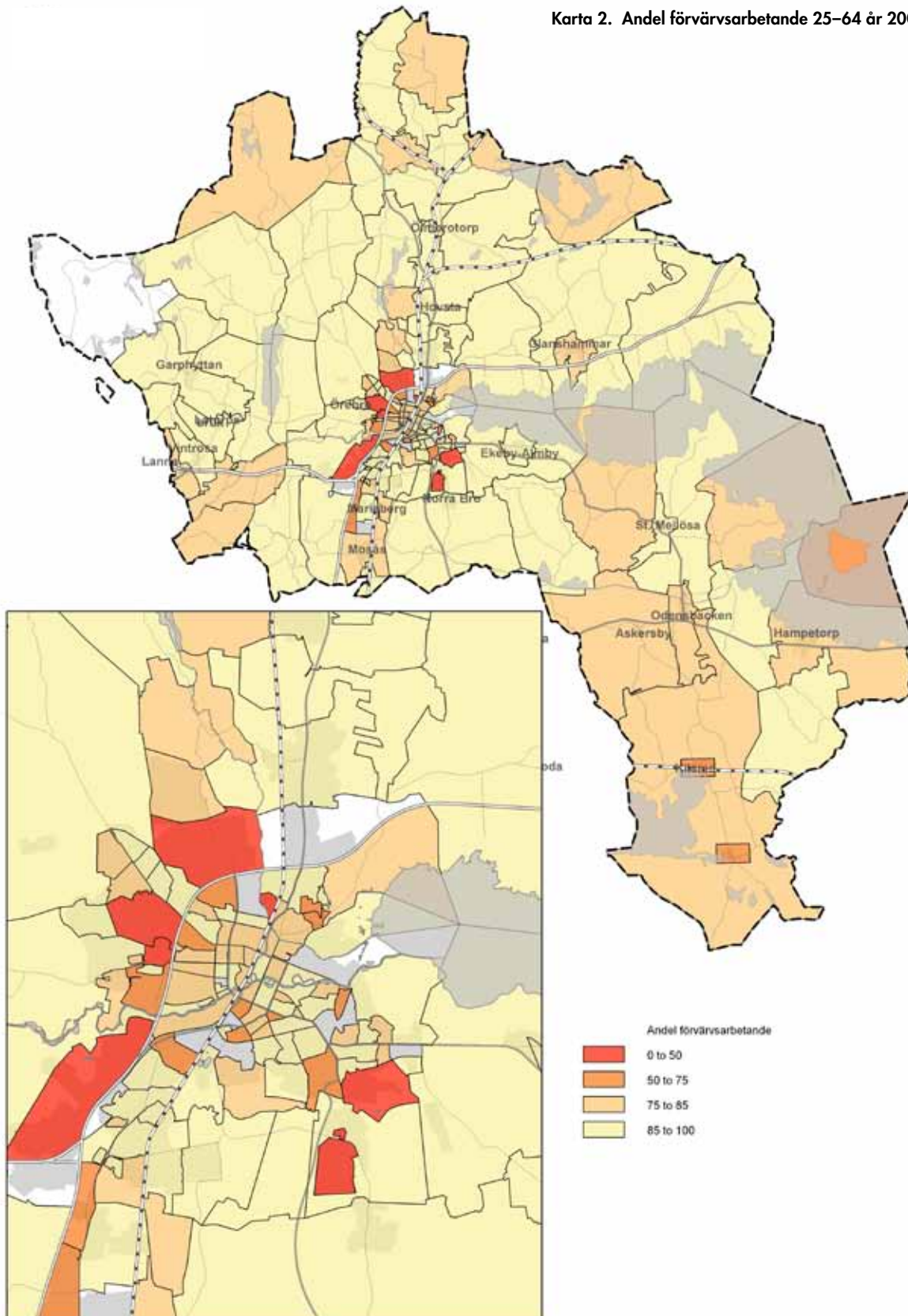
riboende kan i sig försämra förutsättningarna att få arbete för dem som bor i området. Det uppdelade boendet riskerar att resultera i ojämlika livschanser.

Den etniska boendesegregationen i Örebro sammanfaller med den socioekonomiska segregationen genom att det i områden med stor andel arbetslösa och låginkomsttagare också bor en stor andel av den invandrade befolkningen. Karta 2 visar andelen låginkomsttagare inom samma bostadsområden som karta 1. KÄLLA 8

Karta 1. Andel boende i området med utländsk bakgrund 2009.

Karta 2. Andel förvärsarbetande 25–64 år 2008.

Skillnader i sysselsättning och inkomst mellan olika geografiska områden

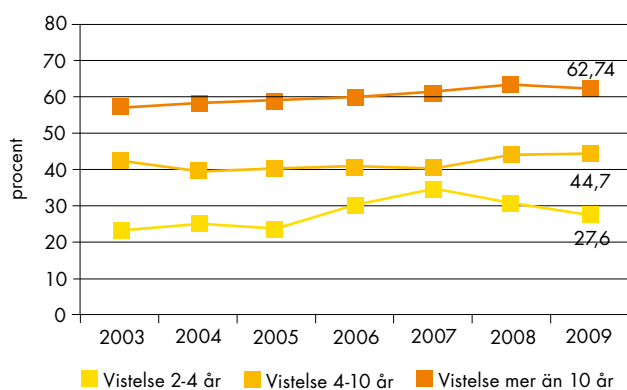
Förvärvsintensiteten minskade något 2009 i Örebro som helhet. De geografiska skillnaderna i förvärvsfrekvens är stor. Några större förändringar har inte skett sedan 2008.

Skillnaderna i inkomst⁴ mellan geografiska områden består och resultaten för 2008 och 2009 antyder att skillnaderna mellan de områden som har låg respektive hög disponibel inkomst har ökat.

Vistelsetiden i Sverige har betydelse

Hur lång tid man har bott i Sverige har betydelse för sysselsättningsgraden. Av utrikes födda som bott mellan 2 och 4 år i Sverige var cirka 28 procent förvärvsarbetande 2009. Mellan åren 2008 och 2009 minskade andelen förvärvsarbetande i den gruppen och något också i den grupp som bott 10 år eller mer i Sverige (diagram 23).

Diagram 23. Andel förvärvsarbetande bland utrikes födda, 25–64 år efter vistelsetid i Sverige.

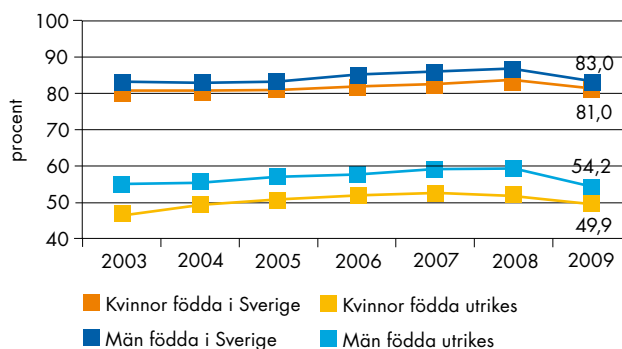

4 Disponibel inkomst är summan av alla skattepliktiga och skattefria inkomster minus skatt och övriga negativa transfereringar. Den disponibla inkomsten visar hushållets ekonomiska standard.

Exempel på insatser 2010 för integration och mångfald:

- Årets tolerensvecka hade temat "Mänskliga rättigheter i Örebro".
- Linje 14 – ett samarbete med Örebro universitet i syfte att skapa intresse för högre utbildning hos ungdomar i studieovana miljöer.
- Lärare och elever på Birgittaskolan har medverkat till att ta fram 100 nya boktips på teckenspråk.
- Samrådsgrupper för nationella minoriteter har initierats.
- SFI-undervisningen får topperkännande av skolinspektionen.

Diagram 24. Andelen förvärvsarbetande 25–64 år, utrikes födda och födda i Sverige. 2003–2009, Örebro.

Sämre möjligheter på arbetsmarknaden för utrikes födda kvinnor

Det är skillnad i förvärvsfrekvens mellan födda i Sverige och födda utrikes. Kvinnor har genomgående lägre förvärvsfrekvens än män. Andelen utrikes födda kvinnor, 25–64 år, på arbetsmarknaden i Örebro var 49,9 procent 2009. Motsvarande andel för kvinnor med svensk bakgrund var samma år 81 procent (diagram 24).

BARN OCH INTEGRATION

Barn tillbringar ofta en stor del av sin tid i bostadsområdet där de går i förskola och skola, tar del av fritidsverksamhet och träffar andra barn och vuxna. Flera undersökningar tyder på att barn som växer upp i resurrika områden också gynnas hälsomässigt. Familjen har stor betydelse, men undersökningar på senare år tyder på att bostadsområdets karaktär har en självständig effekt, oberoende av den enskilda familjens situation. Flera analyser tyder vidare på att effekter av bostadsområdet inte bara adderas till den enskilda familjens risk, utan även förstärker denna. Det fria skolvalet och relationen till skolan i det egna bostadsområdet kan vara viktigt att följa utifrån betydelsen av mångfald och integration.

Barn med utländsk bakgrund bor i stor utsträckning för sig och barn med svensk bakgrund bor för sig. I Örebro har cirka 20 procent av barnen utländsk bakgrund. De flesta av dem, 70 procent, bor i områden där mer än 40 procent av barnen har utländsk bakgrund. 81 procent av barnen i Örebro har svensk bakgrund. Av dem bor hälften i områden där ingen eller högst 5 procent har utländsk bakgrund.

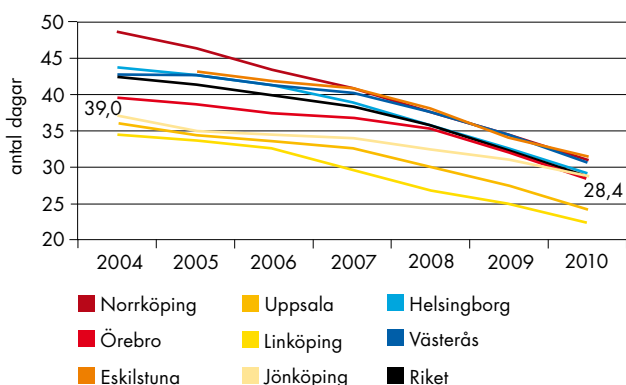
Hälsa

Att uppleva att man mår bra och har en god hälsa är, förutom att det är en viktig kvalitet för mig som människa, ett mått på jämställdhet och jämlikhet i samhället. Ett övergripande mål för svensk folkhälsopolitik är att minimera hälsoklyftorna som beror på kön, utbildning, inkomst och etnicitet.

Ohälsotalet sjunker

Ohälsotalet⁵ ger en uppfattning om hälsoläget i kommunen. Ohälsotalet har minskat påtagligt de senaste åren i Örebro (diagram 25).

Diagram 25. Ohälsotal 2004–2010, Örebro i jämförelse med sju kommuner och riket.

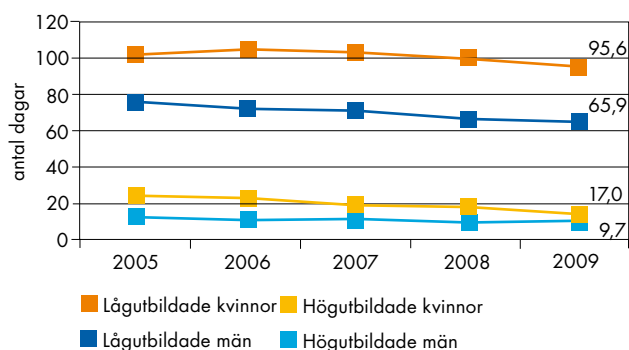
Skillnad i hälsa mellan män och kvinnor

Ur ett jämställdhetsperspektiv handlar hälsan om kvinnors och mäns möjligheter att vara delaktiga, utvecklas och ta ansvar såväl i vardagen som inom yrkeslivet. Kvinnor har genomgående haft en bättre utveckling av ohälsotalet än män, men kvinnors ohälsotal (38,3) är fortfarande betydligt högre än männens (26,7).

Utbildningsnivå och födelseland har betydelse

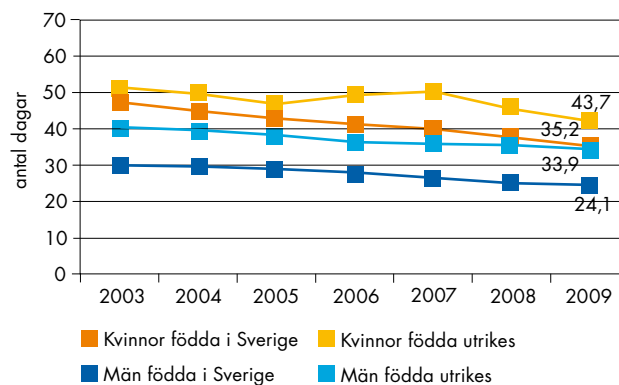
Hälsa och utbildningsnivå har ett samband. Lågutbildade kvinnor har markant fler ohälsodagar än män med samma utbildningsnivå (diagram 26).

Diagram 26. Ohälsotal efter utbildningsnivå. Antal dagar. Kvinnor och män, 25–64 år i Örebro kommun.

Kvinnor som är födda utrikes har högre ohälsotal än kvinnor födda i Sverige. Jämförelse över tid visar att ohälsotalet minskade för alla grupper mellan åren 2007 och 2009 (diagram 27).

Diagram 27. Ohälsotal, födda i Sverige och utrikes födda. 16–64 år. 2003–2009 Örebro kommun.

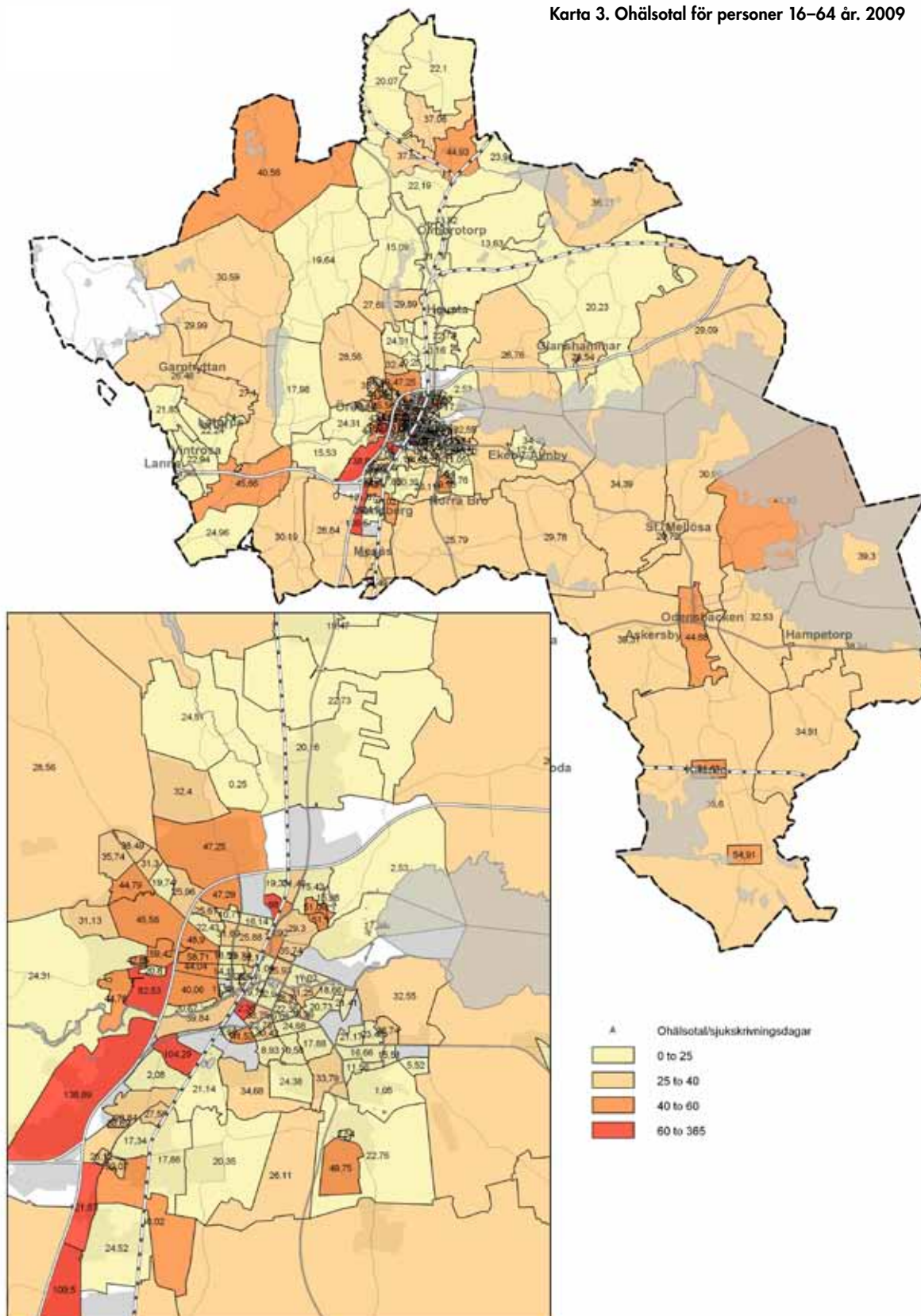
Skillnaderna mellan områden består

Ohälsotalet skiljer sig åt mellan olika områden, från cirka 16 dagar i områden med lågt ohälsotal till närmare 60 dagar i områden där ohälsotalet är högt (karta3).

Områden med vårdhem eller motsvarande har av förklarliga skäl mycket höga ohälsotal, vilket ska beaktas när kartan läses.

⁵ Ohälsotalet beräknas som summan av sjukpenningdagar, dagar med förtidspension/sjukbidrag, rehabiliteringsersättning och förebyggande sjukpenning. Summan divideras med antalet sjukförsäkrade plus förtidspensionärer.

Karta 3. Ohälsotal för personer 16–64 år. 2009

Män skattar sin hälsa högre än kvinnor

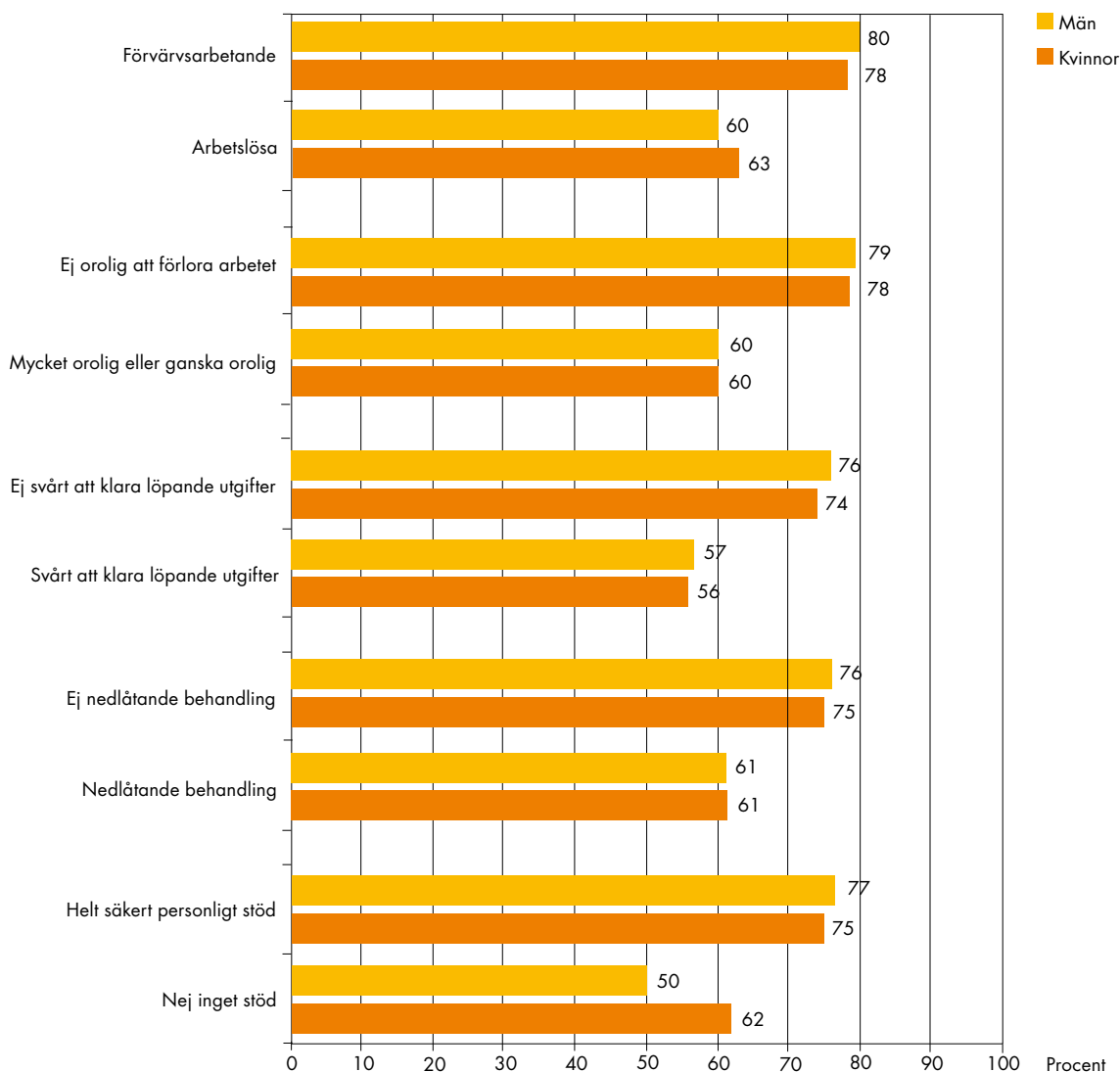
Även om ohälsotalet visar en oroande bild av att många människor inte har tillräcklig hälsa för att kunna arbeta så är det ändå så att de flesta bedömer sitt hälsotillstånd som gott. För Örebro som helhet har den självskattade hälsan förbättrats stadigt sedan år 2000. Män rapporterar i något större utsträckning än kvinnor att de har ett bra eller mycket bra allmänt hälsotillstånd.

Samband mellan självskattad hälsa och livsvillkor

Ett generellt mönster är att god hälsa samvarierar med ekonomiskt välstånd. De skillnader i hälsa som finns mellan

olika grupper i befolkningen har till stor del samband med människors olika livsvillkor. Den hälsonivå som välplacerade grupper har kan vara en fingervisning om vad som är möjligt att uppnå. När vi som människor trivs med vår vardag, har ett arbete, klarar ekonomin och ingår i en gemenskap med andra människor har vi också större möjligheter (och lust) att göra goda val för vår hälsa. Resultat från landstingets befolkningsenkät visar att de med sämre livsvillkor bedömer sin hälsa som sämre (diagram 28).

Diagram 28. Andel med god eller mycket god hälsa – samband med livsvillkor kvinnor och män.

Goda livsvillkor ger möjlighet till goda val för hälsa

De villkor vi lever under påverkar våra förutsättningar till att göra goda val för vår hälsa. Att vara regelbundet fysiskt aktiv och ha normal vikt är faktorer som tydligt påverkar den självskattade hälsan positivt (diagram 29).

BARN OCH HÄLSA

”Barn och unga är särskilt angelägna målgrupper för det hälsofrämjande folkhälsoarbetet. Resurser ska satsas på att stödja föräldrar i deras föräldraskap, intensifiera förebyggande arbete, främja bra kostvanor och fysisk aktivitet.”

Övergripande strategier ur ett verksamhetsperspektiv för år 2010

Barn i Sverige har i ett internationellt perspektiv mycket god hälsa

Barns och ungdomars sociala och ekonomiska villkor inverkar på deras hälsa och välbefinnande, både i barndomen och senare i livet. Att främja goda uppväxtvillkor och att arbeta med förebyggande insatser tidigt i livet ger goda förutsättningar till hälsa och livskvalitet livet igenom. Vid en sammanvägd bedömning av folkhälsan hos barn i åldrarna 1–14 år rankar WHO Sverige bland de allra främsta nationerna i Europa.

Diagram 29. Samband med självskattad hälsa och levnadsvana, andel som skattar sin hälsa som mycket god/god i förhållande till levnadsvana.

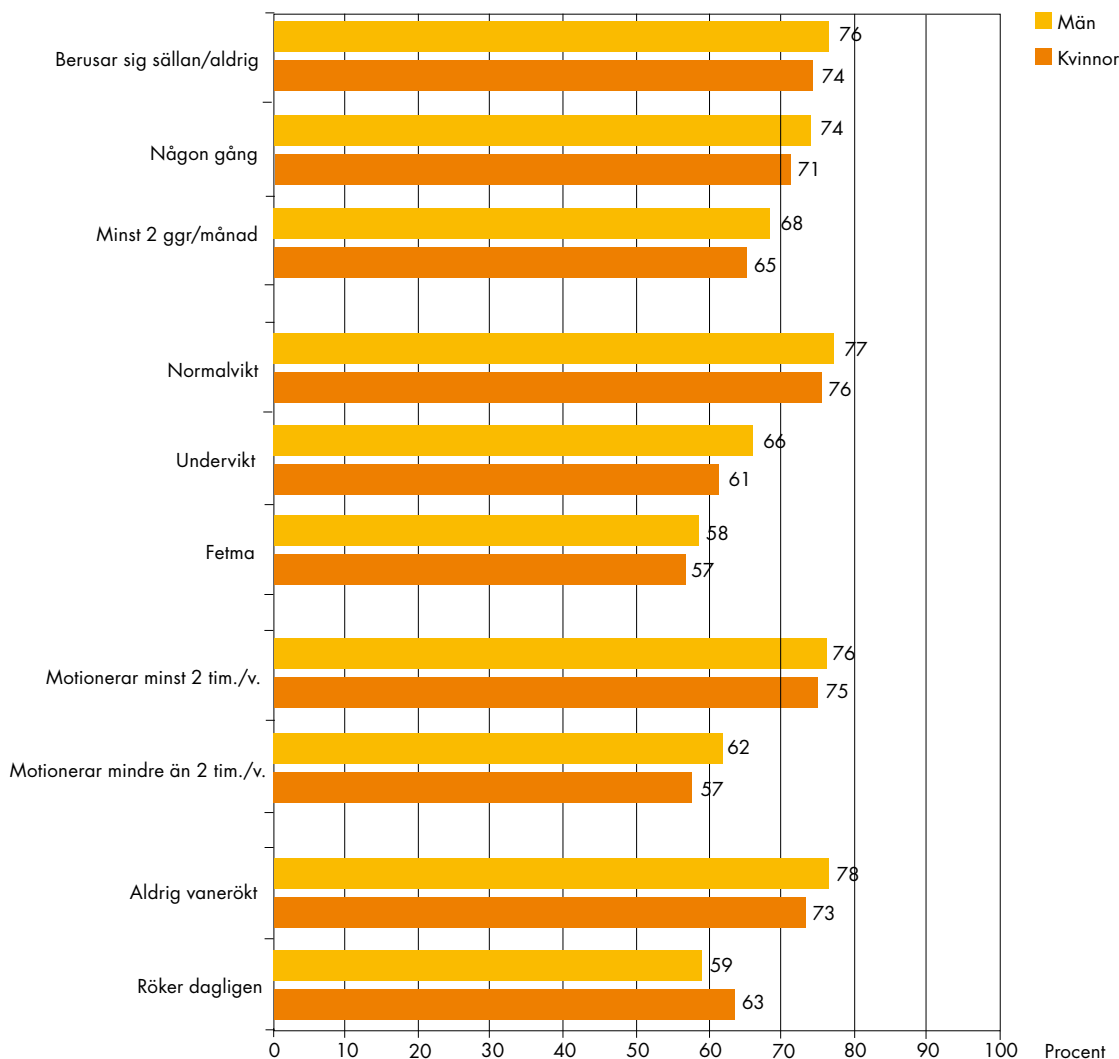
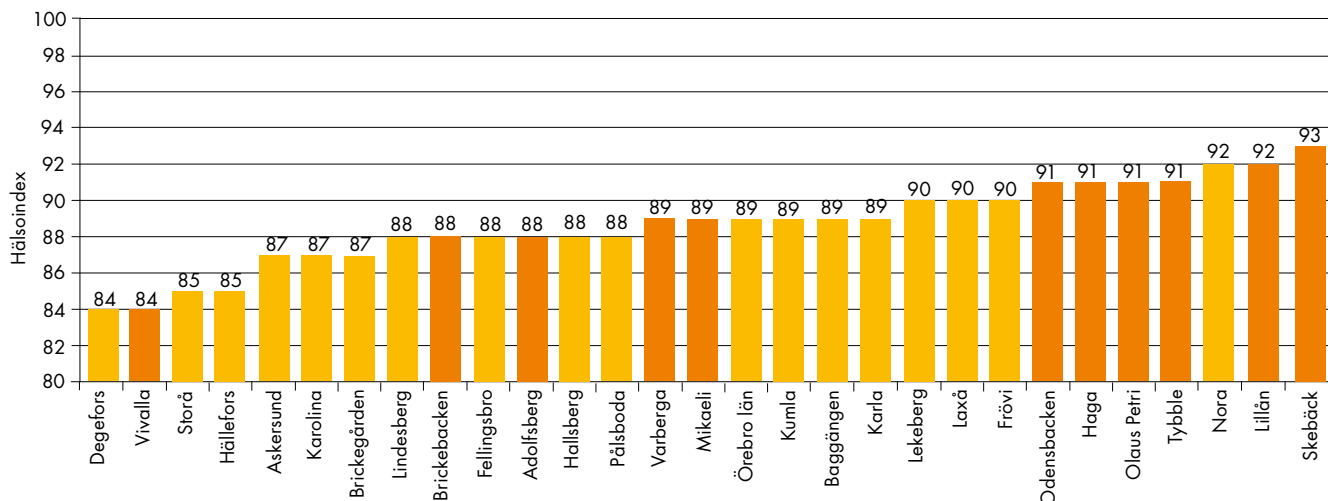

Diagram 30. Hälsoindex förskolebarn 2007–2009 vårdcentraler i Örebro län. (Oranga staplarna är vårdcentraler i Örebro Kommun).

Barnhälsoindex – ett sätt att beskriva hälsan bland förskolebarn

Ett sätt att beskriva hälsans fördelning bland förskolebarn är genom barnhälsoindex.⁶ Det ”ideala” hälsoindexet är 100. Ett högt index indikerar en bättre hälsa och vice versa. Hälsoindex för förskolebarn visar stor spridning länet och mellan vårdcentraler i Örebro kommun (diagram 30)

Ett annat sätt att beskriva hälsans fördelning är tandhälsa. Tandhälsan är god bland barn i Sverige och den fortsätter att förbättras. Mellan åren 1985 och 2005 tredubblades andelen kariesfria 12-åringar från drygt 20 procent till nästan 60 procent. Bland de barn som har den sämsta tandhälsan har däremot läget snarare försämrats under den senaste tioårsperioden. Det är också så att många ungdomar som lämnat den avgiftsfria barntandvården, inte söker tandvård i förebyggande syfte utan först när de har besvär.

Positiv hälsoutveckling bland ungdomar men skillnad mellan flickor och pojkar

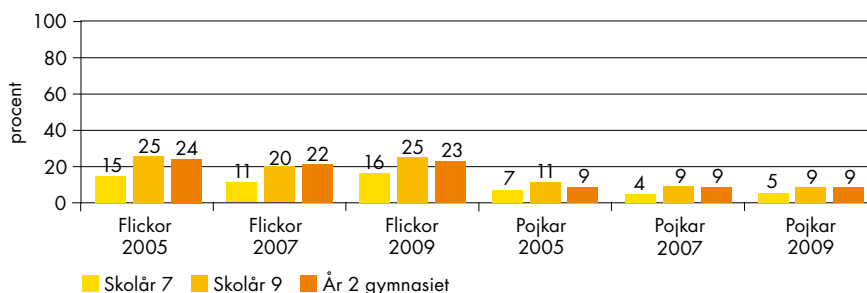
Örebro läns landstings elevenkäter visar att majoriteten, mer än 80 procent av ungdomarna, mår bra och har ett gott liv. Skillnaden mellan flickor och pojkar oroar. Resultat för 2009 visar att den självskattade hälsan för flickor har försämrats över tid medan den för pojkar har förbättrats något.

Den psykiska hälsan oroar

Den rapporterade psykiska ohälsan hos ungdomar, och speciellt bland flickor, har ökat. Nedstämdhet och stress betraktas också som faktorer bakom psykisk ohälsa. Jämförelsen mellan åren 2007 och 2009 visar att andelen som uppger att de ”ofta eller alltid varit nedstämda de tre senaste åren” har ökat. Störst andel 2009 finns bland flickor skolår 9 där 25 procent säger att de varit nedstämda. Motsvarande andel för pojkar är 9 procent (diagram 31).

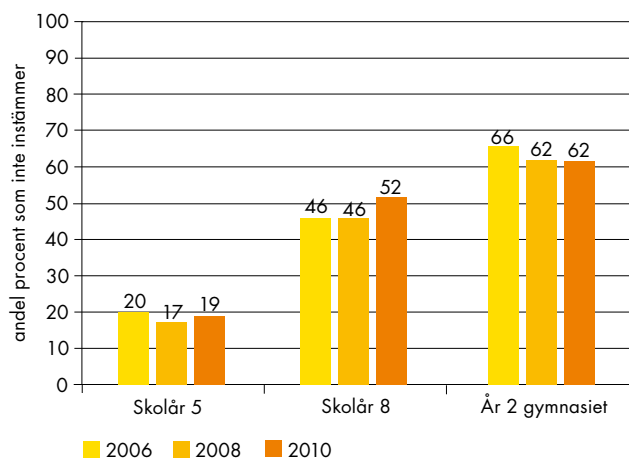
⁶ De sex hälsoindikatorerna som används är andel ammande vid 4 månaders ålder, andel mödrar som röker när barnet är 0-4 veckor, vaccinationstäckning /mässling, påssjuka, röda hund) andel barn med födelsevikt under 2 500 gram, andel som sökt vård för olycksfall /skada för barn 0-1 år och vid 4-månaderskontakten samt andelen 4-åringar med BMI ISO-index över 30 (barn med fetma).

Diagram 31. Andel elever i skolår 7, 9 samt årskurs 2 i gymnasieskolan som under de senaste tre månaderna ofta/alltid känt sig nedstämd.

Resultat från kommunens medborgarundersökning bland förskolor och skolor visar att upplevelsen av att känna stress och olust inför skolarbetet ökar med ålder. Lägst andel som inte instämmer i påståendet ”jag känner sällan stress och olust inför skolarbetet” finns bland elever skolår 5 (diagram 32).

Diagram 32. Andel elever som inte instämmer/inte alls instämmer i påståendet ”Jag känner sällan stress och olust inför skolarbetet”.

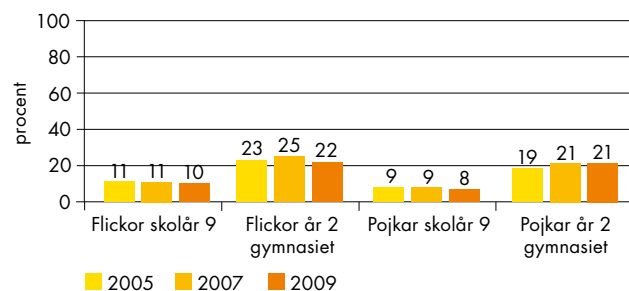
Resultat från Landstingets befolkningsenkäter åren 2005, 2007 och 2009 visar, utöver skillnader mellan åldrar, stora skillnader mellan flickor och pojkar, särskilt i de högre åldrarna. 2009 upplevde 61 procent av flickorna och 23 procent av pojkarna i skolår 2 i gymnasieskolan stress.

Skolan spelar en viktig roll för barns och ungdomars psykiska hälsa. Trivsel, kamrater och att inte bli mobbad har betydelse för såväl pojkars som flickors psykiska hälsa. Läs mer om det under avsnittet ”Barn och trygghet”.

Alkohol och rökning minskar bland ungdomar

Resultaten från 2009 års elevundersökning visar att andelen flickor och pojkar som druckit alkohol har minskat något. Oroande är att flickor och pojkar numera dricker lika mycket och att dryga 20 procent bland gymnasieungdomarna bedöms som riskkonsumenter av alkohol (diagram 33).

Diagram 33. Andel elever i skolår 9 och år 2 i gymnasieskolan som bedöms vara riskkonsumenter av alkohol?

Även rökningen minskar. 2009 svarar cirka 80 procent av niondeklassarna att de aldrig rökt. År 2002 var det 40 procent som uppgav att de aldrig rökt. Det trendbrott som noteras i Örebro överensstämmer med resultaten för riket som helhet. Det är fler rökare bland flickor medan pojkar snusar i större utsträckning. 2009 uppgav 7 procent av pojkarna i gymnasieskolan att de snusar. Det är en minskning från 2007 års mätning då 11 procent av pojkarna snusade.

Exempel på insatser 2010 mot droger:

- Drogpolitisk handlingsplan antagen av kommunfullmäktige.
- Samverkansarbete mot dopning har inletts.
- Öreför-teamen utvecklas till att omfatta 10–12 åringar.

Övervikt bland pojkar ökar mest

Studier från olika delar av landet visar att 15–20 procent av barnen är överviktiga och att 3–5 procent är feta. Det är vanligare med övervikt och fetma hos pojkar än hos flickor i tonåren. Utvecklingen i Örebro visar att övervikt bland ungdomar ökar, framför allt bland pojkar. 18 procent av pojkarna i skolår 9 är överviktiga. Det är en ökning med 6 procent från 2007 (diagram 34).

Pojkar mest fysiskt aktiva

Övervikt bland ungdomar anses bland annat bero på ett alltmer stillasittande vardagsliv. Landstingets elevundersökning 2009 visar att det finns en grupp ungdomar som aldrig eller mera sällan tränar på sin fritid och betraktas som fysiskt inaktiva. Cirka 13 procent av skolorngdomarna redovisas 2009 som fysiskt inaktiva. Gruppen har ökat sedan 2005. Pojkar tränar och är regelbundet fysiskt aktiva i större utsträckning än flickor (diagram 35).

Många ungdomar kan simma – men inte alla

Att kunna simma är såväl en hälsofaktor som en trygghetsfaktor. Simkunnigheten bland barn och ungdomar i Örebro har varit relativt konstant de senaste åren. Örebro Simallians registrering av antalet simkunniga 2010 visar att av elever i skolår 4 och 5 blev 59 procent godkända i skolår 4 och 54 procent i skolår 5. Sammantaget godkändes 66 procent av flickorna och 53 procent av pojkarna som simkunniga. Resultaten för 2010 överensstämmer i stort med dem för 2009.

Vad som oroar är att simkunnigheten är jämförelsevis låg i vissa skolor. Positivt för år 2009 är att andelen som kan simma i skolår 7 totalt har ökat sedan 2008, från cirka 91 till 94 procent (diagram 36). Det är fortfarande en större andel pojkar än flickor som kan simma. Simkunnigheten bland flickor i Vivallaskolan har ökat från 58 procent år 2008 till 68 procent 2009.

Diagram 34. Andelen elever i skolår 7, 9 samt årskurs 2 i gymnasieskolan med övervikt.

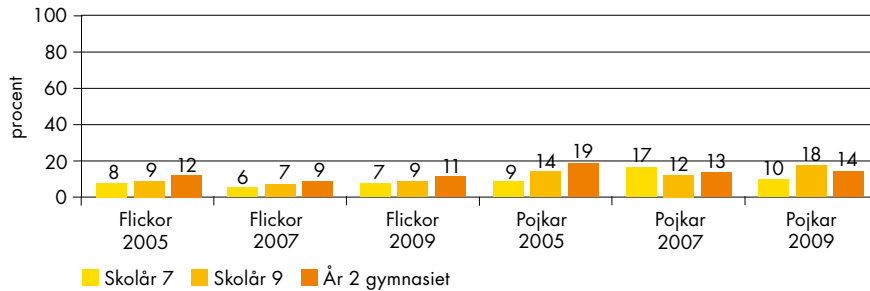

Diagram 35. Andel flickor och pojkar som tränar mer än 30 minuter minst 2 gånger i veckan.

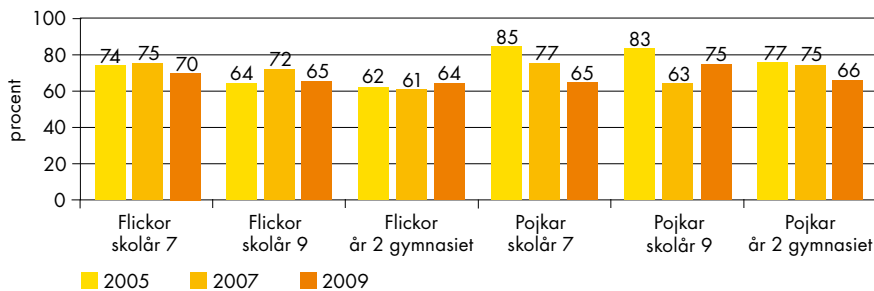
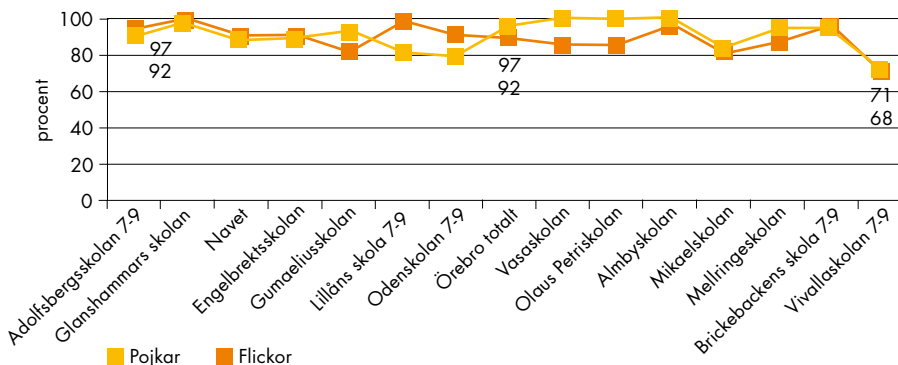

Diagram 36. Andel som säger att de kan simma 200 meter, flickor och pojkar, skolår 7, år 2009, Örebro.

Barn, självskattad hälsa – livsvillkor och levnadsvillkor

Barns hälsa är relaterad till deras livsvillkor och levnadsvillkor. Skolmiljön har betydelse för hälsan. För såväl för pojkar som flickor är det vanligare att man skattar sin hälsa som god bland dem som:

- har kamrater i skolan
- inte varit mobbad
- får vara med och påverka i skolan
- trivs i skolan.

I samtliga skolår och oberoende av kön är det fler bland dem som aldrig rökt eller snusat som upplever god hälsa. De som aldrig druckit alkohol upplever sin hälsa bättre (95 procent) än de som svarar att de druckit alkohol någon eller flera gånger (71 procent). De som är regelbundet fysiskt aktiva upplever sin hälsa bättre (93 procent) än de som är fysiskt inaktiva (64 procent).

Exempel på insatser 2010 för hälsa och livskvalitet:

- Utbildning kring mat och rörelse för personal på förskolan.
- Samarbete med föreningslivet och idrottens studieförbund SISU för att öka flickors deltagande i fritidsaktiviteter som simning, basket, dans, m.m.
- Skolorna arbetar med Idrottslyftet tillsammans med idrottsföreningarna.
- Föräldrastödsutbildningar.
- Samarbete med föreningslivet och Landstinget för ökad fysisk aktivitet och minskad övervikt bland gymnasieelever (friskvård på recept).
- Ungdomsmottagningen är delaktig i arbetet för ökad fysisk aktivitet bland ungdomar.
- I planering av gång-, cykelvägar och grönområden beaktas närhet, attraktivitet och trygghet som viktiga faktorer.
- Eklundaskolan vann den nationella utmaningen "Gå och cykla till skolan 2010".

FOTO Fabian Fogelberg/Bildarkivet.se

Trygghet

"En trygg kommun är utgångspunkten för kommunens arbete. Örebro ska vara en öppen, jämlik och integrerad kommun. Vi som lever här har ett ansvar att försvara de grundläggande livsvillkoren för våra barn, barnbarn och kommande generationer. Det gäller såväl förhållanden mellan människor i samhället, som mellan samhället och vår gemensamma miljö. Tryggheten i bostadsområdet, i skolan, på fritiden och i arbetet är grundläggande för många medborgares aktiva medverkan i samhällsbyggandet."

Övergripanden strategier ur ett medborgarperspektiv för år 2010

Färre anmälda brott år 2009

Den totala anmälda brottsligheten fortsätter att minska. Sedan 2004 har den minskat med cirka 2 500 brott/100 000 invånare. 2010 var den preliminära siffran för anmälda brott per 100 000 invånare 14 969 och 14 496 för riket. Preliminära resultat av anmälda våldsbrott⁷ visar en ökning mellan åren 2009 och 2010. I Örebro anmäldes 1 387 våldsbrott per 100 000 invånare år 2010. För riket var antalet våldsbrott 1 202 per 100 000 invånare (diagram 37).

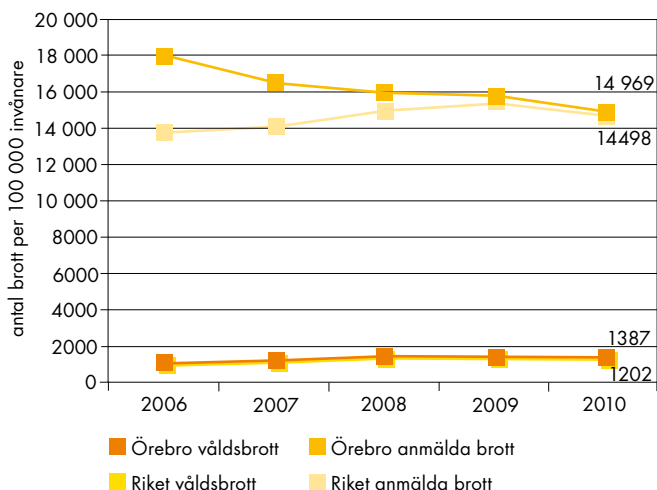
Våldsbrottsligheten med framför allt misshandel har ökat medan stöldbrottsligheten har minskat. Ökningen av anmälda misshandelsfall har ökat för män, kvinnor och barn (tabell 4). Män är mer utsatta för våld i utomhusmiljö där gärningsmannen oftast är okänd.

Brott som begås i det privata och där offret och förövaren är bekanta med varandra anmäls i mindre utsträckning. Mörkertalet är större om offret är barn eller en ung person och speciellt om brotten begås inom familjen. Mörkertalet för hets mot folkgrupp är sannolikt också stort (tabell 2). Att en anmälan görs till polisen innebär inte att den leder till åtal. Det är viktigt att poängtera att statistiken registrerar var brotten har begåtts och det betyder de brott som registrerats kan ha en gärningsman som inte är bosatt i kommunen. Befolkningsstruktur, turism, genomströmning av människor som inte bor i kommunen är faktorer att ta hänsyn till när brottsituationen i en kommun analyseras.

I Örebro har ungdomsbrottsligheten följts sedan 1995 för åldrarna 12 till 19 år. Bland flickor är andelen misstänkta för brott genomgående lägre i alla åldersgrupper jämfört med pojkar. Hot- och kränkingsbrotten ökar via Internet och mobiltelefon. Störst andel anmälda misstänkta för brott finns bland pojkar 15 år. Lägst andel finns bland flickor 12 år.

⁷ I denna brottskategori ingår mord, dråp, misshandel, våldtäkt, grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning

Diagram 37. Totala antalet anmälda brott per 100 000 invånare. Antalet anmälda våldsbrott per 100 000 invånare.

Få utsatta – fler oroad

Andelen som blivit utsatta för brott eller våld står inte i proportion till den oro som upplevs. På frågan om man under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för avsiktligt våld eller misshandel svarar så gott som alla att de inte har det. Män 18–34 år är den grupp där flest, om än en förhållandevis liten andel, 9 procent, uppger att de blivit utsatta för våld. Det är en ökning med några procentenheter från 2004 års mätning. Bland kvinnor i åldergruppen 65–79 år uppger sig ingen varit utsatt för våld.

Kvinnor är mer oroliga än män

Kvinnor är mer oroliga än män för att bli utsatta för våld. Det är framför allt kvinnor och då särskilt de yngsta, 18–34 år, och äldsta, 80–84 år, som avstår från att gå ut av rädsla att

bli överfallna eller rånade. Närmare 50 procent av kvinnorna uttrycker sådan oro medan motsvarande andel bland männen är cirka 25 procent.

Flickor är mer oroliga än pojkar

Resultat från Landstingets elevundersökning antyder att de flesta ungdomar känner sig trygga i sina bostadsområden. En djupare analys med resultat från olika bostadsområden visar skillnader mellan flickor och pojkar och om det handlar om att vara ute på dagen eller kvällen. Bland flickor i skolor 9 och årskurs 2 i gymnasieskolan är det knappt 50 procent som upplever att de känner sig trygga när det går ut på kvällen i sitt bostadsområde. Bland pojkar i samma ålder känner sig cirka 80 procent trygga kvällstid i sitt bostadsområde. Områdets karaktär, omflyttning samt förekomst av våld och brott kan påverka om man trivs och känner sig trygg i sitt bostadsområde.

Fler känner sig trygga i vardagen och trivs i sitt bostadsområde

Många trivs med sin bostad och den omgivande miljön oavsett var de bor. De flesta, cirka 90 procent, uttrycker gemenskap och att de kan lita på dem som bor i bostadsområdet. Lägst andel som säger att de trivs med bostaden återfinns bland män 50–64 år (71 procent) och bland kvinnor 18–49 år (73 procent) i stora hyreshusområden. Unga män och unga kvinnor 18–34 år i stora hyreshusområden har lägst andel som säger att de trivs med den omgivande miljön (59 procent).

God grannkontakt

I småhusområden och ytterområden säger närmare 80 procent att man bryr sig om varandra och känner varandra väl i bostadsområdet. För Örebro kommun som helhet är det

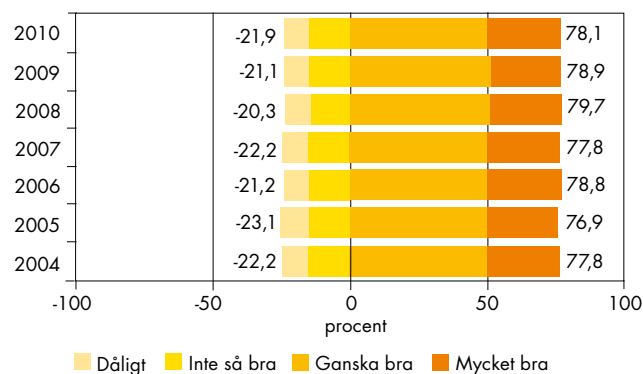
Tabell 2

Antal brott/100 000 inv.	2006	2006	2007	2007	2008	2008	2009	2009	2010	2010
	Örebro	Riket	Örebro	Riket	Örebro	Riket	Örebro	Riket	Örebro	Riket
Misshandel inklusive grov misshandel totalt	1 289	848	1 345	899	1 442	917	1 439	927	1 503	933
Grov fridskränkning	5	7	4	9	10	10	3	14	4	
Grov kvinnofridskränkning	12	26	9	27	9	30	17	29	11	27
Olaga hot mot grupp	19	16	17	19	22	21	23	27	31	28
Olaga diskriminering	5	4	4	3	5	3	3	3	2	2
Hets mot folkgrupp	9	8	8	8	4	8	7	8	5	8
Stöld, rån och häleribrott	8 635	6 458	8 038	6 343	7 261	6 107	7 386	5 999	6 620	5 684

drygt 60 procent som har den uppfattningen. Lägst andel som anser att man bryr sig om varandra återfinns bland kvinnor och män i stora hyreshusområden där 30 respektive 40 procent säger så.

Örebrobostäders (Öbo) trygghetsmätning bland boende i allmännyttans fastigheter visar hög trivsel och god kontakt mellan grannar. Diagrammet nedan är ett trygghetsindex framtaget av nio frågor om bl.a. grannkontakt, trivsel i kvarteret och säkerhet i området kvällar och nätter (diagram 38).

Diagram 38. Trygghet i huskvarter inom allmännyttans bostäder. Öbo:s trygghetsmätning 2010.

Exempel på insatser 2010 mot brott och för trygghet

- Regelbundna trygghetsvandringar i bostadsområden. Fastighetsägare, lokala aktörer och boende samarbetar för förbättringar.
- Samverkan mellan kommun– polis – näringsliv med ordningsvakter i city under helgkvällar och nätter.
- Trygghetsvandring i citykärnan i samverkan med polis, näringsidkare och kollektivtrafik.
- Aktiva insatser av Örebro brottsförebyggande råd för att sprida kunskap om ”allas vårt ansvar” att påverka utveckling en för minskad brottslighet och ökad trygghet.
- Arbete pågår för handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck.
- På skolorna arbetar elevvårdsteam med frågor där elevernas välmående och trygghet står i centrum.
- Arbete tillsammans med ungdomarna på fritidsgårdarna för jämställdhet och mot trakasserier.

BARN OCH TRYGGHET

Skolmiljön är viktig ur många aspekter och den har stor betydelse för hur eleverna trivs och mår.

Mobbning förekommer – ålder och kön gör skillnad

Jämförelse mellan åren 2007 och 2009 antyder en ökning av mobbning, tydligast för gymnasieskolans årskurs 2. Det är ändå färre på den skolnivån som säger att de blir mobbade än i skolår 7 och 9 (diagram 39).

Hot och våld ökar

En viktig trygghetsaspekt är att inte känna sig hotad eller rädd. Landstingets elevundersökning visar att andelen flickor

och pojkar som inte känner sig hotade eller rädda på skolan minskade mellan åren 2007 och 2009. För samtliga åldersgrupper har det skett en markant minskning. Minst hotade upplever sig pojkar i gymnasiet vara, medan flickor skolår 9 har den lägsta andelen som inte upplever sig hotade (diagram 40).

Andelen som har blivit utsatta för våld, sparkade eller slagna i skolan är störst i skolår 7, 12 procent bland flickor och 23 procent bland pojkar. I gymnasieskolan uppger 2 procent flickor och 6 procent pojkar att det är så. För pojkar totalt har det skett en minskning mellan åren 2007 och 2009, medan flickor ligger kvar totalt på samma andel som blivit utsatta för våld, sparkade eller slagna i skolan (diagram 41).

Diagram 39. Andel elever i skolår 7, 9 samt årskurs 2 i gymnasieskolan som svarar att de blivit mobbade från "någon gång" till i "stort sätt varje dag".

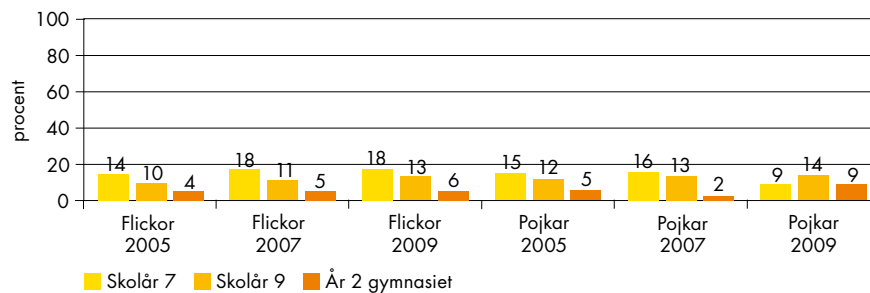

Diagram 40. Andelen flickor och pojkar som säger att de inte känner sig rädda eller hotade i skolan. Fråga: "På min skola behöver man inte känna sig rädd eller hotad".

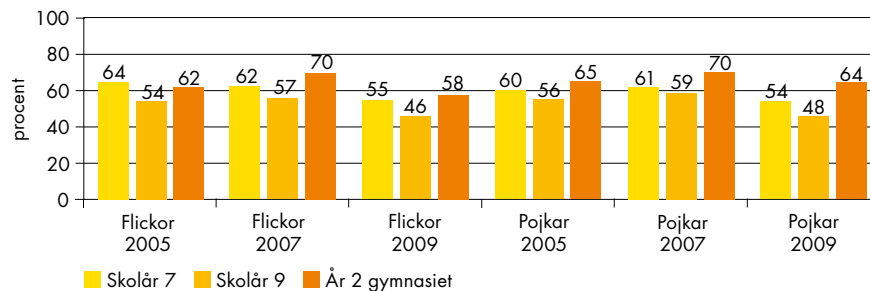
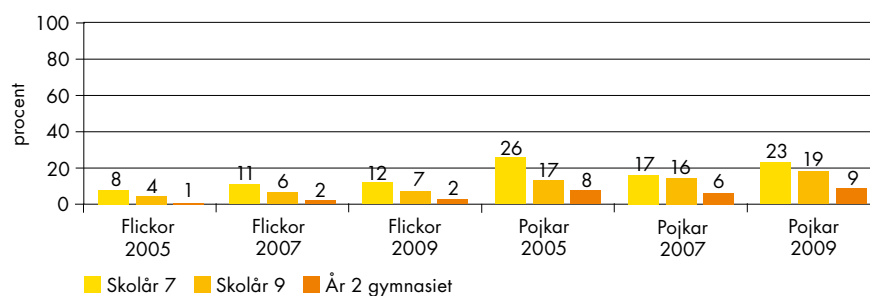

Diagram 41. Andel flickor och pojkar som blivit utsatta för våld, sparkade eller slagna i skolan.

Ekonomiskt hållbar utveckling

”Den ekonomiska dimensionen beskriver vårt arbete att tillsammans med enskilda och företag skapa de nödvändiga ekonomiska resurserna som krävs för att bygga ett samhälle som är attraktivt för boende, arbetande, studerande och besökande.”

Övergripanden strategier ur ett medborgarperspektiv för år 2010

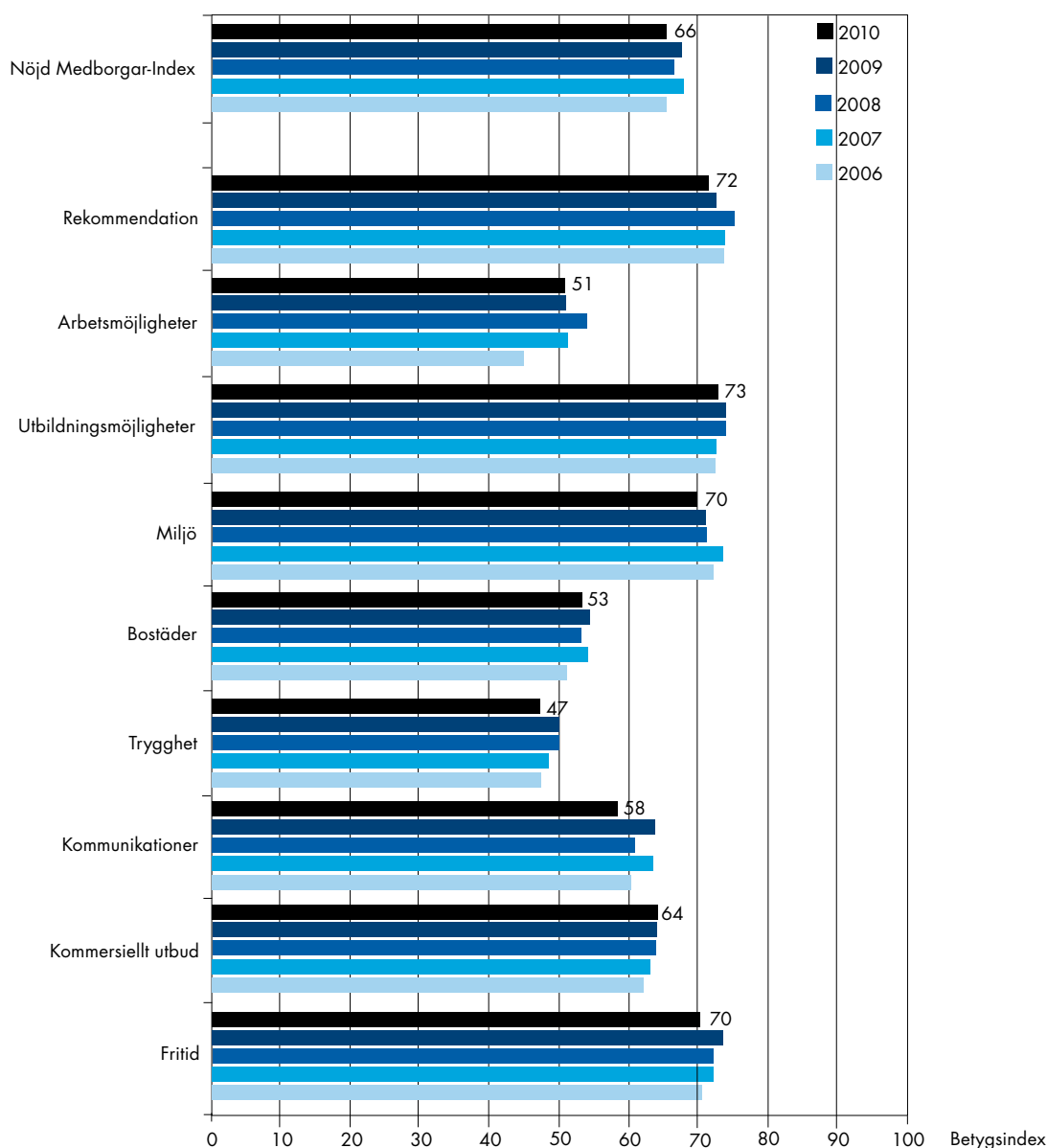
En ekonomiskt hållbar utveckling innebär tillväxt som inte på lång sikt leder till skuldsättning eller förstörelse av grundläggande tillgångar. Tillväxt skapar välfärd. För att uppnå hållbar utveckling måste den ekonomiska tillväxten ta sociala och miljömässiga hänsyn. En ekonomiskt hållbar utveckling innebär bland annat åtgärder som stimulerar och stödjer jobb

och nyföretagande. Det innebär också insatser för utbildning och åtgärder som stödjer och främjar kvinnors och invandrarers företagande.

Örebro – en stad med goda utbildningsmöjligheter

Resultat från 2010 års medborgarundersökning visar att 55 procent av invånarna säger att de starkt kan rekommendera vänner och bekanta att flytta till Örebro kommun. Mest nöjda är kommuninvånarna med kommunens utbildningsmöjligheter, medan trygghet, arbete och bostäder får en sämre värdering (diagram 42).

Diagram 42. Nöjd Region-Index och betygsindex för medborgarnas syn på olika verksamhetsområden.

Kvinnor mer nöjda än män

Kvinnor uttrycker mer nöjdhet med Örebro som en plats att bo och leva på. Kvinnor uttrycker också större vilja att rekommendera Örebro som en plats att bo och leva på. Den enda faktor där kvinnor är mindre nöjda är trygghet där mer än hälften av kvinnorna ger lågt betyg (underkänt) för hur tryggt man kan vistas utomhus på kvällar och nätter.

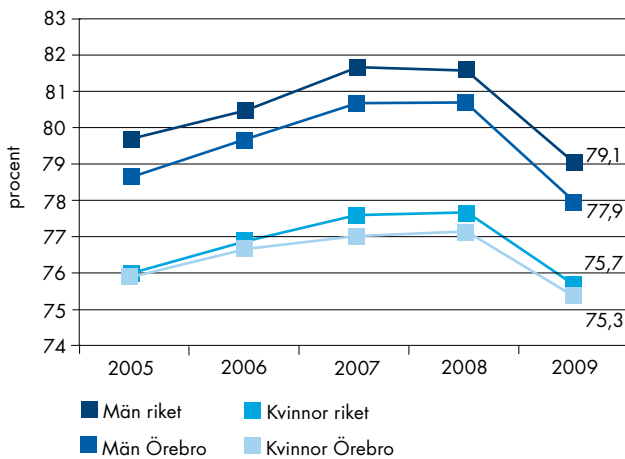
Arbete

Förvärvsarbete är välfärdens grundförutsättning. Hög sysselsättning innebär hög egenförsörjning som ger den arbetsföra befolkningen egna inkomster och ekonomisk trygghet.

Skillnader i förvärvsfrekvens mellan kvinnor och män

Andel förvärvsarbetande totalt i Örebro 2009 var 76,6 procent, vilket är något lägre än föregående år. Från en svag ökning de senaste åren minskade nu förvärvsfrekvensen för såväl kvinnor som män 2009. Det gäller såväl Örebro kommun som riket. (diagram 43).

Diagram 43. Förvärvsfrekvens 25–64 år, 2005–2009.

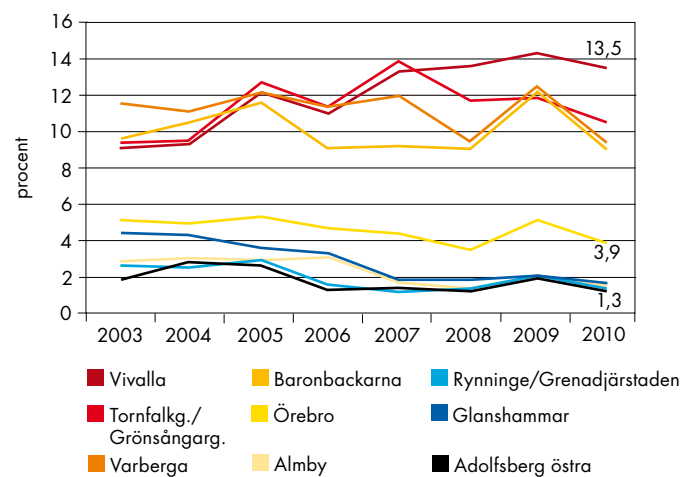

Arbetslösheten minskar

Den öppna arbetslösheten minskade i Örebro mellan åren 2009 och 2010. För år 2010 var den öppna arbetslösheten i riket 4,2 procent. I Örebro var motsvarande andel 3,9 procent. Arbetslösheten minskar för båda könen, men fortfarande är arbetslösheten högre bland män. Arbetslösheten bland ungdomar 18–24 år i Örebro är hög och följer samma utveckling som för riket.

Arbetslösheten minskar i alla områden. Skillnaden mellan områden med låg arbetslöshet och områden minskar något men är fortfarande stor (diagram 44).

Diagram 44. Områden med högst respektive lägst andel öppet arbetslösa, 20–64 år, 2003–2010. Örebro, oktober månad.

Ett attraktivt Örebro

Om företag i Örebro växer och nya företag startas ökar möjligheten till sysselsättning för fler människor. Kommunens insatser kan handla om såväl medborgarnas utbildningsnivå och sociala villkor som om service till företagen, bemötande och attraktivitet för företagsetableringar.

Örebro kommun har förbättrat sin plats i Svenskt Näringslivs ranking med 41 placeringar, till plats 117. Ett långsiktigt mål är att vara bland de 50 bästa. Under 2010 startade 771 nya företag i Örebro jämfört med 636 året innan. Nyföretagandet har ökat och är något högre än för riksgenomsnittet.

Strategiska utvecklingsområden 2010:

- En ökad sysselsättning.
- Ett bättre klimat för företagande och näringsliv.
- En bättre citymiljö och därigenom ökad cityhandel.
- Fler elever som lämnar grund- och gymnasieskola med godkända betyg.

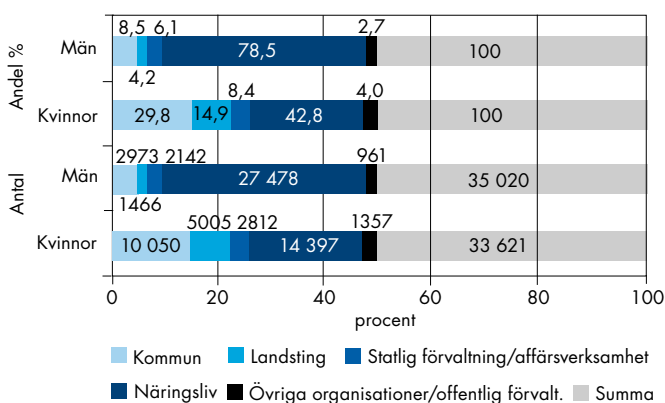
Det innebär att vi i Örebro arbetar för: ökad sysselsättning
utbildning
ekonomisk trygghet.

Vem jobbar var?

Det finns drygt 10 000 aktiva företag i Örebro. Cirka 20 procent av dessa företräds av en kvinnlig ägare eller verkställande direktör. Den största ökningen av nyföretagande står kvinnor och personer med utländsk bakgrund för.

Arbetsmarknaden i Sverige är mycket könssegregerad. Endast 7 procent av de 30 största yrkesgrupperna kan betraktas som jämställda. ^{KÄLLA 9} Kvinnor och män befinner sig i olika yrken, branscher och organisationer. En uppdelning i sektorer visar att närmare 80 procent av männen arbetar inom näringslivet och 20 procent inom offentlig sektor inom Örebro kommun (diagram 45).

Diagram 45. Förvärsarbetande befolkning, kvinnor och män efter sektor, 2008.

Oron att förlora arbetet är störst bland kvinnor i hyreshusområden

Av dem som besvarade Landstingets befolkningsenkät 2008 uppgav 68 procent av männen och 67 procent av kvinnorna att de trivdes med sitt arbete. Bland män i ytterområden och kvinnor i småhusområden återfanns flest som sa att de trivs med sitt arbete. Oron för att förlora arbetet tycks ha minskat något 2008 i jämförelse med 2004. Kvinnor är överlag mer oroliga än män att förlora sitt arbete. Bland kvinnor i åldersgruppen 18–49 år i hyreshusområden uppgav 23 procent att de är oroliga att förlora sina jobb. Lägst andel oroliga finns bland unga män 18–34 år i småhusområden där 3 procent säger att de är oroliga.

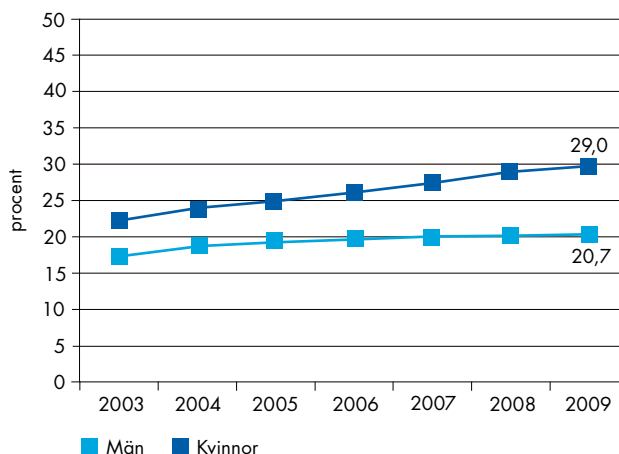
Utbildning

Utbildning är en investering i mänskliga resurser. Utbildning bidrar till utveckling såväl för individen som för samhället. Utbildning påverkar individens egna upplevelser av trygghet samt av rättvisan i samhället.

Fler högutbildade bland kvinnor

Andelen kvinnor med minst tre års eftergymnasial utbildning i Örebro fortsätter att öka. Skillnaden i utbildningsnivå mellan kvinnor och män är stor (diagram 46). Skillnaden mellan män och kvinnor överensstämmer med den för riket, men det är större andel kvinnor i Örebro än för riket som är högutbildade.

Diagram 46. Andel män och kvinnor 25–64 år med minst tre års eftergymnasial utbildning, 2003–2009 Örebro kommun.

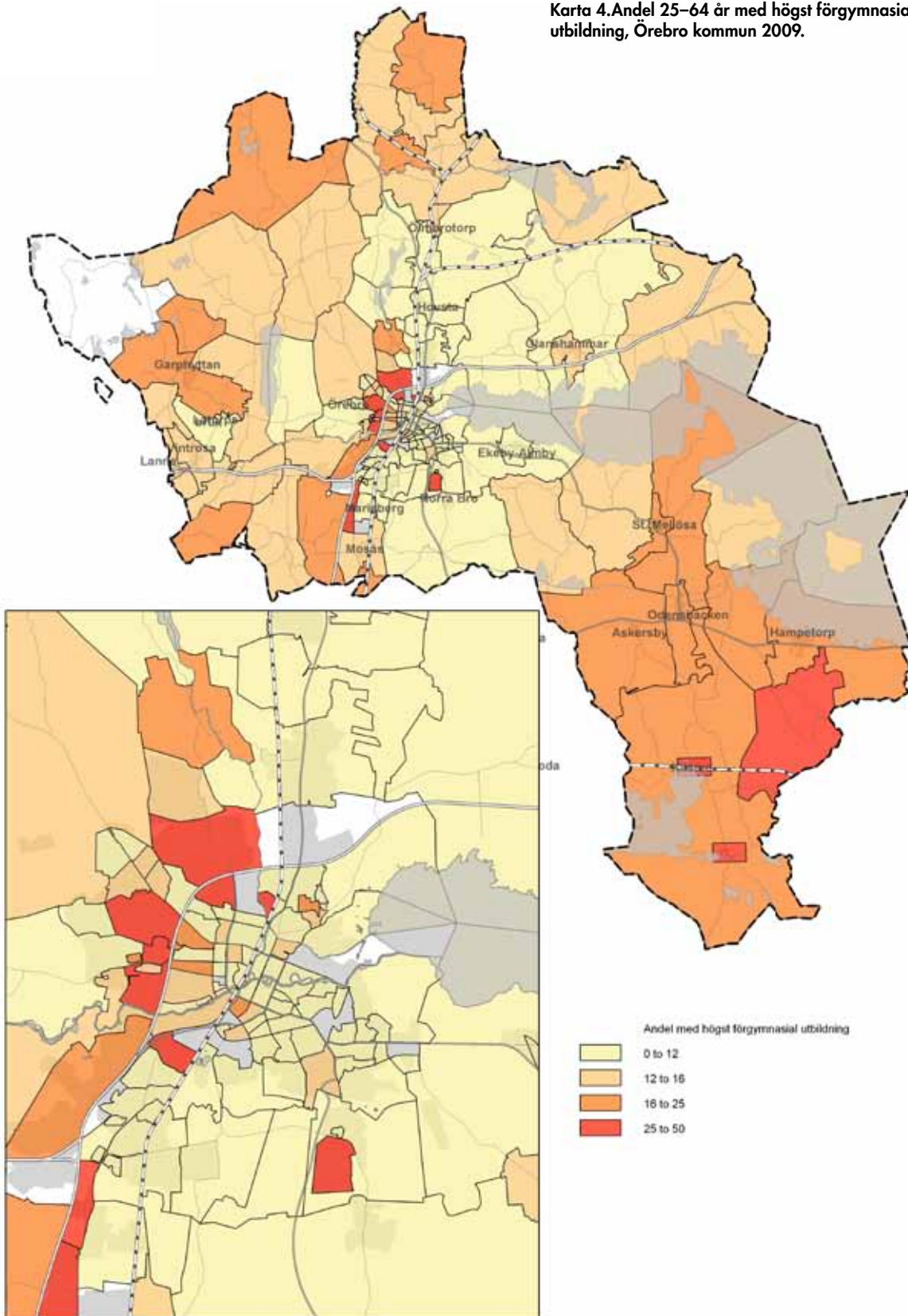

Förändringar i utbildning syns först i åldersgruppen 25–34 år. För Örebros del har 52 procent av kvinnorna och 39 procent av männen 25–34 år eftergymnasial utbildning.

Färre lågutbildade

Andelen lågutbildade, de som har högst förgymnasial utbildning (t.o.m. skolår 9) minskar i Örebro. 2009 var andelen lågutbildade 13,8 procent. De geografiska skillnaderna (karta 4) består över tid och ökar i några av kommunens bostadsområden. I bostadsområdet Vivalla ökade andelen lågutbildade från 37,9 procent 2007 till 38,8 procent 2009. I bostadsområdet Almby, där andelen lågutbildade 2009 är lägst (5 procent), fortsätter minskningen.

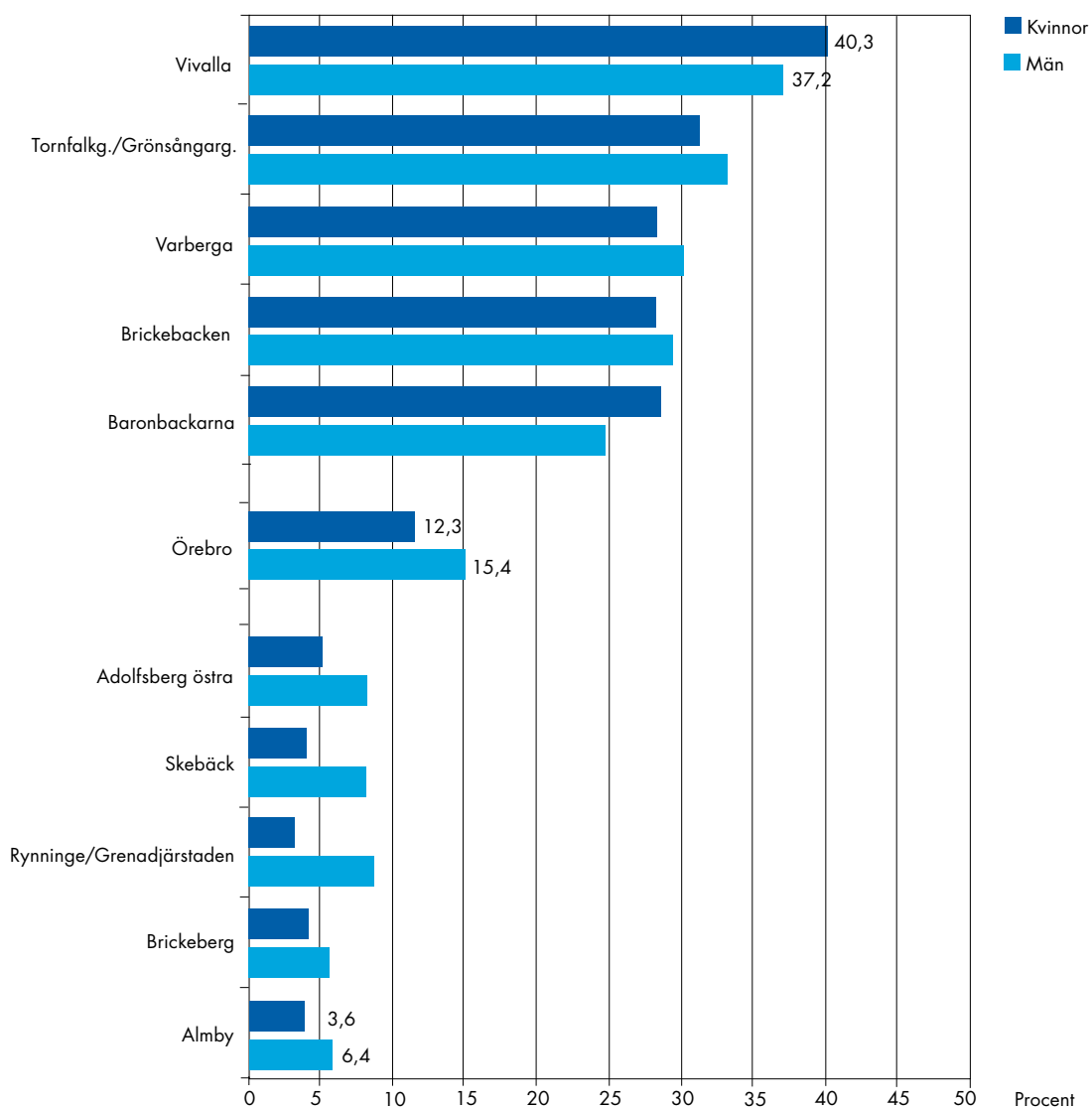
Karta 4. Andel 25–64 år med högst förgymnasial utbildning, Örebro kommun 2009.

Flest lågutbildade bland männen

För Örebro som helhet är det en större andel män än kvinnor som är lågutbildade. Även uppdelat på kön är det stora skillnader mellan olika områden (diagram 47).

Diagram 47. Andelen lågutbildade män och kvinnor, 25–64 år 2009.

BARN OCH UTBILDNING

Behörighet till gymnasiet

Varje år redovisas statistik över resultaten i skolan. I det uppföljningssystem för barnpolitiken som Socialdepartementet föreslår är "andel elever med gymnasiebehörighet" en indikator för målet en god utbildning. Samma indikator används vid uppföljning av det nationella folkhälsomålet trygga och goda uppväxtvillkor. Av de 1 669 eleverna som gick ut grundskolor, kommunala skolor och friskolor, i Örebro våren 2010 var 85,3 procent behöriga till gymnasieskolan. Det är en förbättring sedan föregående år, då 82 procent var behöriga.

Elever som nått målen i alla ämnen

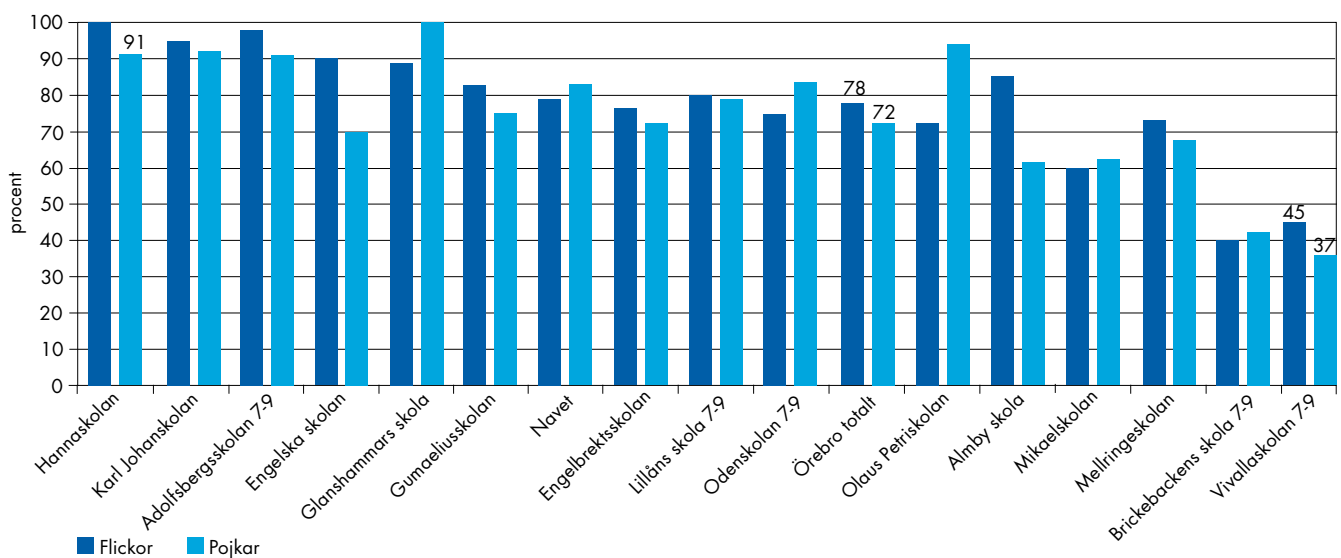
Andelen elever i Örebros skolor totalt som uppnått målen, dvs. minst betyget G (godkänt) i skolans alla ämnen var 75 procent 2010. (diagram 48). Det sammantagna resultatet för skolorna har förbättrats jämfört med föregående år då 73 procent uppnådde målen.

Några skolor där elevantalet är mycket litet redovisas inte. Det är viktigt att komma ihåg att det på flera av skolorna finns många elever som nyss anlänt till Sverige och deras betyg ingår i statistiken. Med sin korta tid i landet har de inte haft samma möjligheter som andra elever att nå målen.

FOTO Magnus Ström/Bildarkivet.se

Diagram 48. Elever som uppnått målen i alla ämnen skolår 9 i Örebro, grundskolor, kommunala skolor och friskolor, vårterminen 2010, flickor och pojkar.

Inkomst

Förvärvsinkomsten ökar – könsskillnaderna består

Den sammanräknade förvärvsinkomsten⁸ (medianinkomsten) i Örebro år 2009 var 247 000 kronor. Förvärvsinkomsten har stadigt ökat och skillnaden mellan kvinnor och män har ökat något de två senaste åren (diagram 49).

Fler låginkomsttagare bland kvinnor

Kvinnor arbetar mer deltid och mer i yrken med lägre lön. Ofta är kvinnors löner lägre än mäns i samma yrke. Skillnaden mellan andel kvinnor och män med låg inkomst⁹ fortsätter att minska, men det är fortfarande en större andel med låg inkomst bland kvinnor (tabell 3).

Skillnader i disponibel inkomst mellan olika geografiska områden

Andel familjer med låg disponibel inkomst har successivt minskat i Örebro sedan 2003, men fortfarande är det stora geografiska skillnader (diagram 50).

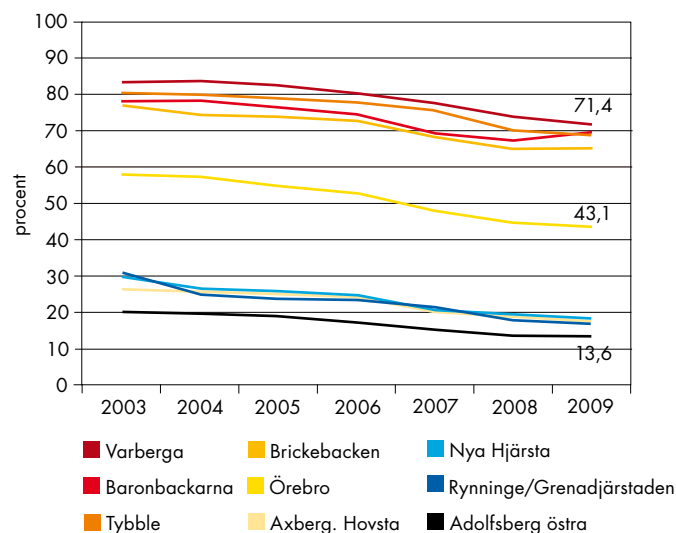
De flesta klarar sin ekonomi

Landstingets befolkningsenkät visar att de flesta (84 procent år 2008) menar att de klarar sin vardagsekonomi och också

8 Sammanräknad förvärvsinkomst är summan av inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet.

9 Låginkomst = 0-199,9 tkr.

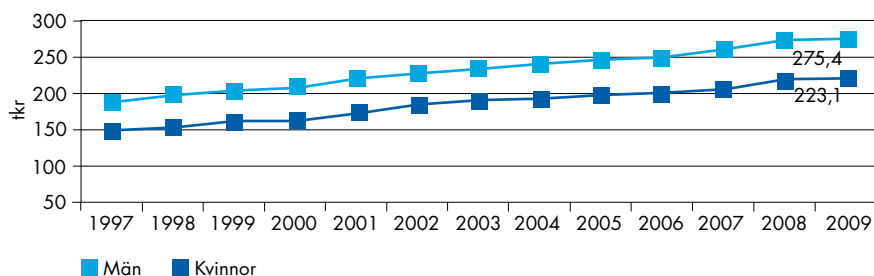
Diagram 50. Områden med högst respektive lägst procentandel familjer med låg inkomst. 2003–2009.

att de kan skaffa fram pengar om så behövs. Störst andel som säger att de haft svårigheter att klara av löpande utgifter finns i hyreshusområden (11 procent) och lägst andel i småhusområden (4 procent). Kvinnor anger i något högre grad än män att de haft svårt att klara sin ekonomi.

Kvinnor har i alla åldersgrupper något oftare än män svå-

Diagram 49. Sammanräknad förvärvsinkomst, 20–64 år, medianinkomst, för boende i Örebro. 1997–2009.

Tabell 3.

Andel (procent) 25–64 år med låga inkomster Örebro	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kvinnor	21,1	20,6	19,3	19,5	18,9	18,7	18,2	18,8
Män	16,0	16,0	15,7	15,6	15,3	15,3	15,8	16,7
Skillnad kvinnor/män	5,1	4,6	3,6	3,9	3,6	3,4	2,4	2,1

rihet att skaffa fram pengar (20 000 kronor) om det skulle behövas. Bland kvinnor under 50 år gäller detta omkring var tredje person. De som äger sin bostad har i stor utsträckning kontantmarginaler. Bland födda utom Norden har drygt hälften kontantmarginal, 52 procent. Den ekonomiska buffertförmågan samvarierar också med utbildningsnivån. 87 procent av högutbildade och 67 procent av de med kortast utbildning har kontantmarginal.

BARN OCH INKOMST

Ekonomisk trygghet

11,5 procent av Sveriges barn lever i ekonomiskt utsatta hushåll.¹⁰ Klyftorna mellan de rikaste och de fattigaste barnfamiljerna fortsätter att vidgas. Skillnaderna mellan barn med svensk respektive utländsk bakgrund är markant och ökar under 2007 och 2008. Barnfattigdomen är mer än fem gånger så hög bland barn med utländsk bakgrund (29,5 procent) som bland barn med svensk bakgrund (5,4 procent).

¹⁰ Med ekonomiskt utsatta menas hushåll med låg inkomst eller socialbidrag. Med låg inkomst menas lägsta utgiftsnivå baserad på den socialbidragsnorm, som fastställdes på 1980-talet (med inflationsuppräknings) och en norm för boendeutgifter. Om inkomsterna understiger normen för dessa utgifter definieras detta som låg inkomst. Med socialbidrag menas att sådant erhållits minst en gång under året.

Mest utsatta är barn med utländsk bakgrund som bor tillsammans med en ensamstående förälder, av dem lever nästan hälften i fattigdom. KÄLLA 10

De flesta barn i Örebro, 85 procent, lever i familjer som varken har låg inkomst eller får försörjningsstöd. Örebro tillhör de kommuner i riket med jämförelsevis hög barnfattigdom, och andelen fattiga barn har ökat något mellan åren 2007 och 2008. Av barn med utländsk bakgrund lever 37 procent i ekonomiskt utsatta hushåll. Motsvarande andel för barn med svensk bakgrund är 5 procent (tabell 4).

Att vara ekonomiskt utsatt eller ha ekonomiskt bistånd behöver inte betyda detsamma som att vara fattig. Vad som är viktigt att uppmärksamma är att barns utsatthet ökar med den tid de lever i familjer med ekonomiska problem. Barnkonventionens artikel 27 tolkas som att barn inte ska behöva leva i hushåll med låg inkomststandard eller som tvingas leva på socialbidrag. Spindeldiagrammen på nästa sida ger en bild av barns villkor utifrån det som Rädda Barnen anger som viktiga påverkansfaktorer för barnfattigdom. De områden som valts ut har större andel barn än Örebrogenomsnittet 20,9 procent.

Exempel på insatser 2010 för arbete och utbildning:

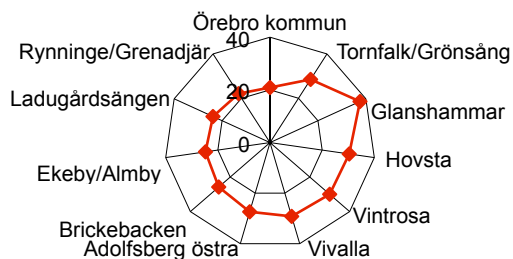
- Linje 14 – ett samarbete med Örebro universitet i syfte att skapa intresse för högre utbildning hos ungdomar i studieovana miljöer.
- Örebro får läkarutbildning.
- Initiativ till bildande av partnerskap för entreprenörskap och egenförsörjning i bostadsområdet Vivalla.
- Samarbete med studieförbundet ABF för sysselsättning bland ungdomar.

Tabell 4. Andelen barn i hushåll med låg inkomststandard och/eller hushåll med socialbidrag.

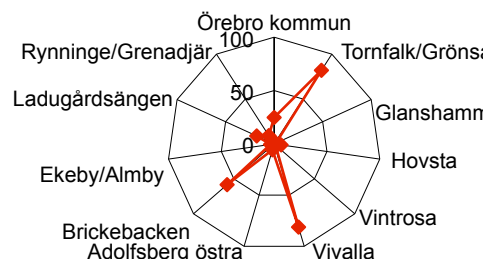
Barnfattigdomsindex. ¹	Örebro 2008	Örebro 2007	Örebro 2006	Riket 2008	Riket 2009	Riket 2010
Antal barn 0–17 år	27 723	27 335	27 131	1 924 845	1 927 625	
Andel barn med utländsk bakgrund	21	29	28		24	23
Andel barn med utländsk bakgrund som finns i ekonomiskt utsatta hushåll		37	40	29,5	29	30
Andel barn med svensk bakgrund som finns i ekonomiskt utsatta hushåll		5	6	5,4	5	6
Andel barn totalt som finns i ekonomiskt utsatta hushåll	15,2	14	15	11,5	10,6	12

¹ Två oberoende mått; låg inkomststandard och socialbidrag, i ett sammanslaget index. Rädda Barnen.

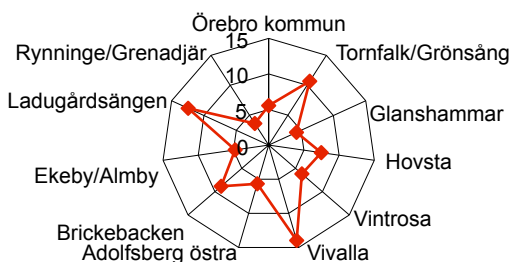
Andel barn 0-17 år, %

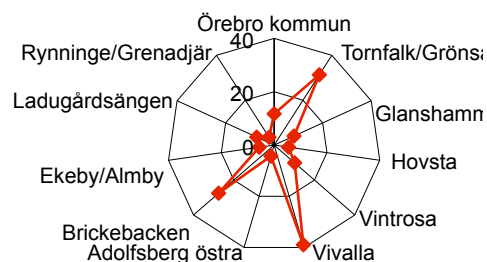
Andel barn med utländsk bakgrund, %

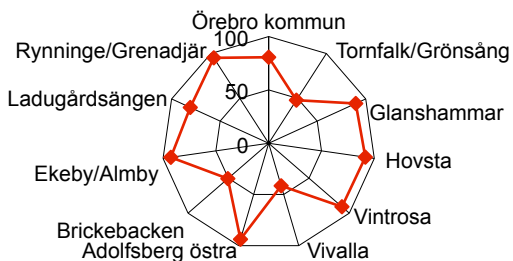
Andel ensamstående med barn, %

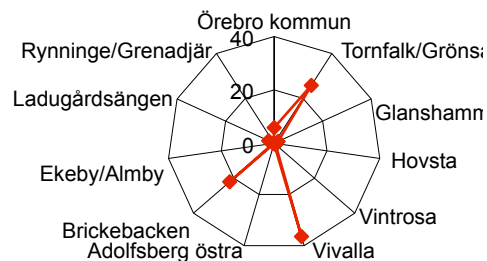
Andel lågutbildade, %

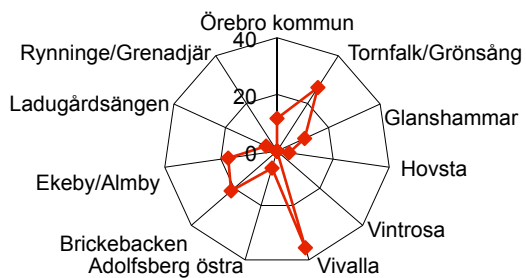
Andel förvärsarbetande, %

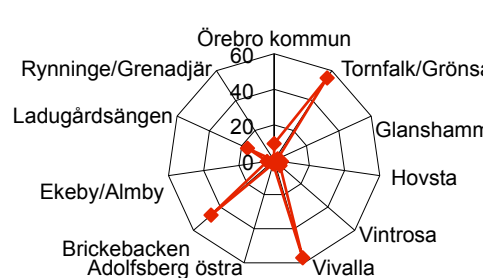
Andel med ekonomiskt bistånd, %

Andel familjer med låg inkomst, ensamst m 1 barn, %

Andel familjer med låg inkomst, g/s m 2 barn, %

Ekologiskt hållbar utveckling

”Den ekologiska dimensionen beskriver vår vilja att tillsammans med örebroarna skapa ett hållbart Örebro. Ett lokalt samhälle tar ansvar för vår gemensamma livsmiljö, inte bara idag utan även för kommande generationer. Örebro kommun ska vara en föregångare när det gäller ekologiskt hållbar utveckling. Ett hållbart samhälle kräver bland annat att produktion och användning av fossila bränslen minskar. Offentlig upphandling är ett område där kommunen ska ställa viktiga klimatfrämjande krav. Det kräver även att kommunen måste ha ett ekologiskt förhållningssätt till samhällsplanering. Ett speciellt fokus riktas därför på frågan kring klimatförändringar.”

Övergripande strategier och budget för år 2010
med flerårsplan för 2011–2012

Ekologiskt hållbar utveckling handlar om att hushålla med jordens resurser så att de räcker åt alla, idag och i framtiden. Vi är beroende av livskraftiga ekosystem och måste anpassa våra samhällen för att undvika miljöförstöring, utarmning av naturresurser och minskad biologisk mångfald. Till hjälp i det arbetet finns i Sverige 16 miljökvalitetsmål. Ambitionen är att vi till nästa generation ska ha löst de stora miljöproblemen.

I det här avsnittet beskrivs miljötillståndet i Örebro och hur vi i Örebro påverkar miljön lokalt och globalt. Urvalet av

miljöindikatorer på det lokala planet är begränsat och för vissa av dem finns inte heller statistik tillgänglig för det senaste året eller åren. Redovisningen är uppdelad under rubrikerna Klimat, Hållbara transporter, Luft samt Mark och vatten.

Ny struktur på kommunens miljömålsarbete

År 2005 antog Örebro kommun egna lokala delmål till miljökvalitetsmålen. Målen var samlade i dokumentet Örebro Miljömål 2005-2010, som genom beslut i fullmäktige i december 2010 ersattes av Miljöprogram för Örebro kommun.

Miljöprogrammet ger en överblick över kommunens miljömålsarbete och innehåller en sammanställning av de mål som beslutats i olika styrdokument inom miljöområdet. Nya miljömål för Örebro kommer fortsättningsvis att beslutas i samband med att strategiska planer tas fram eller revideras eller genom enskilda beslut i vissa frågor. Det gör att vi får ett mer flexibelt miljömålsarbete, där vi kan anta mål inom olika områden vid olika tillfällen utifrån behov och prioriteringar. Miljöprogrammet kommer därför att vara ett ”levande” dokument. När nya styrdokument eller mål beslutas ska Miljöprogrammet uppdateras så att det hela tiden ger en aktuell bild av kommunens miljömålsarbete.

foto Jörgen Schön/Bildarkivet.se

Nådde vi målen i Örebro miljösmål 2005–2010?

Örebro miljösmål 2005–2010 innehöll totalt 60 delmål inom 13 av de nationella miljö kvalitetsmålen. Av dessa har 53 mål följts upp och utvärderats. 26 mål är uppfyllda, 16 är delvis uppfyllda och 11 mål har inte uppfyllts. För knappt hälften av de mål som inte är helt uppfyllda så är kommunens rådighet och möjligheter att påverka begränsade. För övriga har arbetsinsatsen inte varit tillräcklig för att nå målen under målperioden, men några av målen förväntas kunna nås under de närmsta åren.

En nedslående slutsats är att trots att kommunen nått många delmål så är vi fortfarande långt ifrån att nå så gott som samtliga övergripande miljö kvalitetsmål. Ambitionsnivån för delmålen i Örebro miljösmål 2005–2010 var inte tydligt kopplad till de övergripande målen och insatserna har därför inte motsvarat behovet av åtgärder.

Klimat

Klimatförändringarna innebär nya utmaningar för vår välfärd. Idag finns en bred enighet om att utsläppen av växthusgaser måste minska kraftigt för att den globala uppvärmningen ska begränsas. Passivitet i klimatfrågan innebär att vi riskerar grundförutsättningarna för våra samhällen – tillgång till rent vatten, möjlighet att producera tillräckligt med mat, människors hälsa och bevarandet av viktiga ekosystem.

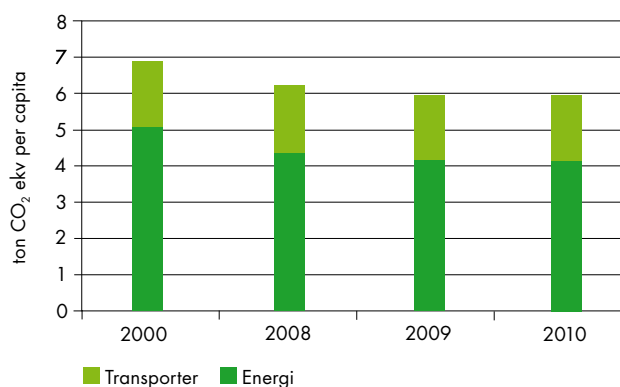
Många av våra dagliga aktiviteter leder till utsläpp av växthusgaser. I Örebro står energianvändningen, vägtrafiken, flygresorna samt konsumtion av mat och andra varor för den största klimatpåverkan. Klimatbelastningen för en genomsnittlig örebroare motsvarar utsläpp av drygt elva ton koldioxid per år. Den siffran behöver minska till under ett ton till år 2050.

Det betyder att vi står inför en stor omställning av vårt samhälle. Fossila bränslen måste fasas ut och ersättas av förnybara energikällor. Vi behöver även använda energi mer effektivt och förändra våra res- och konsumtionsvanor. Här har Örebro kommun en viktig roll: Vi ansvarar för samhällsplanering, vi är en stor energianvändare och inköpare av andra produkter och tjänster, och vi möter medborgare, företag och organisationer i många olika sammanhang.

Örebro kommun har antagit miljö målet att utsläppen av växthusgaser per person i Örebro ska vara på en nivå som (om den tillämpas globalt) inte äventyrar jordens klimat. Mer konkret har kommunen målsättningen att minska utsläppen av växthusgaser per capita med 40 procent från år 2000 till 2020.

Mellan 2000 och 2010 har klimatbelastningen från sektorerna energi och transporter inom kommunens gränser minskat med 13 procent per capita (diagram 51). Data för 2010 är dock preliminära.

Diagram 51. Klimatpåverkan från sektorerna energi och transporter inom Örebro kommuns gränser, ton koldioxid-ekvivalenter per invånare 2000–2010 (uppgifterna för 2010 är preliminära).

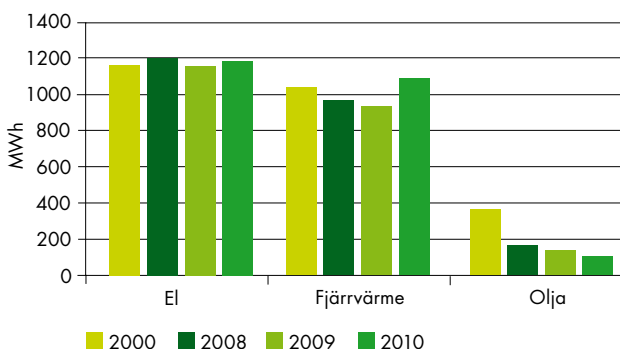
Energianvändningens klimatpåverkan

Med den avgränsning som valts i klimatplanen svarar energianvändningen för cirka 70 procent av klimatbelastningen inom kommunens gränser. Av detta står el- och olje användningen för den största delen.

Preliminära uppgifter visar att energianvändningens klimatbelastning 2010 uppgick till cirka 800 000 ton koldioxid-ekvivalenter, vilket är en svag ökning jämfört med året innan men en minskning med 11 procent sedan 2000. Räknat per capita är nedgången 17 procent sedan 2000.

Förklaringen till nedgången sedan 2000 är dels att den totala energianvändningen har minskat, dels att en stor del av den olja som tidigare användes för uppvärmning ersatts med biobränsle. Det senaste året syns dock en svag ökning av elanvändningen och en påtaglig ökning av användningen av fjärrvärme, det senare en effekt av att 2010 var ett ovanligt kallt år (diagram 52).

Diagram 52. Energianvändning uppdelat på energibärare sedan 2000.

Trafikens klimatpåverkan

Tre faktorer styr trafikens klimatpåverkan: fordonens drivmedelsbehov, val av drivmedel och körsträckorna. På senare år har fordonen, framför allt personbilarna, blivit mer energieffektiva. I gengäld har de genomsnittliga körsträckorna ökat.

Med den avgränsning som valts i klimatplanen svarar vägtrafiken för cirka 30 procent av klimatbelastningen inom kommunens gränser. År 2010 uppgick klimatbelastningen till 225 000 ton koldioxid-ekvivalenter, vilket är en marginell minskning jämfört med året innan och en nedgång med 4 procent per invånare jämfört med nivån år 2000. Övergången från diesel till biogas i stadsbusstrafiken 2009 minskade utsläppen med cirka 3 000 ton.

Till klimatbelastningen ovan ska läggas cirka 15 000 ton per år från arbetsmaskiner och arbetsredskap, dessa utsläpp brukar räknas som en del av trafiksektorns utsläpp.

Uppskattningar utifrån nationella data visar att ytterligare cirka 100 000 ton per år tillkommer till följd av de utrikes flygresor som görs av kommunens invånare.

Exempel på insatser inom klimat under 2010

- En klimatplan för Örebro kommun, med mål för 2014 och 2020, fastställdes av fullmäktige i juni 2010. Den har tre fokusområden: energi, transporter och matkonsumtion.
- De nya biogasbussarna började rulla i stadstrafiken hösten 2009 och i april 2010 med det nya linjenätet, som innebär en kraftig utökning av trafiken.
- För att tillgodose delar av kommunens eget bilbehov och samtidigt ge örebroarna tillgång till bil utan eget ägande upphandlades en bilpool under 2010.
- Arbetet inom Örebroregionens klimatupprop, som vänder sig till företag och organisationer i regionen, har fortsatt. Vid årets slut ingick 68 medlemmar i nätverket. Uppropet grundades 2009 och Örebro kommun är en av huvudfinansiärerna.
- Arbetet med att minska energiförbrukningen i kommunens fordon och fastigheter fortsatte.

Hållbara transporter

Under 2008 antogs Transportplan för Örebro kommun av kommunfullmäktige. Den innehåller en aktuell analys av nuläget i Örebro kommun, samlar upp befintliga visioner och mål samt pekar ut viktiga åtgärder för att förverkliga dem.

Målet att öka andelen hållbara resor

Målet i transportplanen är att öka andelen gång-, cykel- och kollektivtrafik i resandet, från 46 procent år 2000 till 50 procent 2010 och 60 procent 2020. För att följa upp målet krävs en resvaneundersökning. En sådan gjordes senast 2004 och kommer att göras 2011. Mellan dessa större undersökningar följs utvecklingen för transportslagen cykeltrafik, kollektivtrafik och biltrafik var för sig.

Social hållbarhet

Ofta diskuteras transportfrågan i ett ekologiskt och/eller ekonomiskt perspektiv, men frågan är också viktig utifrån social hållbarhet.

Ungefär 30 procent av den vuxna befolkningen i kommunen har inte regelbunden tillgång till bil. Beroende på inkomstklass varierar också valet av färdmedel. De som lever i hushåll med hög inkomst väljer att använda bilen vid uppemot 78 procent av sina resor medan de med lägst hushållsinkomst åker bil endast vid 33 procent av sina resor. Personer med hög inkomst reser generellt mer än de med låg inkomst.

Jämställdhet är ett delmål i transportpolitiken

Där är väl belagt att planering och utförande av transporter under lång tid har varit en manlig domän och att det är ett förhållande som i huvudsak består. Samtidigt visar resvaneundersökningar på stora skillnader i hur män och kvinnor uppfattar och använder transportsystemet. Såsom systemet är utformat idag, med starkt fokus på bilismen, avspeglar det i huvudsak manliga behov och värderingar.

Män och kvinnor reser i genomsnitt ungefär lika ofta, men män åker, och framför allt kör bil, mycket mer än kvinnor. Detta märks tydligast vid arbets- och tjänsteresor. Kvinnors resor är oftare kombinerade arbets-, service- och inköpsresor, som är kortare och mer sammansatta. De sker också oftare med kollektivtrafik, till fots eller med cykel.

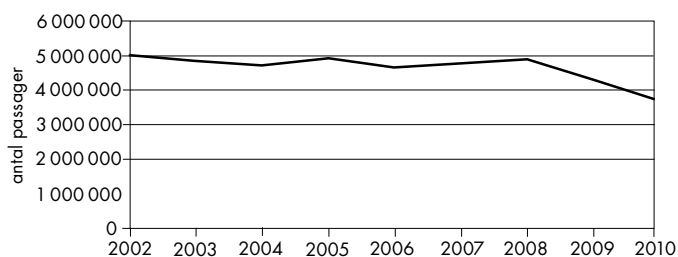
Cyklandet minskar

Det är svårt att mäta hur cyklandet utvecklas över tiden, men sedan 2002 har kommunen samlat cykeldata från åtta platser i centrala Örebro. Mellan 2002 och 2010 har cyklandet förbi dessa punkter minskat med 24 procent (diagram 53). Minskningen under månader med barmark är 16 procent.

En förklaring är två ovanligt kalla och snörika vintrar som dragit ner cyklandet betydligt, och att denna effekt hänger kvar en bra bit in på våren. En annan förklaring kan vara att ombyggnader av gator och torg de senaste två åren har resulterat i att cyklisterna valt andra vägar än de vi mätt på.

En mer omfattande undersökning till hösten kommer att ge bättre besked om förändringar i resvanorna. Ett handlingsprogram för att utveckla cykeln som färdmedel kommer att utarbetas under 2011.

Diagram 53. Cykeltrafikens utveckling i centrala Örebro 2002–2010.

Resande med kollektivtrafiken

Antalet resor med stadsbussarna 2010 ökade med 1,1 procent jämfört med året innan. Det bör noteras att ändrade regler för gymnasieelevernas resor resulterade i en minskning av denna grupps resor med cirka 200 000, vilket motsvarar cirka 2,5 procent av det totala resandet. Det nya linjenät för stadstrafiken som infördes i april innebär att antal körda kilometer ökat med 44 procent, varför antal resor per vagnkilometer minskat. Sedan 2000 är resandeökningen 15 procent (diagram 54).

Regionalt har bussresandet minskat med 1,7 procent under

2010, vilket är en fortsättning på den nedgång som började hösten 2008 och som möjligen kan bero på lågkonjunkturen. Sannantaget har busstrafiken en liten del av det totala resandet i kommunen, cirka 5–10 procent beroende på mätmetod.

Vägtrafiken ökar

Svartåsnittet inkluderar trafiken över alla broar över Svartån i Örebro stad (även motorvägen). Under perioden 2000 till 2010 har vägtrafiken ökat med 15 procent över detta snitt, vilket stämmer ganska väl med den generella trenden i Sverige. Uppgången 2009–2010 beror på Skebäcksbron, som nu trafikeras av cirka 7 000 fordon per dag. Trafiken på några av de andra broarna har samtidigt minskat, men inte i samma utsträckning – nettoökningen är cirka 4 000 passager över Svartån varje dygn (diagram 55).

Bilnehavet minskar

Bilnehav per invånare kan ses som en indikator på samhällets biltillgänglighet, och/eller möjligheten att klara sig utan bil. En rad andra faktorer påverkar bilnehavet (framför allt inkomst), men det kan noteras att bilnehavet i Örebro är relativt lågt jämfört med andra kommuner, att trenden är neråtgående och att vi idag är på ungefär samma nivå som för 20 år sedan (diagram 56).

Män äger bil i ungefär dubbelt så hög utsträckning som kvinnor. Andelen män som köpte särskilt bränsleslukande respektive bränslesnåla bilar i kommunen 2008 var 2,3 respektive 7,5 procent. Motsvarande siffror för kvinnor var 0,3 respektive 19,8 procent. Nybilarnas genomsnittliga klimatbelastning skulle minska med 10 procent om männen valde lika energieffektiva bilar som kvinnorna.

Bilnehavet kan även beskrivas per stadsdel. Inom staden var bilnehavet per tusen invånare 2007 ungefär dubbelt så högt i Lundby och Brickeberg som i Vivalla och Brickbacken. Adolfsberg och Lillån hamnar i den förra kategorin, Oxhagen och Markbacken i den senare. Bilnehavet i de centrala stadsdelarna ligger ungefär mitt emellan.

Diagram 54. Resandet med stadsbusstrafiken 2000–2010.

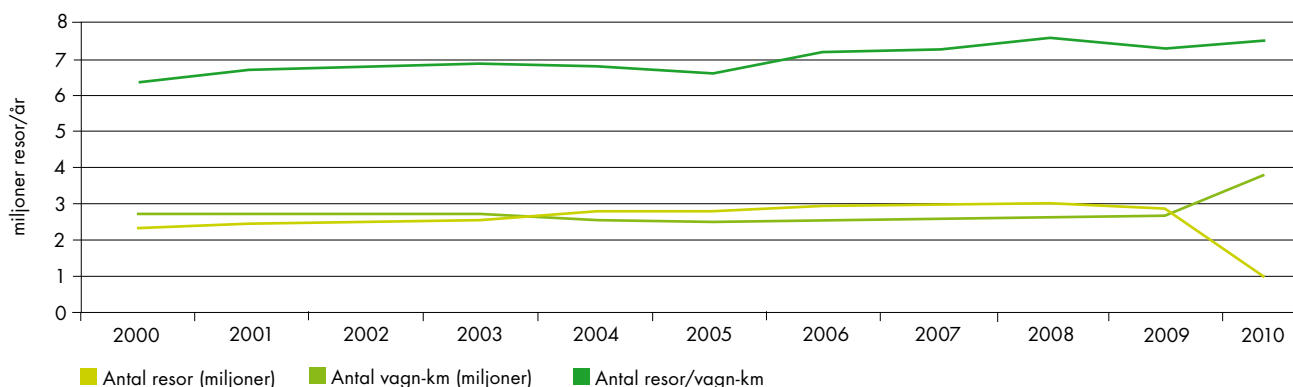

Diagram 55. Vägtrafik; antal passager över Svartåsnittet 2000 - 2010.

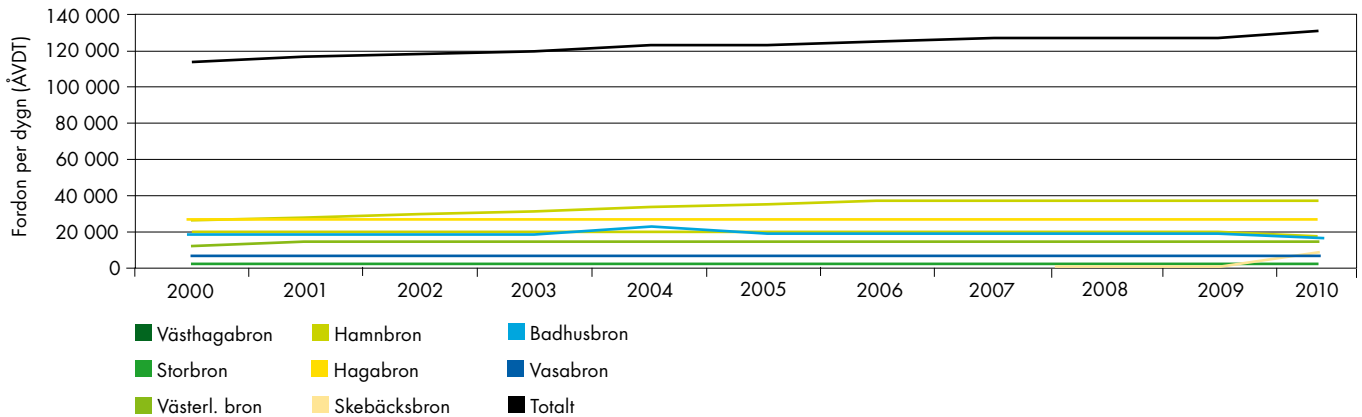
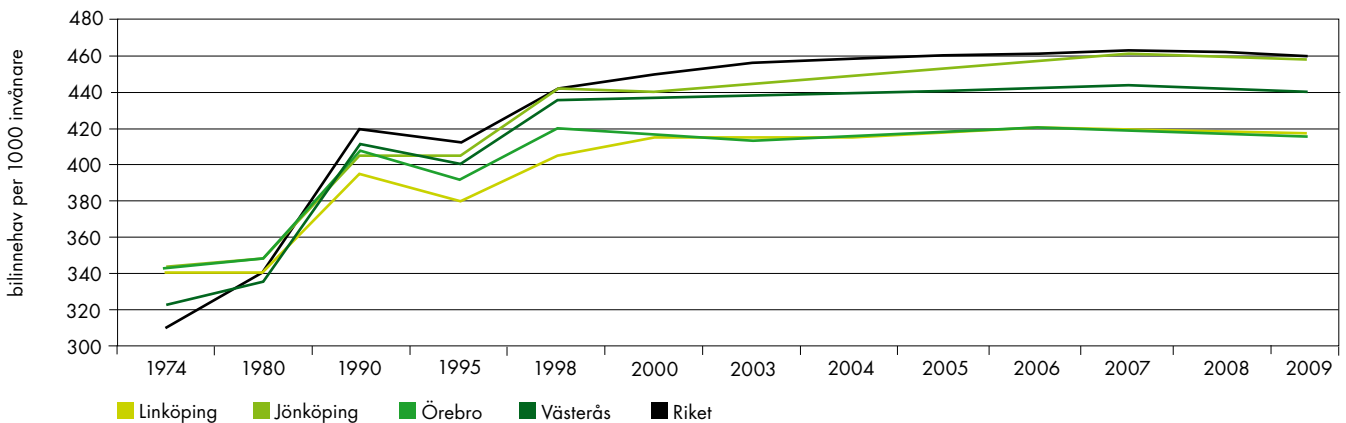

Diagram 56. Bilinnehav per 1 000 invånare i Örebro och några jämförbara kommuner 1974 - 2009.

Exempel på insatser inom transportområdet under 2010:

- Arbetet med implementering och uppföljning av den transportplan som antogs 2008 fortsätter, bland annat pågår arbete med en trafikplan, som tar upp frågor som hastigheter, parkering, framkomlighet för gående, cyklister och buss.
- Skebäcksbron och Gustavsviksbron öppnades för att öka framkomligheten och minska biltrafiken i centrala staden; den senare effekten är än så länge blygsam.
- Ett nytt linjenät för stadsbussarna, med kraftigt utökad trafik, trädde i kraft i april 2010.
- Fortsatt förtätning av staden och uppfräschning av offentliga miljöer, bl.a. stadens torg.
- Fleråriga projekt bedrivs för att påverka resvanor, både i företag och till och från skolan.
- Arbetet med implementering och uppföljning av resepolicy och reseriktlinjer i den egna verksamheten pågår. En extern bilpool har upphandlats.

Svag minskning av biltrafiken i centrala Örebro

Trafiken är inte bara en utmaning ur klimatsynpunkt. Buller, hälsoskadlig luft och oattraktiva miljöer är exempel på andra oönskade effekter. Målet i transportplanen är att biltrafiken i Örebro city ska minska med 10 procent till 2010 och 25 procent till 2020, räknat från nivån 2000.

Vägtrafikens utveckling i centrala Örebro mäts över det s.k. citysnittet. Här ökade antalet bilar med 6 procent perioden 2000–2007, men trenden har sedan dess vänt neråt. Mellan 2009 och 2010 var nedgången 4 procent, främst till följd av att både Gustavsviksbron och Skebäcksbron öppnats för biltrafik under året. Denna avlastning är dock mindre än förväntat och trafiken i december 2010 är obetydligt lägre än de flöden som fanns i centrum år 2000 (diagram 57).

Minskad tung trafik i centrala Örebro

Målet i transportplanen är att den tunga trafiken i centrala Örebro ska minska under perioden 2005–2010.

Data har samlats in på tre punkter i centrala Örebro. Här redovisas trenden 1996–2010 för fordon längre än 9 meter (tidigare år har en annan definition använts). Minskningen är 27 procent för den tid målet gäller (2005–2010). Nedgången beror dels på omläggningen av trafiken till Glomman–Södra infarten 2003, dels på att Gustavsviksbron öppnats för trafik hösten 2010. Södra tvärleden, som öppnades 2010, kan också ha gett ett visst bidrag. Den tillfälliga ökningen på Östra Bangatan 2006 beror sannolikt på att busstrafiken var avstängd på Fabriksgatan januari – september 2006 då gatan byggdes om (diagram 58).

Diagram 57. Vägtrafik; antal passager över citysnittet 2000–2010.

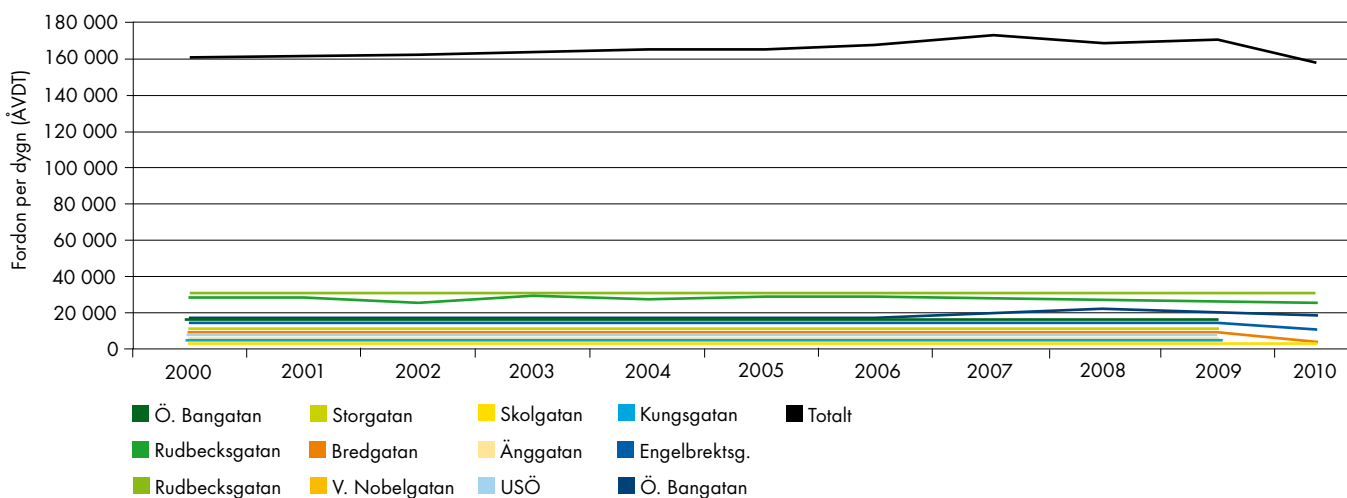
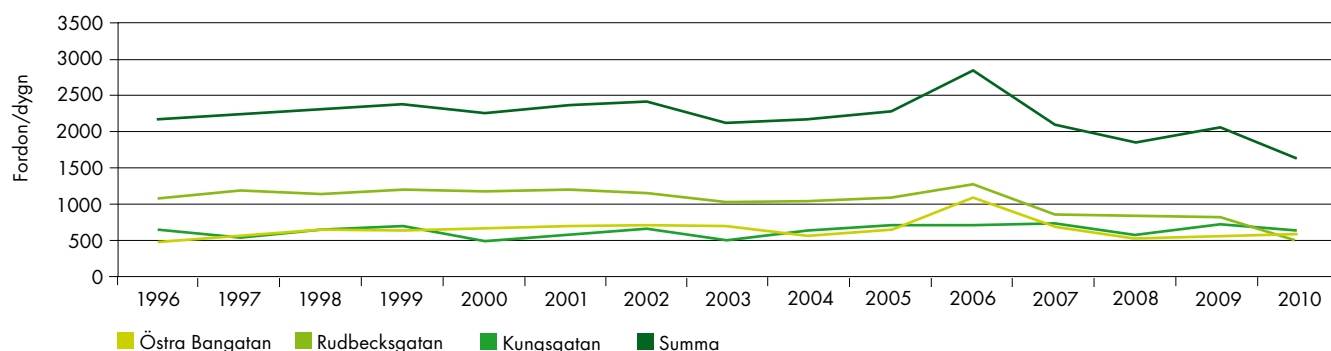

Diagram 58. Tung trafik i centrala Örebro 1996–2010.

Luft

Hälsoskadliga luftföroreningar kommer framför allt från olika typer av förbränning. Vägtrafiken står för en betydande del av de lokala utsläppen, men även andra källor bidrar, bl.a. vedeldning i enskilda pannor. En del av belastningen är föroreningar som transporteras med luften från kontinenten. Föroreningar från biltrafiken kommer dels från avgaser och dels från slitage av däck och vägbana.

För flera ämnen finns det bindande nationella föreskrifter, så kallade miljö kvalitetsnormer. Dessutom finns i flera fall nationella och lokala miljömål som innebär strängare krav.

Särskilt känsliga grupper för luftföroreningar är barn, gamla och personer med i luftvägs-, hjärt- och kärlsjukdomar.

Partiklar i luften

Partiklar är den luftförorening som har störst betydelse ur hälsosynpunkt. När halten små partiklar i luften stiger ökar dödligheten i luftvägs-, hjärt- och kärlsjukdomar och fler söker sjukhusvård för bronkit och astma. Exponering för låga halter under lång tid anses också medföra en ökad cancer risk.

I Örebro mäts PM10, som är ett mått på de partiklar som är inandningsbara, dvs. har en diameter mindre än 10 mikrometer. För PM10-halten i staden är det inte avgaserna som är huvudproblemet, utan slitagepartiklar från däck och vägbana. Antalet fordon, vilka däck de har och i vilken hastighet de kör, är de tre viktigaste faktorerna som påverkar partikelhalten i luften. Högst halter PM10 uppmäts i mars–april, när vägbanorna börjar torka upp och många bilister fortfarande kör med dubbdäck.

När det gäller årsmedelvärdet ligger de uppmätta halterna PM10 i Örebro långt under miljö kvalitetsnormen och ungefär på den nivå som gäller för miljömålet 2010. Miljö kvalitetsnormens dygnsmedelvärde har överskridits vid flera tillfällen under de fyra år mätningarna pågått, men färre gånger än vad normen tillåter. De senaste åren har antalet överskridanden varit på en nivå som innebär att både miljö kvalitetsnormen och miljömålet för 2010 uppfylls.

Diagram 60. Medelhalt bensen, helår i gatumiljö (data för 2010 är preliminära).

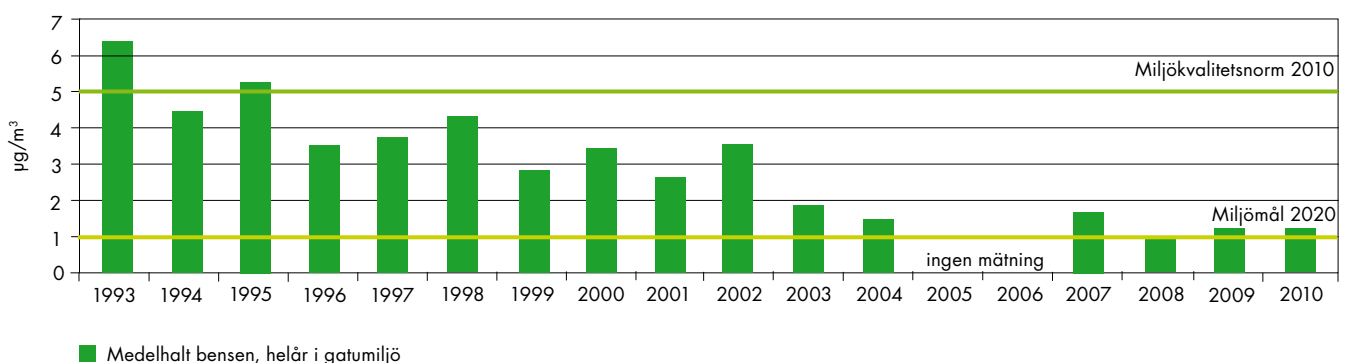
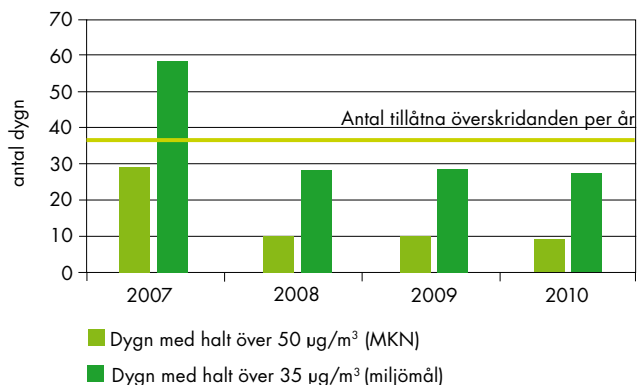

Diagram 59. Antal dygn då partikelhalten 50 respektive 35 mikrogram per kubikmeter överskreds 2007–2010 (data för 2010 är preliminära och något osäkra eftersom mätaren varit ur funktion en stor del av hösten).

Det är svårt att dra slutsatser om trender utifrån fyra års mätdata, eftersom väderläget påverkar resultaten. Dessutom flyttades mätplatsen mellan 2007 och 2008. Det bör noteras att modellberäkningar visar på högre halter än de uppmätta. Problemen är störst utmed gator med höga trafikflöden och trångt mellan husfasaderna (diagram 59).

Bensen i luften på låg nivå

Bensen är ett cancerframkallande ämne som bildas vid förbränning. Katalytisk avgasrening och minskad bensenhalt i bensen har bidragit till att bensenhalten i luften sjunkit kraftigt sedan början av 1990-talet. Enligt den miljö kvalitetsnorm som trädde i kraft 2010 får halten bensen i gatumiljö inte överskrida 5 mikrogram per kubikmeter luft (µg/m³) som årsmedelvärde. Enligt Sveriges nationella miljömål ska halten 2020 inte överskrida 1 µg/m³ som årsmedelvärde.

Som framgår av diagrammet har halterna i Örebro luften minskat påtagligt sedan mätningarna påbörjades 1993. Halterna varierar något år från år beroende på väder och mätplats. Som helhet ligger halterna idag klart under miljö kvalitetsnormen, och i nivå med miljömålet för 2020 (diagram 60).

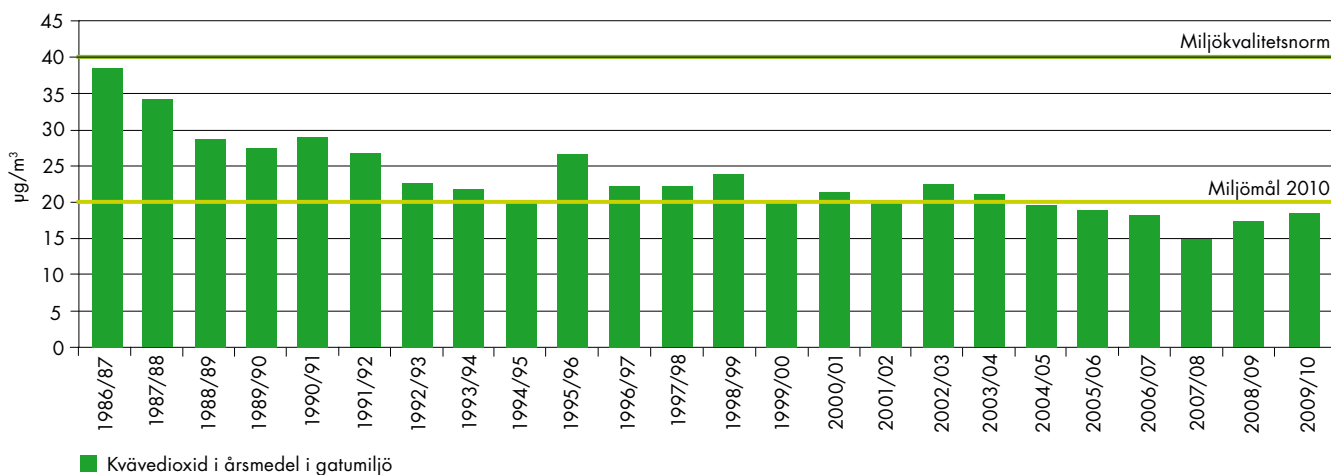
Halten kvävedioxid i luften

Kvävedioxid bildas i samband med förbränningsprocesser. Kvävedioxid kan vara irriterande för luftvägarna, särskilt för känsliga grupper, t.ex. astmatiker. Sedan 2005 finns det miljö kvalitetsnormer för kvävedioxid som inte får överskridas.

I Örebro mäts halterna kvävedioxid i takhöjd under vinterhalvåret sedan 1986. De uppgifter som återges i diagrammet nedan är dock omräknade till helår i gatumiljö, för att kunna jämföras med normen. Halterna idag ligger klart under miljö kvalitetsnormen för årsmedelvärde, och även under miljömålet för 2010 (diagram 61).

Diagram 61. Kvävedioxid, årsmedelvärde i gatumiljö.

Exempel på insatser inom luft under 2010:

- Det övergripande arbetet för ett mer hållbart transportsystem har stor betydelse för möjligheten att klara målet om en god luftkvalitet för alla.
- Övergången till biogasdrift i stadsbusstrafiken innebär minskade utsläpp av partiklar.
- En informationskampanj för att öka andelen dubbfria vinterdäck har bedrivits sedan 2008.
- Vid kontroll av parkerade bilar i centrum mars 2010 var andelen dubbade däck 69 procent, att jämföra med 75 procent året innan.
- En ny maskin för gatuhållning har använts och kan ha bidragit till något färre dagar med höga partikelhalter i luften.

Mark och vatten

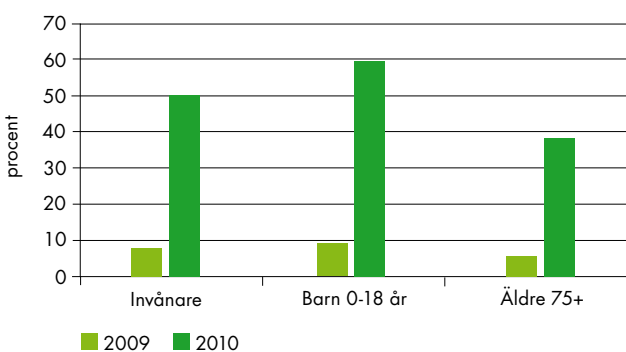
Örebro kommun ska bland annat arbeta för en giftfri miljö, minskad övergödning och försurning, en god bebyggd miljö samt hög biologisk mångfald i våra skogar, vatten och odlingslandskap.

Stor satsning på tätortsnära natur

I maj 2010 beslutade kommunfullmäktige att bilda 14 nya natur- och kulturreservat. Kommunen har därmed 19 egna reservat, vilket är unikt i landet. Reservaten ligger i eller nära staden eller någon av kommunens övriga tätorter. Arbetet pågår för att göra områdena mer tillgängliga och attraktiva för besökare. Satsningen underlättar för bostadsnära rekreation och friluftsliv, vilket är ett viktigt fokusområde i arbetet för en bättre folkhälsa.

Beslutet om de nya reservaten gör att kommunens miljömål för levande skogar är uppfyllt för perioden 2005–2010. Målet angav att kommunen ska avsätta 1 000 hektar skog för naturvård och ytterligare 2 000 hektar skog för rekreativ ändamål. Totalt sett är dock bara cirka 3 procent av den produktiva skogsmarken i Örebro kommun formellt skyddad. Aktuell naturvårdsforskning talar för att cirka 20 procent av varje ekosystem bör skyddas för att den biologiska mångfalden ska kunna bevaras.

Diagram 62. Andel av invånarna i Örebro som bor inom 1 km från ett tätortsnära natur- eller kulturreservat.

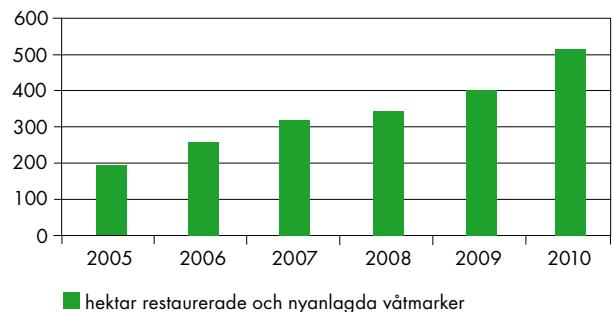
Framgångsrikt arbete med våtmarksrestaureringar

Våtmarker har en mycket viktig funktion i landskapet, dels som livsmiljö för många arter, dels som ”naturliga reningsverk” som bland annat kan bidra till en minskad övergödning. I Örebro kommun fanns det förr stora våtmarksområden, men många av dessa har dikats ut eller försvunnit vid sjösänkningar. Sänkningen av Hjälmarens i slutet av 1800-talet resulterade till exempel i cirka 17 000 hektar ny odlingsbar mark, men minskade samtidigt den biologiska mångfalden.

Idag pågår ett arbete med att återskapa och restaurera våtmarker. Under åren 2005–2010 har Örebro kommun

restaurerat eller anlagt ungefär 500 hektar våtmarker. Boglundsängen i norra Örebro är ett exempel där vatten från omkringliggande bebyggelse och jordbruksmark nu renas i ett nyskapat vattenlandskap. Ett annat område där kommunen arbetar med restaureringar är Kvismaren, som är ett av Sveriges mest värdefulla våtmarksområden och fågellokalerna (diagram 63).

Diagram 63. Sammanlagd areal anlagda och restaurerade våtmarker i kommunen under åren 2005–2010.

Matens miljöpåverkan

Jordbruket kan ha både positiva och negativa miljöeffekter och sättet att bruka jorden har mycket stor betydelse. Användning av bekämpningsmedel är negativt för den biologiska mångfalden och läckage av näringsämnen från åkrar bidrar till övergödning av våra sjöar och vattendrag. Småskaligt jordbruk skapar många livsmiljöer för olika arter och många hotade växter och djur i Sverige är t.ex. beroende av naturbetesmarker och ängar.

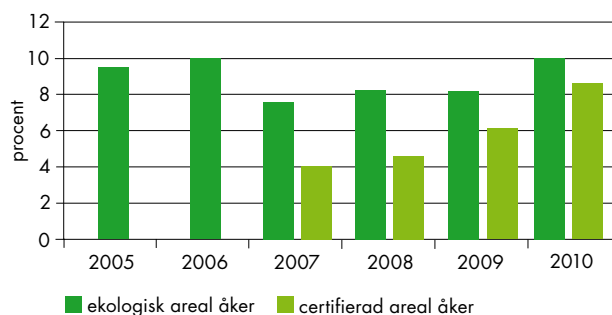

Andelen ekologiskt odlad mark ökar sakt

Ekologisk odling innebär bland annat att konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel inte får användas i jordbruket. Örebro kommun har haft som miljösmål att den ekologiskt odlade arealen i kommunen ska utgöra minst 25 procent av den totala åkerarealen år 2010. Även om arealen har ökat under senare år är det långt kvar till målet; 2010 var andelen drygt 9 procent.

Arealen ekologiskt odlad mark beror bland annat på villkoren i stödsystemet till jordbruket, på efterfrågan på ekologiska produkter och på vilja och möjligheter hos lantbrukare att ställa om sin produktion.

Diagram 64. Andel av åkerarealen i Örebro kommun som får miljöstöd för ekologisk odling. För år 2007–2010 anges även hur stor andel som är certifierad, vanligtvis enligt KRAV.

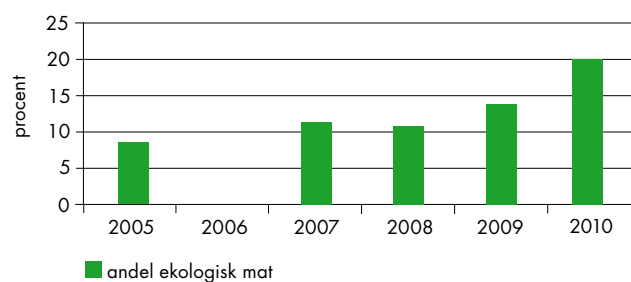

Kommunens inköp av ekologisk mat ökar stort

I Örebro kommun pågår ett aktivt arbete för att öka andelen ekologiska varor. Totalt sett var drygt 21 procent av maten ekologisk år 2010, mätt i kronor. Det är en ökning med 50 procent från året innan. Förändringen har skett inom befintlig budget. Andelen ekologisk mat varierar stort mellan olika verksamhetsområden. Andelen är högst i skolor och förskolor.

Nationellt finns ett mål om att offentliga verksamheter ska köpa in 25 procent ekologiska varor. Nya mål för Örebro kommun är att andelen ekologiska varor (i kronor) ska vara 30 procent 2014 och 40 procent 2020 (45 respektive 60 procent räknat i vikt). Till 2020 ska matens klimatpåverkan per serverad portion ha halverats, liksom svinnet.

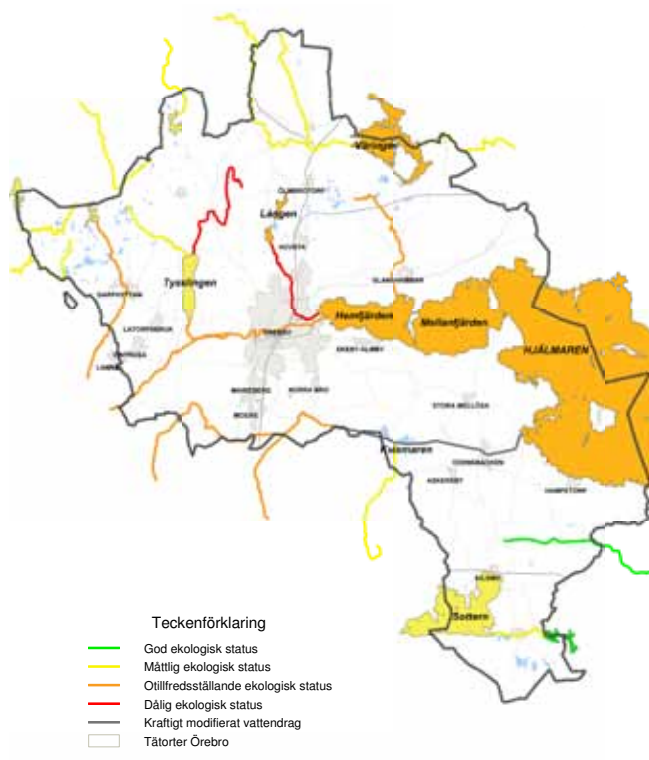
Diagram 65. Andel ekologisk mat mätt i procent av inkösvärdet i Örebro kommun under åren 2005 till 2010.

Miljöstatus i sjöar och vattendrag

Enligt ramdirektivet för vatten ska EU:s medlemsländer klassificera vattnets miljöstatus och sätta miljösmål så att allt vatten har god ekologisk status senast 2021. Klassificeringen inkluderar bl.a. biologisk mångfald, halter av miljögifter och näringsämnen.

I Örebro kommun bedöms ett fåtal av de klassade sjöarna och vattendragen ha god ekologisk status. Det beror i första hand på övergödning och fysiska förändringar, t.ex. sänkningar av sjöar, rätningar och kanaliseringar av vattendrag och byggande av dammar. För att kunna nå kraven på god ekologisk status i håller kommunen på att ta fram en ny vattenplan.

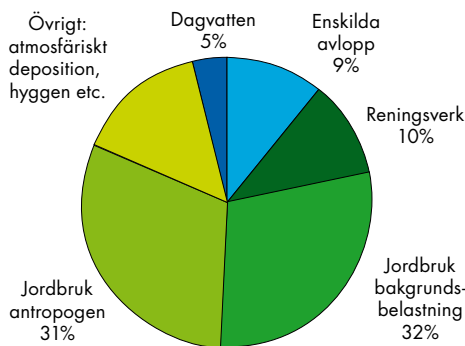

Omfattande övergödning av ytvatten

Övergödning orsakas av att näringsämnen, särskilt fosfor, släpps ut i våra vatten. I Örebro kommun uppskattas fosforutsläppen vara cirka 43 ton per år. Ungefär en tredjedel kommer från jordbruket och ytterligare en tredjedel är s.k. bakgrundsbelastning från jordbruksmark (denna del är inte direkt kopplad till hur marken brukas). Andra betydande tillskott är dagvatten, enskilda avlopp och reningsverk (diagram 66).

I jordbruket kan våtmarker och skydds-zoner minska utsläppen av fosfor. Kommunen anlägger också våtmarker som kan fånga fosfor i jordbruksmark innan det hamnar i vattendragen. Kommunen har även ansvar för rening av avloppsvatten och tillsyn av enskilda avlopp.

Diagram 66. Uppskattade fosforutsläpp i Örebro kommun. Jordbruk bakgrundsbelastning är fosfor som ligger lagrad i marken och är inte direkt kopplat till hur marken brukas.

Många enskilda avlopp uppfyller inte kraven

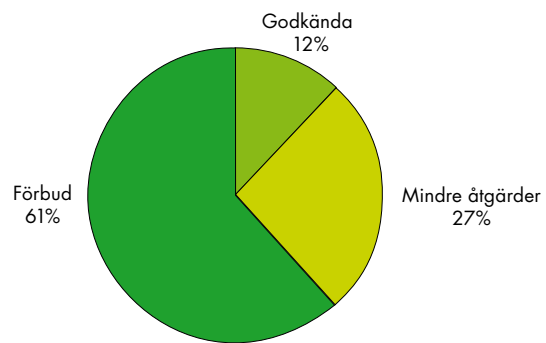
I Örebro kommun är 13 procent av invånarna anslutna till enskilt avlopp, men dessa står för hälften av de avloppsrelaterade fosforutsläppen. Örebros miljömål är att samtliga enskilda avlopp ska uppfylla lagkraven senast år 2010. Detta mål har inte uppnåtts. I genomsnitt uppfyller cirka 50 procent av de inventerade avloppen kraven. En väl fungerande rening minskar utsläppen av fosfor, kväve, virus och bakterier till vattendragen.

Kommunen utför varje år inventeringar för att kontrollera att anläggningar uppfyller miljöbalkens krav. Under 2010 har fokus legat på enskilda avlopp i Blackstaåns avrinningsområde. Av de inventerade avloppen bedömdes 12 procent uppfylla lagkraven och lämnades utan krav på åtgärder, medan 27 procent behövde genomföra mindre åtgärder för att uppfylla lagkraven. Hela 60 procent förelades med förbud och måste genomföra mer omfattande förbättringar (diagram 67). Under 2010 har Miljökontoret även inventerat enskilda avlopp vid sydvästra Väringen, i Gropvik, på Kårstaö i Framnäs samt ett flertal fastigheter i andra områden. Totalt inventerades 691 enskilda avloppsanläggningar under 2010.

Svartån och badvattenkvaliteten

I Örebro har stort fokus de senaste åren legat på skydd och åtgärder vid Svartån. Det är mycket viktigt att kvaliteten på Svartåns vatten är bra eftersom fler än 100 000 personer får sitt dricksvatten från ån. Svartån är också viktig ur rekreationssynpunkt.

Diagram 67. Resultat från avloppsinventering i Blackstaåns avrinningsområde 2010.

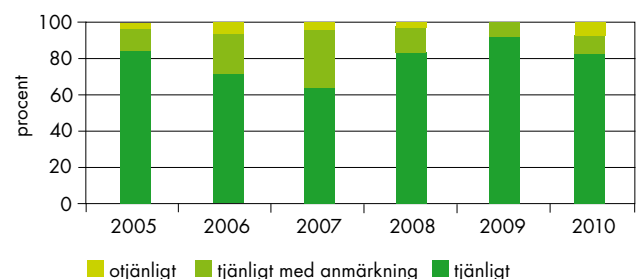

Inom projektet att göra Svartån badbar försöker man komma till rätta med de höga bakteriehalterna som gjort ån olämplig att bada i. Orsakerna till de höga bakteriehalterna har inte kunnat identifieras fullständigt, och provtagningar har hittills visat på att det finns flera olika källor till bakterierna, både punktkällor som till exempel utsläpp från dagvattenledningar, och diffusa källor som till exempel avrinning från jordbruksmark.

Under 2010 arbetade kommunen bland annat med tillsyn av lantbruk i Svartåns närhet, med dagvattenledningar som mynnar uppströms badplatser i ån och med ett våtmarksprojekt vid Rumboholm. Arbetet har till exempel handlat om att kontrollera att gödsel hanteras och sprids på ett korrekt sätt, att åtgärda felkopplingar i ledningsnätet för dagvatten och att projektera för reningsdammar. I Rumboholmsprojektet anläggs gräsklädda slätterängar på översvämningssärlig åkermark, vilket leder till en minskad tillförsel av näringsämnen, bakterier, partiklar och bekämpningsmedel till Svartån.

Resultaten av badvattenprovtagningarna varierar mellan olika år, bland annat beroende på nederbörd och antal badande, och det är svårt att avläsa någon trend. Situationen är dock överlag god och av de otjänliga proven 2010 kommer fem av sex från Alnängsbadet (diagram 68).

Diagram 68. Resultat av badvattenprovtagning vid officiella badplatser i Örebro kommun 2005–2010.

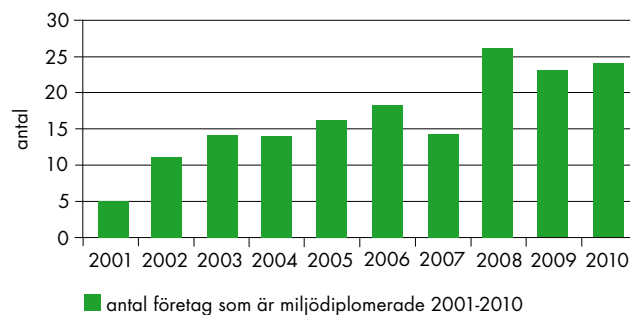

Miljödiplomerade företag

De företag som vill kvalitetssäkra sitt miljöarbete kan välja att göra det på olika sätt. Certifiering enligt ISO 14001-serien och registrering mot EMAS är två modeller som används internationellt. Miljökontoret i Örebro erbjuder, tillsammans med många andra svenska kommuner, en metod som kallas miljödiplomering och som främst används av små och medelstora företag.

Under 2010 har 24 verksamheter genomgått revision. Detta var en liten ökning från förra året. Fyra verksamheter har under hösten valt att avsluta arbetet med miljödiplomeringen och fem har inte lämnat in underlag för omdiplomering i tid. Dessa vill omdiplomeras men har blivit försenade av olika skäl. För att öka antalet deltagande företag har miljödiplomeringen marknadsförts med en tidningsannons i slutet av året. Sex helt nya verksamheter har anmält sig till miljödiplomeringen under 2010. Det har hållits ett informationsmöte för företag.

Diagram 69. Antal miljödiplomerade företag i Örebro 2001–2010.

Exempel på insatser inom mark och vatten under 2010:

- Dagvattendammen i Skebäck har tagits i bruk, vilket innebär att mer än hälften av allt dagvatten i staden leds till någon form av rening
- Fisktrappan vid Storbron i Örebro gör att fisk och annan vattenlevande fauna kan vandra längre upp i Svartån, till sina lekområden.
- Arbetet med att ta fram en ny vattenplan med mål och åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten har påbörjats.
- Försök har inletts för att förbättra kvävereningen i det kommunala reningsverket.
- En checklista har tagits fram för att bedöma kommunens planer ur miljö-, socialt och ekonomiskt perspektiv.

Bilaga 1 – Indikatorer och mått 2010

Socialt hållbar utveckling

MÅL		INDIKATORN BESKRIVER	KÄLLA
Medborgarnas Örebro är Örebro kommuns program för demokratiutveckling. Delaktighet, inflytande och ansvar är förutsättningar för ett bra samhälle. Ökad dialog och ökat inflytande för medborgare och brukare samt en inbjudande och demokratisk hållning verksamheterna.	Deltagande	<ul style="list-style-type: none"> Valdeltagande 2010 i val till kommunfullmäktige. Valdistrikt med högst/lägst deltagande. 	SCB Allmänna val Valmyndigheten Kommunstatistik
Folkhälsoprogram 2000 Örebros program för medborgarnas hälsa och livskvalitet. Arbetet utgår från de nationella folkhälsomålen och syftar till att skapa samhälliga förutsättningar till god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.	Delaktighet och inflytande	<ul style="list-style-type: none"> Åldersfördelningen i kommunfullmäktige och befolkningen. Åsikter delaktighet och inflytande. Förtroendet för samhällets institutioner. 	SCB Medborgarenkät 2006, 2007, 2008, 2009, 2010 Liv och hälsa 2000–2008
	Jämställdhet	<ul style="list-style-type: none"> Jämställdhet – en jämförelse med 5 variabler. Jämställdhet i skolan. 	SCB Jämställdhetsstatistik
	Hälsa	<ul style="list-style-type: none"> Ohälsotal. Skillnader i ohälsotal mellan kön och områden. Självskattad hälsa. 	Liv och hälsa ung 2005, 2007, 2009 Försäkringskassan SCB Liv och hälsa 2000, 2004, 2008 Liv och hälsa ung 2005, 2007, 2009
	Uppväxtvillkor	<ul style="list-style-type: none"> Barnfamiljer med låg inkomststandard och/eller socialbidrag. Barnfattigdomsindex. Alkohol och tobaksbruk. Matvanor i skolan Fysisk aktivitet bland elever. 	Rädda Barnen Kommunala basfakta FHI Rädda Barnen Liv och hälsa ung 2005, 2007, 2009 " "
	Trygghet	<ul style="list-style-type: none"> Trygghet och trivsel i skolan. Totalt antal anmälda brott. Antal våldsbrott. Upplevd våld och trygghet Medborgarnas syn på trygghet. Medborgarnas syn på boende och boendemiljö. Trygghet i skolan. 	BRÅ Liv och hälsa 2000, 2004, 2008 Medborgarundersökningen 2007, 2008, 2009 Öbo:s trygghetsmätning 2010 Liv och hälsa ung 2005, 2007, 2009
Invandrapolitiskt program Örebros program för integration. Integrations-tänkandet ska finnas med i allt vi gör. Viktigt är respekten för alla människors lika värde och att alla former av rasism och främlingsfientlighet bekämpas.	Integration	<ul style="list-style-type: none"> Förvärvsarbetande utrikes födda med år bosatta i Sverige. Förvärvsarbetande kvinnor och män utrikes och inrikes födda. Områden med högsta/lägsta andel förvärvsarbetande av utrikes födda boende i området. 	SCB:s befolningsstatistik SCB Ampak SCB
	Segregation	<ul style="list-style-type: none"> Segregationsindex. Områden med högst/lägst andel förvärvsarbetande. Områden med största/lägsta medelinkomst. 	SCB Ampak SCB Ampak SCB Inkopak

Ekonomiskt hållbar utveckling

MÅL		INDIKATORN BESKRIVER	KÄLLA
Näringslivs- och arbetsmarknadspolitiskt program för Örebro kommun Visionen är arbete åt alla och egenförsörjning.	Arbete	<ul style="list-style-type: none"> Förvärvsfrekvens. Förvärvsfrekvens områden. Öppen arbetslöshet. Arbetslöshet på områdesnivå 	SCB Ampak " AMS AMS
	Ekologiskt hållbar utveckling Mål Miljöprogram, Transportplan, Klimatplan	Utbildning	<ul style="list-style-type: none"> Utbildningsnivå. Områden med högsta och lägsta andel lågutbildade. Mål uppfyllelse i skolan.
	Inkomst	<ul style="list-style-type: none"> Familjer med låga inkomster. Områden med störst minst andel låginkomstfamiljer. 	SCB SCB Inkopak

Ekologiskt hållbar utveckling

MÅL		INDIKATORN BESKRIVER	KÄLLA
Miljöprogram, Transportplan, Klimatplan	Klimat	<ul style="list-style-type: none"> Klimatpåverkan totalt. Klimatpåverkan energi. Klimatpåverkan transporter. 	Klimatkontoret Klimatkontoret Klimatkontoret
	Hållbara transporter	<ul style="list-style-type: none"> Cykeltrafikens utveckling. Resande med stadsbussar. Vägrafik, Svartåsnittet. Bilnehav. Vägrafik, Citysnittet. Tung trafik. 	Tekniska förvaltningen Länsstrafiken Tekniska förvaltningen SCB Tekniska förvaltningen Tekniska förvaltningen
	Luft	<ul style="list-style-type: none"> Partiklar Bensen Kvävedioxid 	IVL IVL IVL
	Mark och vatten	<ul style="list-style-type: none"> Tätortsnära natur. Våtmarksrestaureringar. Andel ekologiskt odlad mark. Inköp av ekologisk mat. Status sjöar och vattendrag. Övergödning av ytvatten. 	Stadsbyggnad Stadsbyggnad Länsstyrelsen Klimatkontoret VISS Svensk miljöemissionsdata (SMED)
	Klimat	<ul style="list-style-type: none"> Enskilda avlopp. Svartån och badvatten. Miljödiplomerade företag. Klimatpåverkan totalt. Klimatpåverkan energi. Klimatpåverkan transporter. 	Miljökontoret Miljökontoret Miljökontoret Klimatkontoret Klimatkontoret Klimatkontoret

Bilaga 2 – Huvudindikatorer i den nationella strategin för hållbar utveckling

Indikatorer för hållbar utveckling.

Huvudindikatorer (12 st.) anges med fet stil.

SCB 2006.

HÄLSA

- **Medellivslängd, diagram**
- Medellivslängd, länskarta
- **Väld**
- Självupplevt hälsotillstånd
- Barns välbefinnande
- Astma
- Psykosocial arbetsmiljö
- Fysisk arbetsmiljö
- Rökning
- Alkoholkonsumtion
- Övervikt
- Motionsvanor
- Trafikolyckor

HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

- **Energieffektivitet, diagram**
- Energieffektivitet, länskarta
- **Investeringar**
- Varutransporter/BNP, diagram
- Lastbilstransporter, länskarta
- Energitiillförsel
- Energipriser
- Bränsleförbrukning för personbilar
- Miljöbilar
- Kollektivtrafik
- Kärnavfall
- Hushållsavfall
- Industriavfall
- Miljöledningssystem
- Ekologiskt jordbruk
- Miljömärkt skog
- Grön offentlig upphandling
- Investeringar i miljöskydd
- Sysselsatta i miljöföretag
- Miljöexport

EKONOMISK UTVECKLING

- **Sysselsättningsgrad, diagram**
- Sysselsättningsgrad, länskarta
- **Offentlig skuld**
- **Tillväxt**
- Tillväxt, länskarta
- Inflation
- Reallöner
- Arbetslöshet, diagram
- Arbetslöshet, länskarta
- Arbetstimmar per person
- FoU, diagram
- FoU, länskarta
- Forskning
- Innovationer
- Humankapital, diagram
- Humankapital, länskarta
- Vidareutbildning
- Företagsklimat, diagram
- Företagsklimat, länskarta

SOCIAL SAMMANHÅLLNING

- **Ekonomisk utsatthet, diagram**
- Ekonomisk utsatthet, länskarta
- **Demografisk försörjningsbörda, diagram**
- Demografisk försörjningsbörda, länskarta
- Inkomstfördelning
- Ekonomiskt utsatta barn
- Ekonomisk kris
- Utrikes födda i ekonomisk kris
- Regional befolkningsförändring
- Långtidsarbetslöshet
- Ungdomsarbetslöshet
- Utrikes födda, sysselsättning
- Funktionshindrade, sysselsättning
- Sjukfrånvaro
- Fertilitet
- Föräldraledighet
- Jämställdhet, löner
- Jämställdhet, chefer
- Valdeltagande, diagram

- Valdeltagande, karta
- Utrikes födda, valdeltagande
- Förtroende för medier
- Trygghet i skolan
- Grundkrav i skolan
- Trångboddhet
- Ensamhet
- Kulturkonsumtion
- Dator och bredband

MILJÖ OCH KLIMAT

- **Växthusgaser, diagram**
- Koldioxidutsläpp, länskarta
- **Farliga ämnen**
- Farliga kemikalier, mängd
- Temperaturförändring
- Koldioxidutsläpp från hushållen
- Utsläpp av kväve och fosfor
- Ozonnedbrytande ämnen
- Luftkvalitet
- Trafikbuller
- Radon
- Biodiversitet
- Torskbeståndet
- Skyddad natur
- Miljöskatter
- Närhet till naturen

GLOBAL UTVECKLING

- **Bistånd**
- Koldioxidutsläpp i i-, och u-länderna
- Handel med fattiga länder
- Fattigdom i u-länder

Källor

Det faktaunderlag som använts finns som källa på den sida där kunskapen använts:

1. Sveriges Kommuner och Landsting (2009) Valdeltagande på valdistriktsnivå. Stockholm; SKL.
2. SCB (2007) Allmänna valen 2006, valdeltagandeundersökningen: Ökat valdeltagande bland förstagångsväljare.
3. Medborgarundersökningar i Örebro kommun, våren 2006, 2007, 2008, 2009 och 2010 Statistiska Centralbyrån. www.orebro.se.
4. Medborgarundersökning i Örebro kommun 2010. Komplettering Örebro kommun.
5. Den goda men ojämlika hälsan. Liv och hälsa år 2000, 2004 och 2008. Örebro läns landsting. www.orebroll.se.
6. Liv och hälsa Ung 2005, 2007 och 2009 Örebro läns landsting, Samhällsmedicinska enheten. www.orebroll.se.
7. Pilen Affärsutveckling AB. Brukarundersökning våren 2010. Förskola, fritidshem, grundskola och gymnasieskola Örebro kommun.
8. Karta 1, 2, 3 och 4 är bearbetade och färdigställda av Anita Iversen, planeringsingenjör vid Stadsbyggnadskontoret Örebro kommun. www.anita.iversen@orebro.se.
9. SCB. På tal om kvinnor och män.2010.
10. Barnfattigdomen i Sverige. Årsrapport 2010. Rädde barnen. www.rb.se.
11. Källor för avsnittet "Ekologiskt hållbar utveckling" är: Klimatkontoret, Tekniska förvaltningen, Stadsbyggnadskontoret och Miljökontoret, Örebro kommun. Länsstyrelsen, Länsstrafiken, Sveriges Kommuner och Landsting samt Svenska miljöinstitutet.

Förkortningar

SCB – Statistiska centralbyrån, Inkopak-information om inkomster, avdrag, pensioner
Ampak – uppgifter om sysselsättning och näringslivets struktur
Befpak – befolkningsförändringar
AMS – Arbetsmarknadsstyrelsen
FHI – Statens folkhälsoinstitut
BRÅ – Brottsförebyggande rådet
ÖLL – Örebro läns länsting
IVL – Svenska miljöinstitutet

ÖREBRO

019-21 10 00 • www.orebro.se